

הישיבה המאה יארבע-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, ה' באב התשמ"ה (23 ביולי 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 15:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי היום הונחה על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, הצעת חוק בנק ישראל (תיקון מס' 15), התשמ"ה — 1985, שהחזירה ועדת הכספים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני פותחת בזאת את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

ב. שאלות בעל-פה

2. מתשובתי על השאלה הראשונה מתבקשת תשובה

חיובית על השאלה השנייה.

3. בהתאם לסקרים הכלכליים שהגישו היומים לקראת קבלת מעמד של מפעל מאושר, עולה שהפרויקט רווחי ביותר — אני מדגיש את המלה "ביותר" — לא ברור לי מה תהיה הפגיעה בהיקף ההכנסות אם הפרויקט יהיה סגור בשבתות. אני רוצה להדגיש, שזהו פרויקט בהנהלתה ובסמכותה הבלעדית של העיר חיפה, כאשר לגבי ההפעלה בשבת, כפי שהשואל הנכבד יודע, אין הדבר בסמכותו של משרד התיירות, של שר התיירות, אלא בסמכותו של משרד העבודה והרווחה ובסמכותו של השר הממונה. אבל, להיכט של כספי הציבור שהושקעו בפרויקט, האם הם יוחזרו — אני חושב שכן. אני מעריך שלא נעמוד בפני מצב שכספי ציבור ירדו לטמיון. בנושא הזה אנתנו רגישים מאוד ומבטיחים שאכן כספי הציבור יוחזרו.

במאמר מוטגר הייתי אומר פה, שכאשר בוחנים את הנושא של המפעל כולו, צריך לבחון אותו לא רק מבחינת כספי הציבור המעורבים בו, אלא גם מבחינת האפשרות של חיים במשותף של חילוניים ודתיים באותו מקום.

4. הפעלתו של הפרויקט איננה חלויה במשרד התיירות. אנחנו מצפים, כמובן, לפתיחתו ולהפעלתו בהקדם האפשרי ביותר, כדי לשרת את הציבור בחיפה, וכמובן, במיוחד את ציבור התיירים. אנתנו את שלנו, כפי שהדבר עולה מהחשוכה על שאלה מס' 1, עשינו. אני מקווה שמי שאחראי להפעלתו, בראש ובראשונה בעיר חיפה, יעשה להפעלתו בהקדם האפשרי ביותר. אני מעריך שבחוק השבועות הקרובים הרכבל יופעל.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה, בבקשה, חבר הכנסת מרדכי בראון.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תרשה לי, קודם כול, אדוני השר, להודות לך על התשובה המלאה והמפורטת.

אני שואל — אינני אומר — היתה איזו שמועה שהגיעה לאוזני, כאילו עניינו גורמים להפעלת הרכבל, אבל העובדה שהרכבל לא יופעל בשבת מרתיעה אותם. האם ידוע לך משהו בעניין זה?

שאלה שנייה: הואיל ודיברת על דריקים של חרדים וחילוניים, האם בסיסו או ראשו של הרכבל עוברים באזורים שבהם גרים חרדים, ומה פה השייכות לדריקים?

היו"ר ח' גרוסמן:

אבקש משר התיירות להשיב על שאלתא של חבר הכנסת מרדכי בראון.

65. הרכבל בחיפה

חבר הכנסת מ' בראון שאל את שר התיירות:

בעיותי נמסר שהושלמה הקמתו של הרכבל. שנמתח על-מנת לחבר את מצפור סטלה-מרים עם הטיילת של בת-גלים כפרויקט חירומי, אך הפעלתו מתעכבת כשל התערכותם של חוגים דתיים, הנאבקים נגד הפעלתו בשבת.

האנשים העוסקים בדבר מטעם עיריית חיפה, וכן מומחים לנושא, טוענים שמאחר שמדובר בפרויקט חירומי, לא יהיה ניתן להפעיל אותו בלא הפסדים ניכרים אם לא יופעל בשבת. שלא לדבר על כך, שההנאה מן הפרויקט תימנע מאזרחים רבים שפנויים לנצל שירות מסוג זה רק בשבת.

אבקש להשיב לי על השאלות כדלקמן:

1. האם משרד התיירות היה מעורב בהקמת הפרויקט?

2. האם הוקצבו כספי מדינה לסיוע בהקמת הפרויקט?

3. האם לא קיימת סכנה שכספי ציבור רבים ירדו לטמיון אם לא ינתן להפעיל את הפרויקט בשבתות?

4. מה בדעת משרד התיירות לעשות על-מנת שהפעלתו של הפרויקט תתאפשר בהקדם?

שר התיירות א' שריר:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להשיב על השאלתא של חבר הכנסת מרדכי בראון בעניין הרכבל בחיפה.

1. אכן, משרד התיירות קשור והיה מעורב בהקמתו של הפרויקט. הפרויקט קיבל מעמד של מפעל מאושר בהמלצת משרד התיירות. אנחנו חושבים שזה פרויקט חשוב מאוד לקידום התיירות בעיר חיפה. הפרויקט קיבל מענק והלוואות כמקובל לגבי פעל מאושר לתיירות. כמו כן השקענו, גברתי היושבת-ראש, מתקציבי הפיתוח — עם עיריית חיפה — בפיתוח סביבתי משלים. פיתוח סביבתי משלים על-ידי החברה הממשלתית לתיירות מתבטא ביצירה של בסיס הפיתוח של הרכבל במצפור סטלה-מרים. כמו כן השתתפנו בהארכת טיילת בת-גלים ובקישורה אל הבסיס התחתון של הרכבל.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, בחיפה קיימת תחבורה ציבורית בשבת על-פי הסטטוס-קוו — כמדומני, מימי המנדט. כמו כן קיים אמצעי תחבורה עירוני נוסף הנקרא כרמלית, זו הרכבת התחתית שעולה מן העיר לכרמל. שאלתי היא: האם הכרמלית מופעלת בשבת?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בבקשה, כבוד השר.

שר התיירות א' שריר:

ברשותך, גברתי היושבת-ראש, אולי אענה קודם כול לחבר הכנסת דן תיכון על שאלתו. לפי מה שידוע לי — ושוב, אינני ממונה על הפעלתה של הכרמלית ואין לי בנושא זה סמכות כלשהי — אין הכרמלית פועלת בשבת, ועד כמה שנמסר לי כאשר התעניינתי בנושא, הדבר מתקשר לסטטוס-קוו, ואכן העיר חיפה, שהיא בנושא זה במעמד מיוחד, מקיימת אותו.

היו"ר ח' גרוסמן:

אבקש משר התיירות להשיב על שאלת אריגלה מס' 1265 של חבר הכנסת יעקב שמאי.

1265. פעולה בלי רשיון של סוכנות הנסיעות "סולור" השייכת לחברת "היסתור"

חבר הכנסת י' שמאי שאל את שר התיירות ביום כ"ו בתמוז התשמ"ה (15 ביולי 1985):

בעיתון "הארץ" מתאריך 18 ביולי 1985 פורסם, שמשרד התיירות בדק חשד שחברת הנסיעות ההסתדרותית "היסתור" מפעילה בלא רשיון, באמצעות "סולור", סוכנות נסיעות.

עוד פורסם, כי ממציא החקירה הועברו למנכ"ל משרד התיירות, אך הפרשה הושתקה ולא ננקטה מאז שום פעולה נגד החברה.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הפרסום הנ"ל נכון?

2. אם כן — מה היו ממציא החקירה?

3. מה היה היקף העסקאות שבוצעו בשנתיים האחרונות על-ידי חברת "סולור" השייכת ל"כוריסחר"?

4. מה היה טיב יחסי המסחר בין חברת "היסתור" לחברת סולכור?

5. מדוע אישר לבסוף משרד התיירות את חוזה העבודה של "סולור", במקום לנקוט צעדים לסגירת הסוכנות אם היא לא חוקית?

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:

* "דרכי הכנסת", חוב' ל"ו, עמ' 3484: נספחות.

לגבי שאלתו הראשונה של חבר הכנסת מרדכי בראון בדבר פרישה של גורמים מעוניינים מן הפרויקט בגלל האפשרות שהוא לא יופעל בשבת — משרדי ואני איננו קשורים לא במתן רשות ולא בשלילת אותה רשות, אך כפי שאני יודע, אין החלטה של אי-הפעלתו של הרכבל. אינני רוצה למסור אינפורמציה לא מלאה ולא נכונה לכית, אבל אני שוב אומר, גברתי היושבת-ראש, שאינני השר הממונה על מתן רשות או שלילת אותה רשות של ההפעלה.

לגבי השאלה השנייה בדבר מעברו של הרכבל באזור שגר בו ציבור דתי — שוב, אינני מוסמך להשיב על כך, לא עשיתי על כך מחקר, ואינני יודע אם זה גם תפקידי לעשות על כך מחקר. בכל אופן, אין מדובר רק ביישוב שיש בו ריכוזים של אוכלוסייה בעלת התנהגות או צביון זה או זה, מדובר ביישוב אשר החלק הדתי שבו מגיב כך או כך על הנושא של הסטטוס-קוו. ולגבי הרגשות שייפגעו כחוצאה מהפעלת הרכבל — ואינני קובע בנושא זה עמדה — אמרתי בתשובה על שאלתא בכית-הנבחרים של מדינת ישראל, שצריך לדאוג את מכלול הנושא ואת מכלול הבעיות אשר עומדות בפנינו.

ג. שאלות ותשובות

שר התיירות א' שריר:

1. הפרסום אינו נכון. מנכ"ל משרד התיירות הורה ליועץ המשפטי של המשרד לבחון את הממצאים הראשונים של החקירה ולהשלימה ולהגיש לו את מסקנותיו והמלצותיו, וכך נעשה.

2. חברת "היסתור" בע"מ היא סוכנות נסיעות בעלת רשיון. "סולור" מספקת שירותי רוחה לעובדי קונצרן "כור" וכני משפחותיהם. מהחקירה התברר, כי "סולור" לא קיבלה עמלות מ"היסתור". "סולור" גבתה את הכספים מהעובדים, העובדים קיבלו את הכרטיסים ישירות מ"היסתור" וכן מידע, שירות דרכונים, ויזות וכדומה. "סולור" העבירה את הכספים ל"היסתור" במרוכז אחת לחודש.

המסקנות המשפטיות היו, כי "סולור" לא פעלה כסוכנות נסיעות ו"היסתור" לא הפעילה סניף במשרד של "סולור".

3. הסכומים לא ידועים באופן מדויק. החקירה לא התייחסה להיקף.

4. הואיל והמסקנות המשפטיות היו כנזכר בתשובה 2, לא היה צורך לסגור "סוכנות לא חוקית".

אולם, הואיל והתברר כי לא היה חוזה בכתב מסודר ומפורט בין "היסתור" ל"סולור", דרש המשרד, כי יחתם חוזה המסדיר את היחסים באופן כזה שיהיה ברור מעל לכל ספק, של "היסתור" אין סניף במשרדי "סולור", וש"סולור" איננה נותנת שירותי תיירות לעובדי "כור". החוזה, אשר נבדק על-ידי המשרד, אכן נחתם.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה לשר התיירות.

ד. הצעת חוק מלואה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הצעת חוק מלואה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985. קריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את הצעת החוק

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום:

חוכרת מ"א, ישיבה קי"ד

— הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2): הצעה לסדר-היום —

אבל, הוועדה החליטה לחלק את החוק לשניים — הודעה על כך נמסרה בכנסת אתמול — ולדחות את הסעיף הזה לחקופה מסוימת, עד שיתקיים בוועדת הכספים בירור עם הבנקים על מכלול בעיות המלווה קצר-המועד.

היו"ר ח' גרוסמן:

חודה רבה ליושבי-ראש ועדת הכספים. אנחנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1 ו-2 לחוק אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 2 נתקבלו.

היו"ר ח' גרוסמן:

בכך הצבענו על הצעת החוק בקריאה שנייה. אני מעמידה את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2).

התשמ"ה — 1985. נתקבל.

ה. הצעה לסדר-היום

הצורך להקפיא הקמת התנחלויות חדשות בגדה

הלימודים הם שונים לחלוטין? מה פירושו של הקיצוץ העצום הזה במערכת החינוך, שלא היה כדוגמתו? פירוש הדבר גם פחות ביטחון. נוצר וילדים יקבלו פחות במערכת החינוך ויבואו לצה"ל מחוסנים פחות מכפי שהיו יכולים להיות. לוא יכולנו להקנות להם את החינוך שהיינו רוצים, ושוב, גם זה לא נעשה מרוע לב. זה נעשה מתוך רצוננו לנסות ולכלום את האינפלציה.

יושב כאן שר הבריאות — אינני יודע אם היה בהיסטוריה שר בריאות שקיצץ בצורה כל כך ניכרת בתקציב מערכת הבריאות. יש כתייחולים העומדים על סף סגירה. מה קורה לאוכלוסיית הארץ? האוכלוסייה מזדקנת והבעיות גדלות. הבעיה של טיפול בקשישים היא בעיה יסודית בכל מדינה דמוקרטית, בכל מדינה סעד ורווחה. אך במצבנו זה אנחנו נאלצים לפגוע באוכלוסיית החלשות ביותר, בהנחה שפגיעה זו היא פגיעה זמנית, בהנחה שבעזרת הפגיעה הזאת אולי נייצב את המשק ונוכל לפתור את הבעיות בעוד כמה שנים.

קיצענו גם בביטוח הלאומי, בהכשרה המקצועית, בכל הדברים שחברי הכנסת היושבים כאן נאבקו שנים כדי להרחיבם ולהגדילם, כי ראו בהם עקרונות של מדינת ישראל.

אני בא היום להציע לחברי הכנסת, שבאומץ לב ובהחלטה ברורה, לא על רקע פוליטי, אלא על רקע של ניתוח המצב הכלכלי שבו נחושה מדינת ישראל, נחליט בינינו שאנחנו מקפאים לשנה אחת גם הקמת התנחלויות חדשות. לא הצהרה נגד התנחלויות — נעשה את הדבר בפעם אחרת; לא הוויכוח היסודי שמחלק את הבית הזה לגבי הפתרון שצריך להיות ביהודה ובשומרון — נעשה אותו בפעם אחרת; לא השאלה האם במצב שיש בו איזה סיכוי למשא-ומתן עם ירדן יש היגיון להקים התנחלויות חדשות — גם את הוויכוח הזה נעשה בפעם אחרת. אני מעלה את העניין רק מנקודת המוצא האחת, הכלכלית, והכלכלית גרידא. למי שהיה אומץ לב להרים את

יושבי-ראש ועדת הכספים. עלי להעיר, שלפי סעיף 121 לחוקן החליטה הכנסת להרשות לוועדה להגיש לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חלק מהחוק.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985.

חוק מלווה קצר מועד, התשמ"ד — 1984, מסמך את הממשלה ללוות בשם המדינה מלווה קצר מועד. בחוק נקבע כי: "סך כל יתרת המלווה במחזור לא תעלה על 75,000 מיליון שקלים". כתוצאה מתנאי המשק ובעקבות התרחבות הביקוש למלווה יש צורך בהגדלה נוספת של מסגרת המלווה. מוצע על כן להעמיד את סכום המלווה על 500,000 מיליון שקלים.

סעיף 9 לחוק העיקרי קובע כי שר האוצר, באישור ועדת הכספים, רשאי להגדיל בצו סכום זה עד לסכום של 150,000 מיליון שקלים. הסכום אכן הוגדל לשיעור המקסימלי על-פי אישור ועדת הכספים לפני כשבועיים.

הצעת החוק כללה סעיף שיאפשר לשר האוצר להגדיל את הסכום, באישור ועדת הכספים, עד ל-1,000,000 מיליון שקלים נוספים.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים לסעיף הבא: הצעות לסדר-היום. על סדר-היום שתי הצעות, והראשונה — הצורך להקפיא הקמת התנחלויות חדשות בגדה — מאת חבר הכנסת אהרון הראל. בבקשה.

אהרון הראל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, המדיניות הכלכלית החדשה של הממשלה הביאה את כולנו לויתור על הרבה מאוד עקרונות שעליהם נאבקנו במשך שנים. ההנחה היתה שאנחנו חייבים, במציאות החדשה שבה אנחנו נחונים, להשיג חוסן כלכלי למדינה, ולהניח בצד לחקופה מסוימת הרבה מאוד דברים שהיו אמיתות לגבי רבים מאתנו במשך שנים רבות.

אני רוצה להביא דוגמאות מספר. הדוגמה הראשונה — תחום הביטחון. אומר שר הביטחון, וכולנו שמענו זאת, שהקיצוץ שנעשה בתקציב הביטחון לא היה כדוגמתו. לא קיצעו רק בשמנת, לא הורידו רק את הדברים המיותרים במערכת הביטחון, אלא פגעו בדברים יסודיים מאוד במערכת הביטחון. עשינו זאת, ובצדק, כדי לנסות ולהשיג אולי בדרך זו את החוסן הכלכלי. עשינו זאת לא מפני שהביטחון אינו חשוב לנו. גם לאחר הקיצוץ הזה, מכל הקצוות של האולם הזה, מכל המפלגות הפוליטיות, אנחנו שומעים דרישה חוזרת ונשנית לקצץ עוד. לא קיצעו די. יושב פה יושבי-ראש ועדת הכספים — רק לאחרונה יושבתי עמו בישיבה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון, כדי לראות אם אפשר לקצץ עוד. כולנו חרוים דאגה למצב הביטחוני של המדינה.

יש גם קיצוץ גדול מאוד בתחומי החברה. איש מאתנו לא היה מעלה על דעתו קיצוצים כאלה, כפי שהממשלה עושה עכשיו, בתחומי החינוך, הבריאות, העבודה והרווחה. אלפי מורים פוטרו, ומה פירוש הדבר? — רק פחות מורים בתקן, או פחות כיתות, משמרת שנייה, כיתות גדולות יותר, שבהן הישגי

אתה בעל ניסיון במערכת הביטחון ואתה יודע מהי מערכת הביטחון. הקיצוצים במערכת הביטחון, מבחינת ביטחונה של ישראל, קשים לעתידה של מדינת ישראל יותר מאי-הקמת עוד כמה יישובים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אם אתה דואג לכלכלה, אל תפרק את ממשלת האחדות.

אהרן הראל (המערך):

זה לא שייך. אני מנהל כרגע את הוויכוח, חבר הכנסת ויינשטיין. מי מפרק, לפי אילו עקרונות אתם מטפלים כעניין טאבה, לפי אילו עקרונות אתם מונעים משא-ומתן עם ירדן. כל אחד "תורם" את תרומתו החיובית לפירוקה של ממשלת האחדות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

למה אינך מציע לצמצם את תקציב הישיבות? — כי אתה רוצה ממשלה צרה אתם.

אהרן הראל (המערך):

אני מסכים לצמצם כל דבר, לרבות תקציב הישיבות. אבל, זו הצעה לסדר-היום בתחום ההתנהלויות. אשמח אם תעלה אתה לבמה ותציע לצמצם את תקציב הישיבות. אני מבטיח לך את התמיכה שלי.

בשלב זה אני מציע דיון ובדיקה והקפאה זמנית של ההתנהלויות החדשות, כדי להוציאן מהוויכוח הפוליטי שישנו בינינו.

היו"ר ח' גרוסקין:

תודה רבה. אבקש משר החקלאות להשיב.

שר החקלאות א' נחמקין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מסכים כמעט לכל מלה ששמעתי מפי חבר הכנסת הראל, בוודאי ובוודאי לגבי הצורך בהקטנת התקציב. אני מצטער על שהבית אינו מודע די הצורך לכן שאנחנו עתידים לקצץ בעיקר ביכולת המשק היצרני להתמודד ולאפשר תקציב לשירותים החיוניים כל כך.

היות שבמשא-ומתן שמתנהל בימים אלה השירותים הם אשר ידם על העליונה, ואין מי שייצג כאן או במשא-ומתן את המשק היצרני, דעתי היא — ואני אומר אותה בכל הזדמנות וחוזר על כך גם כאן — שלא יהיה מי שיממן את תקציבי השירותים החיוניים, כי המימון בא מהייצור. ודאי שבשעת משבר זו צריך לעשות הכול כדי לחסוך כל פרוטה.

אני רוצה שיהיה ברור ולא משתמע — ונוח לי שאני צריך להתייחס לאספקט הפוליטי ולהסכם הקואליציוני שעליו חתומים שני הצדדים. הקל עלי את החשבה חבר הכנסת הראל, שציין וחזר וציין שהוא עוסק רק באספקט הכלכלי. אני אנסה להשיב באותה רוח שהשבתי בזמני על השאלתא של חברת הכנסת גאולה כהן.

מתוך היכרותי את המטריה, מתוך היכרותי את ההתיישבות, אנחנו עכשיו במצב בלתי-אפשרי. הקמנו הרבה מאוד יישובים, הקמנו הרבה נקודות שמצבן קשה מאוד. היישובים חלשים ואין לנו די הצורך כדי להקים יישובים חדשים וגם לחזק את הקיים. אני אישית העדפתי ומעדיף גם היום לחזק את הקיים, מפני שגם הוא ייפול. ואינני עוסק כרגע באספקט השני, שלגביו יש תפיסה עקרונית האומרת: התחייבנו לקבוע עוד שישה יישובים, שאותם יש להקים בתוך תקופת זמן.

היד בכנסת בעד פיטורי מורים, בעד קיצוץ בתקציב הבריאות וסגירת בתי-חולים, באותה מידה צריך שיהיה לו אומץ לב להגיד: אנחנו נמצאים במציאות חדשה. במציאות החדשה שבה אנחנו נמצאים מותר לבצע גם בעוד שנה דברים שהוסכם עליהם בהסכם הקואליציוני. שום דבר לא יתמוטט.

יתירה מזאת, אני קורא בעיתונים את דבריו של ראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות נסים זוילי, ואלה מקבלים חיזוק גם משר החקלאות אריק נחמקין ומשר הקליטה יעקב צור, המתארים את המציאות ביישובים החדשים, בהתנהלויות הקיימות. לדבריהם, היישובים קטנים. 15 — 20 משפחות ביישוב, ואין כסף לחזק את הקיים. אין כסף — ואנחנו נלך פתאום להקים התנהלויות חדשות?

גם מי שחושבים שהפתרון המדיני הוא בהקמת התנהלויות ביישוב יהודה ושומרון צריכים בראש ובראשונה להיות מעוניינים בחיזוק הקיים, לא בהקמת יישובים חדשים. איזה היגיון יש בהקמת יישובים חדשים? במצב של היום, איזה היגיון כלכלי יש ללקיחת עשרות מיליוני דולרים מתקציב המדינה ולהקמת עוד יישובים? איזה היגיון יש בזה? בשם איזה היגיון כלכלי אנחנו יכולים לבוא היום אל הציבור בקריית-שמונה, בקריית-גת, בשכונות, לבוא אל הקשישים ולומר להם: קיצצנו את התקציב שלכם, קיצצנו את תקציב החינוך, פגענו ברווחה של העם, אבל יש דבר אחד שאותו אנחנו לא מצמצמים — הקמת יישובים חדשים.

יובל נאמן (התחייה-צמח):

ומה עם עלייה?

אהרן הראל (המערך):

מייד אגיד לך.

יובל נאמן (התחייה-צמח):

מאות עולים ונכנסים.

אהרן הראל (המערך):

אילו היה ככוחך אתה להוכיח לכנסת הזאת שב-יישובים האלה יש יותר מ-15 משפחות, אילו היינו במצב כזה שלא היו 400 בתים ריקים בהתנהלויות כמצב שזוגות צעירים אין להם איפה לחיות, היה היגיון בשאלה שלך.

אמרתי קודם, שאינני נכנס כרגע לוויכוח העקרוני. אני מבקש את ההקפאה, לשנה אחת, עד גמר השלב הראשון של התוכנית הכלכלית ועד אשר נדע אם עלינו על דרך המלך אם לא. אני בא לנהל את הוויכוח הפוליטי. הוא קיים, הוא יהיה. לא נשכנע איש את רעהו. אני מבקש את הפתרון הכלכלי הזמני. כאשר כל אגורה נמדדת, כל שקל נמדד, בסכום הזה שרוצים להשקיע בהקמת היישובים החדשים וכולים היינו למנוע משמרת שנייה.

אני יודע שאפשר לעשות כל מיני מדרים כדי לבדוק את מידת ההשקעה. זאת אינה העת לוויכוח הפוליטי, זאת העת לקחת את דבר ולהכניס לסל הקיצוצים כדי לנסות להגיע למצב שבו נצליח לייצב את המשק.

איש מאתנו, רבותי חברי הכנסת, אינו בטוח שהתוכנית הכלכלית של הממשלה אכן תצליח. אנחנו מקווים שכן יהיה. או ואכזי לנו אם התוכנית הכלכלית הזאת לא תצליח. יכולה להיות ביקורת על התוכנית, אבל בסך-הכול נקטה הממשלה עמדה קשה מאוד, רצינית מאוד, מתוך אחריות אמיתית. אי-אפשר להשתחרר מזה ולהגיד שיש שבהם לא ניגע. אנחנו צריכים להעביר תחת מסגרת הקיצוצים כל דבר ודבר.

להרכות, אנחנו חייבים לשמור על הקיים ולאחר מכן להוסיף. וזאת במסגרת סדר העדיפויות, אבל לא במסגרת החלטת ממשלה. ההסכם הקואליציוני מכובד ומקיים במאה אחוז ויכוד גם בעתיד. הסדר יהיה בהתאם ליכולת. כך זה גם הופיע בהסכם הקואליציוני. נשמח מאוד לחזק, אבל במידה שהדבר לא יהיה בידנו, נקבע סדרי עדיפויות שיהיו תואמים את היכולת.

אני פונה אל חבר הכנסת הראל: אני מבקש שהבית יסתפק בהודעתו, לדעתי, היא עונה על התביעה של חבר הכנסת הראל שנתייחס למצוקה וגם מכבדת כיבוד מלא את ההסכם הקואליציוני.

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, להסתפק בהודעה שלך יכול רק המציע.

שר החקלאות א' נחמקין:
פניתי אליו.

היו"ר ח' גרוסמן:

אינך יכול להציע לבית להסתפק בהודעה שלך. זאת לא הודעת הממשלה ולא הודעת שר החקלאות. זאת חשובה על הצעה לסדר־היום. אני מבקשת שתציע את הצעתך.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני פונה למציע ומבקש ממנו להסתפק בתשובתי ובהודעתי מעל הדוכן.

אהרן הראל (המערך):
אני מסתפק.

היו"ר ח' גרוסמן:
אם אתה מסתפק, נעבור לסעיף הבא.

1. הצעה לסדר־היום שרפת יערות

טבעי: 98% ממנו בבעלות ציבורית ו-2% בבעלות פרטית. על עניין הייעור ושמיירת היער מופקדת קודם כול הקרן־הקיימת לישראל. נוסף על כך, יש שטחי יערות שהם בבעלות הגנים הלאומיים, ויש שטחי יערות, בעיקר נזק לעץ, ליער, לקרקע ומטופלים על־ידי רשות שמורות הטבע.

החשיבות של היערות הוכרה כבר בימי קדם על־ידי אבותינו ומצאה את ביטוייה באגדות, במשנה ובתלמוד, אך אנחנו יודעים שבחקופות שונות של מלחמות בארץ הושמדו יערות.

בראשית ימיה של המדינה אמר בן־גוריון שאנחנו צריכים לעשות הכול על מנת לייצר את הארץ.

היום אנחנו רק בראשית הקץ ונושא השרפות אופייני לקץ. מוטב שניתן את דעתנו, האם אנחנו עושים כל מה שביכולתנו על מנת למנוע את הנזק הזה. הנזק לא נמדד רק בשקלים או בדולרים, בעיקר הוא נזק לעץ, ליער, לקרקע ולאקולוגיה שלנו. מדובר בנוזקים שאחר כך קשה מאוד לשקם.

מעקב רבי־שנתי מראה, שהמוצע השנתי של שרפת יערות בישראל נע בין 700 ל־800 דונם לשנה. כאשר 48% מתוכם ביערות הנוטעים על־ידי אדם ו־42% בשטחים פתוחים, ועוד 10% בשטחים טבעיים. בידי סטטיסטיקה שאולי תעניין את החברים על מספר השרפות, זאת סטטיסטיקה מפורטת על

לעיקרון שמציע חבר הכנסת הראל — אינני מאמין שאפשר, בבית הזה, לקבוע איזה יישוב יקימו ואיזה יישוב לא יקימו. יכולה להיות פנייה של הבית, ואני מקבל אותה, שנעשה הכול לחזק את הקיים ולא לתת לו ליפול, וזה מקובל עלי. אמרתי כאן, שלוא היה הדבר תלוי בי, הייתי מקטין את ההוצאה בסעיפים אחרים וממשיך בהתיישבות. ממשיך בביטחון. הייתי מעדיף זאת על סעיפים אחרים. כיוון שלא הכול בירי, ואני רק שותף למדיניות שנקבעת ברוב ובמיעוט, וסדרי העדיפויות נקבעים על־פי רוב, הרי אין אפשרות היום אלא לקצץ באחוזים בכל אחד מתקציבי המשרדים. המשרד קובע את סדר העדיפויות. לכן קוצץ גם התקציב ליישובים שהם בסמכות ההסתדרות הציונית. יישובים אלה קרצו היום כהוגן, בלמעלה מ־5 מיליוני דולרים נוספים, אולי באחוז גבוה מכפי שקוצצו התקציבים במשרדים אחרים.

מרים גלזר־תעסה (הליכוד):
למה?

שר החקלאות א' נחמקין:

מן הסיבה שצינתי קודם, שבקיצוצים יד השירותים היא על העליונה. זאת היתה דעתי והיא נשארה. למה? ככה. נדמה לי שזה יהיה גם מחר. נדמה לי שזה יעבור כך גם בוועדות. כאלה אנחנו. אין מי שיגן על הייצור, יש מי שיגן על השירותים.

לכן, התקציב קוצץ כהוגן. מה מקימים, מה רוחים, מה מחזקים ומה אי־אפשר לחזק — זה נקבע במסגרת ההסתדרות הציונית. בחטיבה להתיישבות, שם קובעים את סדרי העדיפויות והם צריכים להזרים תקציבים לפי סדרי העדיפויות.

אין לא היגיון ולא טעם לקיים דיון על כך. אם נתבקשתי לומר את דעתי — היא היתה ונשארה. שאם אין כוחנו

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: הצעה לסדר־היום של חברת הכנסת עדנה סולודר בנושא: שרפת יערות. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מצטערת ומתנצלת מראש על שבערתי את דיונים כל כך דרמטיים אני מעזיה להעלות הצעה לסדר־היום בנושא זה. אומנם כאשר השרפה מתרחשת, המראה של יער מתפחם ועולה בלהבות הוא דרמטי מאוד, אבל אחר כך כולנו נוטים לשכוח, עד אשר מגיעים בטיול או בנפש לאותן קרחות בשטחי היער המועטים בארץ. השנה הוכרזה שנת היער הבין־לאומי, עקב כביה שקיימת היום בעולם. של התבלות ותמותת יערות, אם ממחלות, אם משרפות, ואם מכריתות עצים ושאר נגעים. בישראל הוכרזה שנת 1985, על־ידי הקרן־הקיימת לישראל, כשנת המאה לראשית הנטיעות המסודרות בישראל.

והנה, על אף שאיננו משופעים לא ביער טבעי ולא ביער נטוע, אנחנו עדים מדי שנה בשנה לשרפות המשתוללות ביערות שלנו. רק לאחרונה, לפני כמה שבועות, היתה שרפה נוספת ביערות פארק־הכרמל, והוא השמידה שטח של כ־300 דונם יער. מתוך קרוב ל־85,000 הדונם של פארק־הכרמל.

שטח היערות בישראל הוא כמיליון דונמים. מתוכם כ־700,000 דונם יער נטוע ביד אדם וכ־400,000 דונם יער

כנסת. כבר אמרתי בראשית דברי, כי בעיני שלנו שרפית יערות אולי איננה מן הדיברים הבעורים; אבל זה בוער מאוד כאשר השרפה מתרחשת. מוטב למנוע התרחשויות כאלה, שאת הנזק שלהן איננו יכולים למדוד רק בשקלים או כדולרים.

אני מציעה ומבקשת שהכנסת תיתן דעתה לנושא זה ותבחן אותו מחדש. עלימנת למנוע הישנותן של שרפות.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. שר החקלאות ישיב. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מלא הערכה לחברת הכנסת סולודר על שלמדה את הנושא. ואכן היא צודקת. הנזק הוא נורא. הרבה מעבר לנזק הכלכלי. ארץ שבה יש נוף יערי כה מועט; ארץ שבה חבל על כל טיפת מים; ארץ שבה הקרן-הקיימת לישראל, הנוטעת יערות, היתה לנו לסמל — כארץ זו שורפים אלפי דונמים של יער, שעליהם עמלו כה רבות. חלק גדול מהיערות ניטעו בשנות החמישים בידי עולים חדשים, וזאת היתה להם עבודתם הראשונה בארץ. ולעתים גם מקור קיומם היחידי. אז נראתה הנטיעה כעבודת דחק לזמן-מה, עד שירחיב, עד שיוכלו עולים אלה למצוא קיום מעבודה מכניסה יותר. אבל עבודה זו הפכה להיות נכס לאומי, והיערות האלה הם תפארת למדינת ישראל.

למניעת שרפות בארץ חמה כשלנו, יש לא מעט אמצעים. לצערי, האמצעי הבטוח ביותר איננו מקובל כל כך על אורחינו. בניגוד לשנים עברו. מקובל מאוד היום, שבימי חג, בשבתות ובימים טובים יוצאים לטייל ביערות. אך אין אצלנו תודעה מושרשת מספיק לשמור מפני דלקה. על אף הפרסומים, הפניות, הלימוד בבתי-הספר והשלטים הקיימים בכל יער וחורשה. לעתים קרובות השרפות הן תוצאה של חוסר זהירות, ועל כך כולנו מופקדים להתריע, להזהיר, ללמד ולהקפיד. הדרך השנייה היא לשמור על יער נקי, מטופח, יער שאין בו חומר דליק מיותר. הדרך השלישית היא ביזור חלקות. כדי שאם תפרוץ שרפה, היא לא תתפשט לשטחים גדולים ולא תהפוך לאסון לאורח אזור, אסון שאין יכולים למנוע אותו.

אם ננקוט אמצעים אלה ואמצעים נוספים העומדים לרשותנו, ייתכן שהשרפות תימנענה. זו בעיקר בעיה של תודעה. שכולם יהיו שותפים, כולם ייתנו יד, ואיש לא יעלה על דעתו שאין בידו להיות בין המונעים את אסון שרפות היער.

מאחר שלדעתי חברת הכנסת סולודר צודקת, ואיני חושב שיש צורך לקיים דיון במליאה, אני מציע שנעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים. אני אקבל את מסקנותיה ואשתדל לנהוג לפיהן.

מאיר כהן-אביב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש רשות להצעה אחרת.

הי"ד א' נחמיאס:

בבקשה, חבר הכנסת כהן-אביב.

מאיר כהן-אביב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקשבתי קשב רב לדבריה של חברת הכנסת עדנה סולודר, ובצער רב אני עולה להציע הצעה אחרת. לא שאני מתנגד להצעתך, אבל לאחר שהקשבתי היטב לדברייך ולדבריו של שר החקלאות, אני מוצא חובה לעצמי לומר כמה דברים שאת לא הזכרת וגם השר לא הזכיר.

השרפות בארבע השנים האחרונות: ב-1981 — 731 שרפות; ב-1982 — 1,117 שרפות; ב-1983 — 1,233 מקרי שרפה ביערות; ב-1984 — 908 שרפות; אני יכולה לאחל לכולנו שמספר השרפות ילך ויקטן. מבחינת השטח בדונמים, גם כאן אנו רואים עלייה מ-1981 ל-1983. במשך שנים אלה נשרפו 47,880 דונם. ב-1984 יש ירידה תלולה מאוד, כנראה בעקבות תיאום בין הגורמים והרשויות השונות שצריכים לטפל בנושא. עם זאת, איננו יכולים לשקוט על שמרינו. אמרתי שכבר בראשית קרן זה אנו עדים לכמה שרפות. ולא מן הקטנות.

הסיבות לשרפות הן שונות. הקטגוריה שבה מספר השרפות הוא הגדול ביותר מוגדרת "סיבות בלתי ידועות". הסיבה השנייה היא רשלנות, ויש גם מקרים של הצתה מכוונת. כרשלנות נזקן לראות עבודות חקלאיות, פעולות תעשייתיות, ביקורי מטילים, שטח אש של צה"ל ועוד.

כבר אמרתי שהנזק העיקרי איננו בשקלים, אבל עם זאת חשוב אולי לדעת שהנזק שנגרם ב-1981 הגיע ל-16.5 מיליון שקל; ב-1982 — 44.3 מיליון שקל; ב-1983 — 119 מיליון שקל, כמעט 120 מיליון שקל; ב-1984 — 251 מיליון שקל. אבל עיקר הנזק, כפי שאמרתי קודם, הוא זה שנגרם לקרקע.

יש גם חלוקה מקצועית של סוגי השרפות ודירוג של חומרת השרפות. שרפה קלה פוגעת בעיקר בעשב וכשיחים וחורבת את עלי העצים; שרפה בינונית פוגעת בעלוות העצים; ושרפה קשה פוגעת בכל העצים, נשארים רק גזעים שרופים וערומים ואין הגנה על הקרקע. וזה אולי הדבר החמור ביותר. כאשר מגיעים הגשמים הואשונים, והם החוזקים ביותר כדרך כלל, יש סחף גדול בקרקע, ויש גם נזק מיידי למשק המים שלנו. אני חושבת שזו הנקודה המרכזית. מעבר לאפשרויות הבילוי ומעבר להשתחת חלקי יער, שהם מועטים בארץ, ועל כך יש לשים לב במיוחד, איני רוצה להיכנס לעניין מבחינה מקצועית. רובנו לא ערים לנזק שנגרם לקרקע ולמשק המים.

השאלה היא, מה עושים בנושא זה, כיצד מונעים את השרפות, והאם ניתן בכלל למנוע אותן. מתברר שיש תקנות, יש חוקים ויש התארגנויות.

עלעלתי ב"דברי הכנסת" ומצאתי, שנושא היערות עלה בכנסת שלוש פעמים במשך קיומה. פעם אחת לגבי מחלוקת של יערות ופעמיים לגבי כריתת יערות. נשאלו גם שאלות על שרפות, במיוחד ב-1979, אחרי שרפה גדולה שאירעה בהר-מירון ובה נשרף כל הרכס המרכזי, 9,000 דונם בקירוב, יער טבעי, שאין לו תחליף, וב-1983, אחרי שרפה גדולה עוד יותר, הגדולה בשנים האחרונות, בפארק-הכרמל, אז נשרפו כ-5,000 דונם יערות. זו היתה שרפה קשה מאוד.

אחרי שרפות יש תמיד התארגנות של כל הגופים הפועלים בעניין. בידי חובות של מסקנות שהוצאו על-ידי שירותי כבאות, על-ידי העוסקים בפארקים הלאומיים, על-ידי שמורות הטבע וכשיתוף עם גורמים שונים. בחובות האלה יש מסקנות העוסקות בעיקר בחינוך למניעת שרפות, חלקן עוסקות בדרכים לטיפול בשרפה כאשר היא פורצת — בחלקן אלה הצעות והמלצות לפיתוח המחקר בשטח הזה, ובעיקר מדובר בהפעלת מטוסי ריסוס — וחלקן דנות בשינויים בחוקים ובתקנות שקיימים עוד מימי המנדט, שחלק מהם אינו עונה על הצרכים, ורואי שהקנסות אינם מתאימים לימים אלה. יש המלצות הנוגעות לחינוך החוקים והן מיועדות למשרד הפנים ולמשרד החקלאות.

ברדתי ומצאתי שחלק גדול מההמלצות לא בוצעו ולא מוצו מסיבות תקציביות. לכן מצאתי לנכון להעלות את הנושא

אני מצטער שהייתי צריך לעלות לדוכן ולומר את הדברים האלה. אבל הדברים האלה מדאיגים אותי. אינני יודע מה יהיה בעוד שנתיים, אם לא נהיה ערוכים. כשאמרתי מה שאמרתי לפני שנתיים, הכנסת כולה עמדה על רגליה, גם חברי סיעתי התנגדו לביטויים שלי, למה שאמרתי. היום אני שמח לשמוע שהם כבר מדברים על יד ברזל, לא רק על יד קשה. היום, ביישיבת הסיעה שלנו, שמעתי את אחד החברים מדבר על הצורך ביד ברזל, לא ביד קשה.

אני מקווה שיבוא יום נפקח עיניים. בואו נפקח את עינינו ואל נטמון את ראשינו בחול. ונראה מה עלול להיות, כאילו סכנה אנחנו עומדים. עלינו להזהיר את התושבים הערבים, שהעניין הזה אינו יכול להימשך. אצל הערבים אינני רואה תנועת "שלום עכשיו", רק אצלנו, ידנו מושטת תמיד לשלום, ותמיד נשארת חלורה באוויר. עוד לא ראיתי מצד הערבים בארץ יד מושטת לשלום אתנו, ואינני מדבר על יהודה ושומרון. לא זה מדאיג אותי, מדאיגים אותי היום הערבים שנמצאים בתוך הקר הירוק, בחיפה, בירושלים, בחל-אכבי; מדאיג אותי מה שקרה היום בעפולה, ולפני זמן מה בבית-שמש. ואינני יודע איפה זה יהיה מחר. ואני מתריע על זה. מדאיג אותי שהיערות ימשיכו להישרף, אם לא נדע לשים מחסום בפני ערביי ארץ-ישראל, אלה המתנכלים לנו.

לכן, אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת סולודר, האם את מסכימה להצעת השר להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

עדנה סולודר (המערך):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את ההצעה של חברת הכנסת עדנה סולודר לסדר-היום בעניין שרפת יערות לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, והשנייה — להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

ז. סקירת שר האוצר על פעולות משרדו

במשך שנת 1984 הסתכם שיעור עליית המחירים ב-44.5%, כ-15% בממוצע חודשי, לאחר 191% בשנת 1983, שהם כ-9.3% בממוצע חודשי. ההאצה בקצב האינפלציה החלה כבר ברבע האחרון של 1983, שבו עלו המחירים בכ-15.5% בממוצע בכל חודש. הפיחות הגדול של השקל והקיצוץ החרף בסובסידיות שבוצעו באוקטובר 1983 סימנו תפנית במדיניות הממשלה. הוחלט להקטין את הגירעון במאזן התשלומים אף במחיר של האצת קצב האינפלציה. במהלך 1984 אנו מבחינים בארבע תקופות משנה. התקופה הראשונה, שנמשכה עד אפריל, אופיינה בניסיון

רבותי, אל נטמון את ראשינו בחול. יש הצעות, ואת זה לא הזכירו לא חברת הכנסת סולודר ולא השר. הלב כואב על כל עץ.

עדנה סולודר (המערך):

הזכרתי את זה.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אבל לא מספיק, לא בצורה די חריפה.

יאיר צבן (מפ"ם):

איש לא ישיבע לעולם את רצונך.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אתה לעולם לא תשיבע את רצוני, ואני לא אשיבע את רצונך. שנינו נהיה חלוקים. מה לעשות? אולי בעתיד תשתכנע.

חברת הכנסת סולודר, אמרת שהבעיה לא בוערת. אני אומר: הבעיה בוערת ממש. אני חושש שההצעות האלה תגברנה, ואנחנו טומנים את ראשינו ואיננו די זהירים. מה שאמר שר החקלאות נכון, אפשר להגביר את התודעה, אפשר לחנך, אפשר להפחית את ממדי השרפות. אבל, מה תעשה, אדוני השר, כאשר ההצעות האלה הן מכוונות, כדי להרוס, להשחית, לשרוף דבר שעלה ממון רב, בדמים, ביוע, בכסף? אתה אינך ערוך לזה. האם אתה גם שם לב לכך שהשלטונות אינם ערוכים למנוע את ההצאות האלה? ואני מודאג ממש מכך שהדבר ילך ויתרחב.

אני מודאג מדבר נוסף, מהתחכום שבו הדברים נעשים. עוד יבוא יום — ואני מזוהר את הכנסת — שלא ישימו אמצעי חבלה, אלא סתם מזוודה קטנה עם בגדים ליד תחנת אוטובוס, בכמה מקומות בעיר, והעיר כולה תשותק, ירושלים תשותק, חיפה תשותק.

שר החקלאות א' נחמקין:

תעשה להם קורס, תלמד אותם מעל במת הכנסת.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אינני מלמד אותם. הם לומדים את זה, הם יודעים את זה, הם כבר מתחכמים יותר מאתנו. הם שולחים ילדים לזרז אבנים, הם שולחים פושעים לרצוח, כפי שקרה בעפולה ובבית-שמש. אני מלמד אותם? הם עוד ילמדו וילמדו אותנו. אבל, אנחנו איננו ערוכים לכך. וזה מה שמדאיג. לפני שנתיים דיברתי על הצורך ביד קשה, וכולם הסתכלו עלי בתימהון. היום, תורה לאל, אני שומע גם משרים על הצורך ביד ברזל, לא רק יד קשה. ואני בא להתריע ולהזהיר: רבותי, אם לא יינקטו צעדים מתאימים כדי למנוע הצתות, חבלות, זריקות אבנים, שליפת סכינים כאמצע העיר — לאן נגיע?

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: סקירת שר האוצר על פעולות משרדו. יפתח סגן שר האוצר בשם שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אמנה ולא אסקור את כל ההתפתחויות שהיו בשנת התקציב 1984/85. אך בטרם אדווח על פעילות המשרד ועל תוכניותיו לעתיד, פטור בלא כלום אי-אפשר.

יירדה במלאי הדלק במשק. ביבוא השירותים, למעט שירותי הון, לא חל השנה שינוי ניכר. ביבוא שירותי התיירות הסתמנה ירידה לאחר העלייה הגדולה בשנים הקודמות, ואילו ביבוא שירותים אחרים נמשכה מגמת העלייה.

אחד האגפים החשובים במסגרת האוצר הוא אגף מינהל הכנסות המדינה. הכנסות המדינה ממסים ומתשלומי חובה, לרבות הפקדות יבוא, הסתכמו בשנת התקציב 1984/85 בכ-3,544 מיליארדי שקלים, בלא מע"מ על יבוא ביטחוני. הכנסה זו מהווה ירידה ריאלית של כ-3.7% בהשוואה לשנת 1983/84, והיא בלא כל ספק פועל יוצא של האנפלציה, שכן כשהאנפלציה יורדת ההכנסה הריאלית ממסים גדלה. כשהיא עולה, ההכנסה יורדת.

בשנת התקציב 1984/85 שמר אגף המכס ומע"מ על רמה ריאלית של הכנסות בהשוואה לשנה הקודמת, מול הירידה ביבוא המוצרים עתירי המס והקטנת הצריכה, לעומת זאת, היתה עלייה מהעמקת הגבייה של מס ערך מוסף, עלייה ריאלית של כ-4.2%, ומתוספת כמסי יבוא והעלאתם. גללי המסים ביבוא גדל בסוגים שונים של מסים; בכלל זה הפקדות יבוא, היטל ייבוא שירותים והיטל נסיעות לחוץ-לארץ. בנוסף על כך הועלה שיעור המס על סיגירות.

הכנסות אגף מס הכנסה ירדו ריאלית בכ-8.2% בהשוואה לשנת 1983/84, וזאת בגלל כמה גורמים: ביטול היטל ניירות ערך, הירידה הגדולה שחלה בעסקות נכסי דלא ניידי, וכן הירידה החריפה בהכנסות המדינה מחברות, הן משום שלא היו הכנסות ממסים מבנקים והן משום הקשיים ביישום חוק האנפלציה.

כתוצאה מהירידה הריאלית בגביית מס ההכנסה והשמירה על יציבות בהכנסות אגף המכס היתה ירידה במשקל מס הכנסה מכלל הכנסות ממסים מ-56.6% אשתקד ל-54.1% ב-1984/85, בלא מע"מ יבוא ביטחוני ואגרות, אולם עם הפקדות.

הכנסות המדינה, בלא מע"מ יבוא ביטחוני, יסתכמו על-פי התחזית לשנת 1985 בכ-7,335.5 מיליארד שקלים במחירי הרביעי התקציבי הראשון של 1985 — עלייה ריאלית של כ-7.1% לעומת שנת 1984/85. אפילו היה זה מבוסס רק על ירידה באנפלציה, זה היה מתחייב, מה גם שהטלנו מאז מסים רבים או שינונו שיעורים.

הכנסות אגף מס הכנסה ומס רכוש צפויות לגדול השנה גידול ריאלי ב-8.2%. הגידול נובע בעיקרו מעלייה ריאלית בהכנסות ממסי יבוא עקב העלייה הריאלית בשער החליפין ביחס למדד המחירים, וכן מבטיוי מלא בכל שנת הספים של העלייה בשיעורי מסי היבוא, כמו הפקדות, היטל יבוא שירותים והיטל נסיעות.

הכנסות אגף המכס ומע"מ צפויות לגדול השנה גידול ריאלי ב-8.2%. הגידול נובע בעיקרו מעלייה ריאלית בהכנסות ממסי יבוא עקב העלייה הריאלית בשער החליפין ביחס למדד המחירים, וכן מבטיוי מלא בכל שנת הספים של העלייה בשיעורי מסי היבוא, כמו הפקדות, היטל יבוא שירותים והיטל נסיעות.

נציין שביוולי 1984 בוטל ההיטל של 2% על רכישת ניירות ערך, ובאפריל 1985 בוטל המס השולי של 66% על בעלי הכנסות גבוהות, אבל הוטל מס יסף על עצמאים וחברות בשיעור של 8.3%.

פעולות אגף מס הכנסה ומס רכוש: שנת העבודה 1984 של אגף זה בשומה עמדה בסימן התמודדות עם חוק המסיר

לשמור על הפיחות הריאלי שנוצר בסוף 1983, פחותים נומינליים לפי האנפלציה, ובניסיון להקטין את שיעורי המכסור המוצרים המבוקרים. רמת האנפלציה החודשית היתה 14.5%. בתקופה השנייה, שנמשכה עד סוף חודש יולי, מועד הבחירות לכנסת, ירד שיעור האנפלציה במידת-מה עד לרמה של כ-13% לחודש. זה היה ניסיון להאט את שיעור האנפלציה באמצעות מיתון בעליית מחירי המוצרים המבוקרים, אולם תוספות שכן גדולות יצרו לחץ חזק מצד העלויות. בתקופה השלישית, שנמשכה עד אוקטובר, שיעור האנפלציה הואץ מאוד עקב הציפיות להקפאת מחירים עתידית, בחידוש העלייה החדה במחירי המוצרים המסוכסרים ובפיחות מוגבר והגבלות מינהליות על היבוא. שיעור עליית המחירים הממוצע בתקופה זו היה 16.5%, 21.4%, ו-24.3% בחודשים אוגוסט, ספטמבר ואוקטובר בהתאמה: התקופה האחרונה החלה בראשית נובמבר. אז נכנסה לתקופה עסקת החבילה, שבמרכזה עומדת הקפאת מחירים. עליית המחירים התמתנה עד כ-3.7% בדצמבר. הירידה בשיעור האנפלציה יצרה רגיעה במשק ונתנה לממשלה שהות כדי להתארגן לקראת הפעלתה של תוכנית כלכלית כוללת. גם לאחר מכן היה שיעור האנפלציה לא יותר מ-12% בממוצע.

בשנת 1984 חלה תפנית בהתפתחות עודף היבוא: לאחר שלוש שנים של עלייה מהירה ירד עודף היבוא, בניכוי יבוא ביטחוני ישיר ושירותי הון, ירידה תלולה של כ-1.2 מיליארד דולרים. לעומת זאת, גדלו בשנה זו היבוא הביטחוני הישיר ותשלומי הריבית נטו על החוב החיצוני בכחצי מיליארד דולר כל אחד. כך פחת עודף היבוא בחשבון הסחורות והשירותים בכרבע מיליארד דולר בלבד. למרות הירידה הזאת, לא הצליח המשק לממן את מלוא עודף היבוא באמצעות מענקים ויבוא הון לזמן ארוך ובינוני, וכך גברה ההישענות על מקורות מימון לטווח קצר. על רקע זה ועל רקע צבירת נכסים כמטבע-חוץ בידי הסקטור הפרטי ירדו יתרונות מטבע-החוץ על המסדות המרכזיים במהלך השנה בכ-600 מיליון דולר.

בשנת 1984 נמשכה התאוששות היצוא, שהחלה במחצית 1983, לאחר האטה ניכרת בצמיחתו בשנים האחרונות. היצוא, למעט שירותי הון, גדל בשנת 1984 בכ-13.5%. העלייה הכמותית ביצוא משקפת בכל ענפיו, אולם היא בולטת במיוחד ביצוא התעשייתי, בלא יחלומים, שגדל ב-17%. ביצוא זה בולטים ענפי המחכת והאלקטרוניקה, שבהם גדל היצוא בכ-26%. ייתכן שעליית היצוא קשורה להתאוששות הכלכלית בארצות-הברית, והיצוא אליה גדל גידול ניכר של כ-22.5%, כ-300 מיליון דולר. ביצוא היהלומים נמשכה השנה מגמת העלייה שהחלה בשנת 1983, לאחר שנתיים של שפל בענף, ואילו ביצוא החקלאי היתה מגמה מעורבת: ירידה כמותית של כ-13% בייצוא ההדרים, עם ירידה חדה במחירים, וגידול כמותי של 18% ביצוא החקלאי האחר. גם בייצוא השירותים הסתמנה עלייה, אך זו היתה קטנה יחסית לגידול בייצוא הסחורות. העלייה נבעה מהגידול בשיעורי החבורה, הגידול בתירות לישראל ומהשקע העלייה ב"שירותים אחרים".

היבוא, למעט יבוא ביטחוני ישיר ושירותי הון, פחת בשנת 1984 בכ-2.5%. הירידה החדה ביותר היתה ביבוא של סחורות לצריכה פרטית, שפחת בכ-29% בממוצע, עם תנודות במהלך השנה. העלייה הכמותית ברביעי השלישי בלטה עקב חוסר הוודאות לגבי המדיניות הכלכלית שלאחר הבחירות. יבוא נכסי המשקעה פחת כ-9% ריאלית. ביבוא התשומות היתה מגמה מעורבת: חל גידול ביבוא היהלומים והתשומות האחרות, הקשור כנראה בגידול היצוא, וחלה ירידה ביבוא הדלק, עם

חוברת מ"א, ישיבה ק"ד
— סקירת שר האוצר על פעולות משרדו —

בימים אלה נערך מבצע ארצי לביקורות חוץ בעסקים. דוגמת שני מבצעים ארציים אחרים שנערכו בשנת 1984. זהו מבצע רב היקף שתכליתו לאכוף את רישום התקבולים כחוק. לאכוף או לאכוף, עם גוש בכ"ף או בל גוש?

יאר צבן (מפ"ס):
לא חשוב איך יאמרו — העיקר שיעשו.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כן, אבל מעל במה זו צריך להקפיד על העברית. גם זה מענייננו, אפילו כאשר מדברים בעניינים מטריאליים.

היו"ר א' נחמיאס:
נכון.

יאר צבן (מפ"ס):

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
כן, הדגש צריך להיות בפעילות ולא במקום שהעברית לא סובלת אותו.

עם גיוסם של 300 מבקרי חוץ נוספים, בעקבות ההחלטה האחרונה של הממשלה, ישולבו אף הם במבצעים בעלי היקף גדולים יותר, דבר שיגביר באופן משמעותי את גורם ההרתעה של האגף נגד מעלמי מס פוטנציאליים. זאת, בתוספת שופטים ופרקליטים, כ-24 במניין, יתרמו להאצת ההליכים המשפטיים כאמור.

פעולות אגף המכס ומע"מ: ב-1984/85 נמשכה הפעילות האינטנסיבית של האגף בתחום גביית מסים חדשים והעמקת הגבייה של המסים הקיימים. חלק מהפעילויות נעשה בהורעה מוקדמת קצרה, והאגף התארגן לקליטת השינויים בלי תוספת במשאבים ובכוח אדם.

במסגרת תוכנית זו הופעלו ההיטלים החדשים האלה: היטל על נסיעות לחוץ-לארץ, היטל על שירותים מיובאים, הפקדה על שירותי קרקע בחוץ-לארץ, הפקדות על יבוא טובין.

השנה נמשכו מאמצים לייעול פעולות האגף ולהעמקת הגבייה. הכנסות האגף הסתכמו ב-1984/85 ב-1,601 מיליארד שקל, ובכלל זה הפקדה — עלייה ריאלית של 5.5% לעומת התקופה המקבילה בשנה הקודמת.

האגף קלט בהצלחה את המעבר מדיווח דו-חודשי לדיווח חודשי במע"מ. המעבר חייב שינויים יסודיים במערך הגבייה והאכיפה. המאמץ העיקרי התבטא בתחומים האלה: מניעת פיגורים בדיווח, גביית חובות ואיתור עוסקים אשר אינם נמצאים ברשם.

חל שינוי בשיטת ההחזרים ככמה סוגים של מקבלי החזרים, כמו יוצאים, ארגוני קניות ומפעלים בהשקעה. השינוי התבטא בכך שהטיפול הועבר מהנהלה לאזורים וביא לייעול המערכת.

חקירות ופיקוח: האגף משכלל את האמצעים להתמודדות עם הברחות והעלמות מס. כאולם הנוסעים הוצב מכשיר שיקוף, והוא התגלה כיעיל לאיתור הברחות. כחצי השנה האחרונה נתפסו כאמצעות המכשיר כ-150 מכשירי וידאו ומאות מכשירי אלקטרוניקה אחרים. בשנה הקרובה יתקבל ציוד טכני חדש ומתוחכם לכדיקת מכולות בנמלי הים, והוא יכלול מכשירי שיקוף.

לא אלאה אתכם בכל המספרים בדבר בדיקות הפתע, פתיחת חקיי חקירה והגשת כתבי אישום. לדוגמה, אגף זה הגיש 1,350 כתבי אישום וכוצעו 200 מעצרים.

בתנאי אינפלציה. מתוך 78,000 ימי עבודה לעריכת שומות הושקעו 14,000, כלומר 18%. בעריכת ביקורת מקדמית ובניתוב דוחות, כתוצאה מכך אכן ירד ביצוע השומות בחיקי חברות לעומת השנה הקודמת בכ-28%, לכ-7,700 שומות. לעומת זאת, היה גידול בעריכת שומות בחיקי עצמאים, כך שסך מספר השומות עולה בכ-3% על השנה שעברה והוא מגיע לכ-127,000 שומות.

דן תיכון (הליכוד):
עצמאים שילמו פחות או יותר? אני רוצה להבין פעם אחת ולתמיד.

אורה נמיר (המערך):
אתה מקווה שתבין זאת היום?

דן תיכון (הליכוד):
אני מקווה. הוא מדבר כאן על דברים מעניינים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
אני דיברתי על שומות, לא על גבייה. השומות שנערכו הוצאו בכ-45,000 חיקי עצמאיים וככ-3,300 חיקי חברות. תרומתן הישירה של השומות, עם ריבית והצמדה ליום עריכת השומה, וזה משנה מאוד בהשוואה, היתה 70.5 מיליארד שקל; זאת לעומת כ-11.5 מיליארד שקל בשנת 1983.

עד ל-31 במרס 1985 הוגשו כ-232,000 דוחות לשנת המס 1983, והם כ-72% מכלל החיקים המוגדרים כפעילים. דוחות העצמאים לשנת המס עלו על שומות 1982 בתקופה המקבילה אשתקד בכ-200%. המדד עלה בכ-173.8%.

חבר הכנסת דן תיכון, אולי לזה התכוונת. לגבי השומות בשנת המס 1984, זה לא אומר שהגבייה תהיה כך. עדיין לא הגישו דוחות אפילו. עכשיו אנחנו מגישים דוחות לשנת המס 1984/85, והגבייה תהיה רק לאחר שזה ייגמר. אתה מדבר על גבייה.

דן תיכון (הליכוד):
גבייה יש במרוצת כל השנים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
מקדמות בלבד.

אגף מס הכנסה גבה בשנת המס הנסקרת, 1984, 2,015 מיליארד שקל ובמונחים דולריים כ-5 מיליארדי דולרים. משקל השכירים בסך כל הגבייה הוא כ-42%.

לא אלאה אתכם בכל הפעילויות והמבצעים שנערכו באגף זה, על מנת להגיע להישגים אלה. אומר משהו לגבי ההיערכות לשנה הבאה. שנת העבודה 1985 תעמוד בסימן התמודדות עם יישום חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשנ"ה — 1985, שהחוק בהתאם להמלצות ועדת שטיינברג ויאורש בשבוע הבא, כפי שאני מקווה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

האגף נערך בימים אלה לקליטתם של אלפי דוחות לשנת המס 1984, ובכלל אלה טופס ההיטל על רכוש, כנסתם של הדוח השנתי לשנת המס 1984, ספח שהוא למעשה חלק בלתי נפרד מהדוח. כמו כן יטפל האגף בדוחות ההכנסות לשנת המס 1984 בכל הנוגע לאופן עריכת הניתוב והביקורת המקדמית בכל סוגי החיקים.

האגף נערך להפעלת תקנות שעת-חירום בכל הנוגע לגביית מס יסף בשיעור 8.3% והסעיפים האחרים הנוגעים למס הכנסה. כמו כן הוגדל סכום המקדמות על-פי המלצות ועדת שטיינברג (הוראת שעה) לשנת 1985.

אפרים שלום (המערך):
וכמה נשפטו?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אלה שהוכרתי לגבי השנה שעברה עדיין נמצאים כההליך. כמה נשפטו, זה אתה צריך לשאול את שר המשפטים.

הושלם תהליך שחרור ממוחשב, שלפיו מוגשים להליך השחרור בבתי-המסע רק רשימונים ממוחשבים.

אגף המכס נערך לקראת כניסתו לתוקף של ההסכם אזור הסחר החופשי עם ארצות-הברית. היערכות האגף נעשת במיוחד בשטחים האלה: פרסום העריף המכס, שבו יוכנס טור מיוחד עם שיעורי המכס החלים ביבוא מארצות-הברית; פרסום כללי המקור, והיינו כללים הקובעים מה הם הקריטריונים של סיווג מוצרי יבוא כמוצרים שיוצרו בארצות-הברית ועליהם חל ההסכם.

אשר לתקציב ולאגף התקציבים: כתקציב 1984 לא נעשה ניסיון לחוות מראש את שיעור האינפלציה השנתית. התקציב נכתב במחירים החזויים לרביעי הראשון של השנה ויתרת התקציב לביצוע עודכנה בכל רביעי. בספטמבר 1984 הוחלט על קיצון מיליארד דולרים על בסיס שנתי מתקציב הממשלה, שהתחלק ל-700 מיליון דולר פעילות משרדית ו-300 מיליון דולר סובסידיות ושינויים בתקציב הביטוח הלאומי. מסכום זה כ-300 מיליון דולר כבר כוצעו בתקציב 1984. בדצמבר 1984 — ינואר 1985 נוספו החלטות הממשלה על קיצון 400 מיליון דולר נוספים על בסיס שנתי, וזה קיבל ביטוי רק בתקציב 1985. לבסוף צומצמה ההפחתה בתקציב הביטוח וכן נותרו קשיים בהפחתה בתקציב הבריאות, כך שסך הכול ההפחתות מספטמבר ומדצמבר יגיעו לכ-900 מיליון דולר בפעילות המשרדים. בפברואר 1985 הוגש תקציב נוסף בסכום של כ-1.15 מיליארד דולרים, מלבד חיקון טכני לכיסוי ההתחייבויות בהתחשבות עם בנק ישראל, והכנסת מודעת לשינויים שהיו.

ניתן אפוא לומר, שבמידה שהיתה נשמרת מדיניות הסובסידיות הממוכנת בתקציב, היה התקציב הנוסף נושא אופי טכני בעיקרו בכך שהיה מתקצב את עדכון החזרי חובות הפנים והחזן בלבד.

בשנת 1985 הוחק חוק יסודות התקציב, שהוא חוק קבוע בנושא תקציב המדינה ולא עוד חוק שנתי. החוק החדש קובע נורמות מחייבות כלפי פנים וכלפי חוץ, והוא מגביר את הפיקוח על הוצאות בסקטור הציבורי ומטיל משמעת תקציבית על משרדי הממשלה. ראוי לציין את ההוראות המיוחדות המגבילות לקחת אשראי על-ידי רשויות מקומיות.

אני רוצה לציין, שאגף התקציבים ואגף הכנסות המדינה היו מעורבים מעורבות רבה בהכנת המדיניות הכלכלית החדשה והם שותפו, כל אחד בעניינו, בצוותים שהכינו את התוכנית. הם היו עמוסים עבודה לעיפה, עשו את עבודתם בשעות היום והלילה, באמונה, על-פי הידע המקצועי שלהם ועל-פי הבנתם, מתוך integrity ויושר אינטלקטואלי, ככל שאני יכול לשפוט זאת.

אשר לאגף החשב הכללי, בשנת התקציב 1984 עסק האגף ביישום הפעילות הכספית הנגזרת מחוק התקציב ובביצועה. הוא הפעיל מדיניות מימון בהתאם לשינויים ולעדכוני הרבועונים כפי שאושרו על-ידי הכנסת. מדיניות המימון הכללית הותאמה לצרכים ולמגמות בסקטורים הספציפיים.

לאחר בדיקה של פירוט התכנון והדרשות של המשרדים על-ידי החשב הכללי, נקבעה המסגרת החודשית של ההוצאה במוזמנים ובהעברות בין-משרדיות המאושרות לכל משרד להוצאה.

חשבי המשרדים, המשמשים נציגים של החשב הכללי ומשרד האוצר במשרדים, הפעילו את מדיניות המימון שנקבעה להם ועסקו בפיקוח על חקציב המדינה המאושר וכמניעת חריגה ממנו.

איני רוצה להלאת אתכם בכל הנתונים על מערכות המידע הכספית שעברו תהליך קידום מואץ ובמערכות ה"קופה היומית" שהופעלה על המחשב החדש שהצטיינו בו. אני רק רוצה לציין כאן, שהחשב הכללי נותן למעצבי המדיניות ולקובעי דיווח יומיים מעודכן על היום הקודם, על עודף הביקוש המקומי, על ההזרמה בכל אחת מהפעילויות, או הספיגה במישור הריאלי, במישור הפיננסי ובמישור המונטרי, וכך הוא מאפשר למעצבי המדיניות לקבל החלטות בזמן נכון.

אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון — אגף שוק ההון פועל במסגרת המדיניות לצמצום הדרגתי של מעורבות הממשלה. ליישום מגמה זו נבדקים התנאים שבהם יאפשר לספק את המימון הדרוש לעזרים בענפי המשק השונים על-ידי המשקיעים במישרין, כאשר מחיר ההון נקבע על-ידי כוחות השוק ולא באופן ארמיניסטרטיבי.

כצעד ראשון שנעשה בכיוון זה יש להצביע על מימון המשכנתאות לזכאים. גיוס ההון למטרה זו על-ידי הבנקים למשכנתאות מחליף בחלקו את המימון התקציבי, ולשם כך הותר לבנקים להנפיק איגרות-חוב לרוכשים מוסדיים, כמו קופות גמל ופנסיה.

למימון השקעות בענפי משק שונים, בעיקר תעשייה, יצוא, תיירות וחקלאות, אושרה למפעלים הנפקת איגרות-חוב צמודות למטבע חוץ בתנאי ריבית ומועדי פירעון שונים. כן אושרו הנפקות למימון מחקר ופיתוח על-פי חוק מס הכנסה, התשמ"ג-1983, למפעלי יצוא העומדים בדרישת החוק האמור.

הנפקת מניות וגניירות ערך המידים בשנת 1984, במיליוני שקלים, היתה כדלקמן, במיליוני שקלים — בנקים — 1,010; חברות ביטוח — 1,020; תעשייה — 2,000; מסחר ושירותים — 110; מקרקעין ובינוי — 2,850; חברות השקעה, חיפוש מקורות אנרגיה — 3,600. סך הכול — 10,590 מיליוני שקלים.

גיוס הון לתקציב המדינה בשנת 1984/85 בהנפקות מלוות מדינה היה, במיליארדי שקלים — לציבור — 83.5; חיסכון — 845.0; קופות גמל ופנסיה — 306.7; סך הכול — 1,151.7 מיליארדי שקלים, ובסך הכול הונפקו לציבור — 1,366.0 מיליארדי שקלים.

אשר לתוכניות חיסכון, יתרת תוכניות חיסכון הגיעה בדצמבר 1984 לסכום של 4,122.6 מיליארד שקל, לעומת 641.4 מיליארד שקל בדצמבר 1983. זהו גידול ריאלי של כ-10%, אולם ברובו הוא נבע מגידול ערך תוכניות החיסכון הדולריות עקב גידול ריאלי בשער הדולר לעומת המדד והריבית שהצטברה בתוכניות הדולריות והמדדיות. הגידול שנבע מגיוס נטו היה כ-140 מיליארד שקל.

חלק הארי של ההפקדות בתוכניות חיסכון במשך שנת 1984 היה בתוכניות החיסכון הדולריות, אשר הציבור העדיף

אדוני היושב-ראש, רכותי חברי הכנסת, אדלג על חלק מהסקירה שנוגעת לנציבות שירות המדינה. אציין רק נציבות שירות המדינה עומדת בזה הרגע במשאומתן על היקף התעסוקה והשכר בשירות הציבורי. אומר משהו על היחידה לשכר ולהסכמי עבודה: כיום 24 ביוני 1984 נחתם הסכם מסגרת בין הממשלה והמעסיקים האחרים במגזר הציבורי לבין ההסתדרות הכללית. הסכם זה הסדיר את השכר ותנאי העבודה של העובדים במגזר הציבורי לשנים 1984 — 1986. במהלך השנה הצטרפו כל האיגודים המקצועיים וההסתדרויות הארציות להסכם המסגרת. כהתאם להתחייבות שניתנה להסתדרות הכללית במסגרת ההסכם בדבר תוספת השחיקה, החליטה ועדת המעקב על תשלום "תוספת איוון" מ'ו באפריל 1984 לעובדים בדרגות מסוימים בחלק ממשרדי הממשלה, אשר לא זכו בעבר לתוספות ייחודיות מכל סוג שהוא.

במהלך השנה ניתנו כמה פסקי בורות של בורר יחיד בעניין תנאי העבודה והשכר של הפקליטים בשירות המדינה. תשלום גמול השתלמות לעובדים בדרגות של מהנדסים ומחיר, עובדי משרד החינוך וכדומה.

במשך השנה נמשך הביצוע של הסכם המורים מיום 16 בנובמבר 1983 בעניין היישום ההדרגתי של המלצות ועדת עיצוני וכן בעניין הרופאים.

אשר לרשות החברות הממשלתיות, הפעילות של החברות הסתכמה בשנת 1983/84 ב-6.2 מיליארדי דולרים. החברות העסיקו כ-2,245 עובדים, והיצאו הגיעו להיקף של כ-1.27 מיליארד דולרים. סך הרווח של החברות הממשלתיות הסתכם ב-121.5 מיליוני דולרים. היום קיימות 209 חברות ממשלתיות, חברות-בנות וחברות מעורבות, שמתפרסות בעיקר על כל תחומי הפעולה בתחום התשתית, אספקת החשמל, הדלק, תחבורה ותקשורת. מערכת הביטחון, תיירות, תעשייה וחקלאות, מפעלי שיכון, שיקום הדיור, פיתוח עירוני ומוסדות בלא כוונת רווח בתחומי משרד החינוך והתרבות.

רשות ההשקעות — בשנת 1984 הגיע היקף התוכניות שאושרו על-ידי מרכז ההשקעות ובהן היה מעורב הון מבחון לכדי 114 מיליון דולר, בהשוואה לכ-150 מיליון דולר ב-1983. ההיקף ב-1984 היה בלא ספק גדול יותר והיה עולה אולי על זה של 1983, אלמלא ההקפאה שחלה מאז באוגוסט 1984 באישור תוכניות חדשות. תוכניותיהן של כתיסר חברות חוץ, כולן בתחום הטכנולוגיה המתקדמת. להקים חברות-בת ומפעלים בישראל אושרו בשנה האחרונה על-ידי מינהלת מרכז ההשקעות, וזאת נוסף על אישורן של תוכניות להרחבתן של מפעלים קיימים בבעלות או במעורבות זרה.

במשרד קיימות עוד היחידה לקשרים בין-לאומיים, הלשכה לשיקום נכים והמדפי הממשלתי.

אני רוצה לציין משהו לגבי תקציב משרד האוצר לשנת 1985. לפני שאסיים בכמה מלים על השכר והראשונים של התוכנית הכלכלית החדשה.

התקציב המאושר, נטו, של משרד האוצר בשנת 1985, בסך 66,765 מיליוני שקלים, מראה הקטנה ריאלית משמעותית בהשוואה לתקציב המאושר, נטו, של שנת 1984. לעומת הגידול הממוצע במדד המחירים לצרכן בשנת הכספים 1984 בהשוואה למדד הממוצע של שנת הכספים 1983 שהגיע ל-40% — התקציב של שנת 1985 גדל בשיעור של 343% בלבד, כלומר הוא גדל פחות מהעלייה במדד בכ-15%. הקטנה זו התאפשרה עקב הפחתה של כ-9% בתקן העובדים, והיתרה.

אותן במובהק על התוכניות המדדיות, למרות שיפורים שנעשו בתוכניות המדדיות במשך שנת 1984.

בשנת 1984 אושרו כמה תוכניות חיסכון חדשות: שלוש תוכניות צמודות למדד, תוכניות דולריות חודשיות ודולריות להכנסה שוטפת, שהריבית בהן משולמת מדי חודש.

עם כתיבת שורות אלה מצוי האגף בשלבים מתקדמים. כמעט סופיים, של גיבוש כללים אחידים לחישוב רווחים בקופות גמל ולחלוקתם לעמיתים. לחשומת לכו של חבר הכנסת דן תיכון, במיוחד, כיום ראשון האחרון נחתם וסוכס דוח ועדת גבאי ביחס לרפורמה מסוימת בשוק ההון. לא כל הדוח הומלץ פה אחד, יש גם שתי דעות. הדוח נמצא בהדפסה, ואני מקווה ששר האוצר יחליט את מה לעגן ולהביא לכנסת בצורת תיקון חוקים.

אשר לפיקוח על עסקי הביטוח, בשנת 1984 נרשמו דמי ביטוח מהמבוטחים מעסקים בישראל בסך של 362 מיליארד שקל.

עתודת ביטוח חיים, שהיא הערך הנוכחי של ההתחייבויות למבוטחים בגין ביטוח חיים, בניכוי הערך הנוכחי של התקבולים בעתיד לפי פוליסות ביטוח חיים, הגיעה בסוף 1984 לסך של 537 מיליארד שקל. עיקר הכספים של חברות הביטוח מושקעים באגרות-חוב של הממשלה או בערבותה, ככל שזה קשור בביטוח חיים. ביום 31 בדצמבר 1984 הגיעו השקעות אלו ל-540 מיליארד שקל.

לאחר שנתיים רצופות שבהן היו לחברות הביטוח הפסדים, יצא הענף ב-1984 — ככל שאפשר לדבר עליו בהכללה — מן המשבר, כשהוא מראה רווחים מתונים. זאת מתברר מסקר מוקדם שנערך על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בשנת 1985 מדינת ישראל אמורה לפדות לחושים כ-3 מיליארדי דולרים, בכלל זה 677 מיליארד שקל של המניות החסומות בהסדר לקשישים. אבל עם מענקים ומרווחים עליה, כדי שהיא תהיה מאוזנת בסעיף של הפעילות ההונית שלה. הממשלה חייבת לגייס מהציבור השנה 4 מיליארדי דולרים.

דן תיכון (הליכוד):

והיא תעשה את זה?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

על-פי ההתפתחות בארבעת החודשים הראשונים של שנת התקציב עד היום הזה, ככל שהדיווח קשור לאתמול, יש סיכוי טוב שהיא תעשה את זה.

דן תיכון (הליכוד):

אבל בהנחה שהאינפלציה תקטן.

יאיר צבן (מפ"ם):

בכלימת האינפלציה הסיכויים שלך גדולים יותר?

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

לא בטוח, אבל כאשר האינפלציה יורדת, הביקוש לכסף עולה. ואני אדבר על זה בהרחבה בסוף דברי. זו תופעה דפלציונית. בעת אינפלציה בורחים מהכסף. כאשר יש ביקוש לכסף, אין ביקוש להצמדה, ורוב התוכניות שלנו היו בנויות על הצמדה ועל התגוננות מהאינפלציה. אני רואה כאן את המממנה על הכנסות המדינה, מר ברוך, ואני מוכן תמיד שהוא ירבה בגיוס הכנסה ממסים, על חשבון אגף שוק ההון, בדרך של גלגול החוב.

חד-פעמי מקביל לפיחות, מקביל לעליית המחירים בחפר, של 14%, החל מ-1 ביולי, עד לגובה תקרת תוספת היוקר החל מ-1 באוגוסט, וכמקום ה-14% שהיתה כוונה לתת ולא ניתנו כ-1 באוגוסט יהיה שלוש חד-פעמי בספטמבר, כאשר אחר כך יש פיצוי — 4% בינואר, 4% בפברואר, ו-3.5% במרס.

הסכם תוספת היוקר במתכונתו הקודמת, המתוקנת, יחודש כ-1 באוקטובר. אם באוקטובר תהיה התייקרות גדולה יותר מ-4%, יוצא שכ-1 בדצמבר ישלמו תוספת יוקר על-פי 80% כמו בהסכם. אם כן, יש סיכוי טוב שאם ההסכמים האלה יישמרו ולא תהיה לנו פריצה מצד הביקוש, כי אז המחירים יעלו בתחילה מצד הרווחים, ואחר כך זה יגרום את הכול — אם המחירים יעלו השכר יעלה וכו'. אבל, אם כל זה יישמר, כפי שנראה עכשיו, וההסדר בסקטור הציבורי יהיה עוקב, יש לנו סיכוי טוב מאוד להתמיד בכוננות ואזי האינפלציה תיעצר.

מה זה נקרא "תיעצר"? לגבי האינדקס של יולי, ברור שהיה תפר. וזה כשם שאתה עוצר מכונית לאחר ש"נתת גז" והיא בתאוצה גדולה. היא תיסע עוד 80 מטר עד שהיא תיעצר. ההיגיון של התוכנית הוא שאין נותנים פיצוי חד-פעמי על שארית העבר. זה הכול. אחר-כך מפצים, אבל מפצים 14% עד תקרת תוספת היוקר. מפצים, אבל זה בהחלט לא יהיה פיצוי מלא על כל הזנב, אלא תהיה כוה ספיגה, שבחקופה מסוימת במוצע היא תהיה 6% — 7%.

יאיר צבן (מפ"ם):

מה היא תהיה?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

במוצע, כבטן, אחר כך זה מתיישר — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

בבטן זה 6%?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

במוצע. הווי אומר, בחודש הראשון פחות ובחודש האחרון יותר במשך שלושת החודשים הראשונים. השאלה היא גם למה אתה מתייחס — לברוטו או נטו. אם אתה משווה את זה למשל ל-1980, אזי בנטו במרס נהיה כבר גבוהים הרבה יותר. אבל כל אחד יחשוב בדיוק למה הוא משווה.

בסך-הכול אני רוצה לומר, שעל-פי מה שאירע כבר בשבועות הראשונים, שני דברים מתרחשים: יש אפילו ירידת מחירים או אי-מיצוי המחירים המרביים, והראיה — בענף ההלבשה וההנעלה הקדימו את מכירות סוף העונה. יש התאפקות בקניות. כפי שמדווח לנו, יש כל מיני תופעות דפלציוניות דווקא בצד המונטרי: יש המרה וציאה מהצמדת מט"ח. עדיין הצמודים למדר מצפים לאינדקס החדש, ואיני יודע אם גם בתחום הזה לא תהיה תפנית. יש מעבר לפיקדונות שקליים בדומה לנעשה במשק נורמלי, אבל אצלנו התנודות הן גדולות מאוד. לאושרנו אני יכול לומר, שעד רגע זה הכספים שהוזרמו ונכנסו למערכת ככספים פתוחים, נספגו ורובם ככולם כאמצעות הצינורות של בנק ישראל והאוצר. לכן, יש סיכוי טוב שנעמוד בתחזית, אם נעמוד בחזית השכר, אם נעמוד במדיניות ההכנסות. במדיניות הפיסקלית ובמדיניות המונטרית.

ושוב, אני רוצה להודות, בשם השר ובשמי, לכל עובדי משרד האוצר, שעושים לילות כימים, פשוטו כמשמעו, הן כתכנון והן בביצוע של המדיניות הממשלתית כפי שהיא מאושרת על-ידי הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן שר האוצר על סקירתו המקיפה והמעניינת.

כ-6% — עקב צמצום התקציב במרכיביו האחרים. בהיקף היחסי של תחומי הפעולה השונים לא חל שינוי משמעותי בתקציב שנת 1985, לעומת התקציב בשנים הקודמות.

ההתפתחות בשטח כוח האדם מראה, כי מאז שנת 1982 חלה במספר העובדים הקטנה בשיעור של כ-11%, מאז שנת 1979 הקטנה זו מגיעה ל-23%. נתונים אלו אינם כוללים הפחתה של 3% נוספים בכוח האדם על-פי החלטת הממשלה מיום 1 ביולי 1985 במסגרת תוכנית החירום לייצוב המשק, שעל-אודותה אנתנו עובדים בשעות אלה במשא-ומתן עם נציגי ההסתדרות והעובדים.

כל יתר פעולות המשרד נסקרות בחוברת המתייחסת לשנת התקציב 1985 שתחולקת לכם. אשלים דברי רק בכמה הערות.

טעות רווחת בציבור, גם בקרב כמה מחברי הכנסת של האופוזיציה, שהבינו שתוכנית ייצוב המחירים מבוססת בעיקרה על צד הביקוש. לכן הם מסבירים ומתווכחים עם הממשלה מדוע הוטל על השכר ועל השכר בלבד, נוסף על התקציב הממשלתי. נטל ייצוב האינפלציה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מבין שאלה עלויות, לא ביקוש.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

לא הייתי אומר כך.

במוצע עליות המחירים כמשק, מה שמורד המדר. הממוצע המשוקלל, כמו מחיר של מוצר יחיד, נקבע על-ידי שני גורמים: ביקוש והיצע. הביקוש המצפוי במשק כלול בביקושים של כל הסקטורים, הציבורי והפרטי, הביקוש לצריכה פרטית ולצריכה ציבורית והשקעה פרטית והשקעה ציבורית. עלות ההיצע המצפוי כוללת את עלות הייצור של כל המוצרים.

התוכנית הכלכלית שאושרה על-ידי הממשלה ואושרה על-ידי הכנסת בגינה על הקפאת הגדלים הנומיןליים. אם כן, אם לא יהיה גידול כלשהו מצד הביקוש, והביקוש היה בתאוצה, וגם לא גידול ביקוש הנובע מפיצוי על העבר — לא יעלו הרווחים. חיכך אסביר למה זה חשוב. אם כל יתר העלויות שבייצור המוצרים והשירותים יהיו קבועות, לא יעלו הרווחים, כי מוצר בנוי במוצע בערך כך: 38% מרכיב היבוא — חומרי גלם ואנרגיה; כ-40% במוצע שכר; 14% הם כמובן היחס בין שניהם, שמשתנה לפי גובה הריבית הנומיןלית. היחס בין ריבית לשכר משתנה מתקופה לתקופה באופן חריף מאוד.

אם אביא לדוגמה את השנה האחרונה, הריבית הריאלית לחודש שעבר היתה נמוכה מאוד והריבית הריאלית עכשיו היא גבוהה מאוד. אם ניקח את הרווח על המחזור — כ-6%. והיה אם השכר יישאר בגודל הנומיןלי מעבר לחפר עד תקופה של חצי שנה או תשעת החודשים הקרובים, לחצי השנה הקרובה זה קרוב לוודאי, הרי שיעור הפיחות — כולל מ-1 ביולי לאחר ההעלאה בנין הפיחות של ה-18.8%, עם השפעת הקצה — יהיה 32% ביחס לדולר ועוד כ-4% ביחס לסל המטבעות. אם השכר יישמר בגודל הנומיןלי, לא יהיה צורך בפחותים, מפני שפיחות תפקידו להגן על הערך המוסף. אם — ועכשיו אני אומר התניה, וכדאי להבין אותה — אנתנו מתייקרים בייצור יותר מחוצרת חוץ-לארץ, יש תמריץ לייבא ואין יכולת לייצא. הפיחות בעבר בא לסגור את הפער הזה, אפילו שהטכניקה שלו היתה בהשוואת מחירים ולא דרך השכר. יש אפשרות שלא להידחק לפיחותים, אם שומרים על העלויות. על-פי ההסכם שהסקטור העסקי חתם עם ההסתדרות, מדובר בפיצוי

חוכרת מ"א. ישיבה ק"ד
— סקירת שר האוצר על פעולות משרדו —

אני פונה כאן מהדוכן הזה לשר האוצר ולשר העבודה והרווחה, שהיום, הלילה, יקבלו את המשלחת של הנכים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

שר העבודה הודיע שמחר ב-11 יקבל אותם.

יאיר צבן (מפ"ם):

שמעתי בקשב רב את דבריו של סגן שר האוצר, וראשית אני רוצה להתייחס לדברים בנושא שחיקת השכר.

אני מאשים את משרד האוצר, את שר האוצר, ולצער גס את ראש הממשלה בהטעיית הציבור, הכנסת וועדת הכספים, ובמסירת נתונים מעוותים ומסולפים לגבי שחיקת השכר.

יש שני סודות שמורים מכל משמר במדינת ישראל: האחד — אם יש לנו פצצות גרעין וכמה, ולפי הנוסחה של הנשיא לשעבר קציר, גם היכן הן נמצאות.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אל תגלה זאת עכשיו. טוב?

יאיר צבן (מפ"ם):

והסוד השני — הנוסחה של הנתונים על שחיקת השכר. פניתי לאנשים המעורבים במשאומתן ואמרתי: החישובים שלי, ועשיתי אותם בעזרת מומחים, שיש להם גישה למקורות המידע הממשלתיים, אינם מראים שחיקה של 6% אלא יותר. אבל, יכול להיות שאנחנו טועים. תנו לנו את הנתונים שלכם, תראו לנו, לעזאזל, איך אתם מגיעים ל-6%. אי-אפשר לקבל את הנתונים האלה. זוהי שערורייה מאין כמוה. מהו התהליך הדמוקרטי, אם אין הוא מבוסס על מימוש וזכותו לדעת את הנתונים האמיתיים?

ואני אומר מעל דוכן זה לסגן שר האוצר, שהנתונים שהוא מסר כאן — ויכול להיות שהטעו גם אותו — ששחיקת השכר נטו בממוצע בחודשים הקרובים תהיה 6%, הנתון הזה איננו אמת לפי הפרמטרים וההנחות של התוכנית הכלכלית של הממשלה.

בעזרת צוות מומחים שאמון על הנושאים האלה הכנתי טבלה שמראה מה קורה לשכיר שיש לו 3 ילדים, שנמצא על גבול העשיריון התחתון לפני המעבר לעשיריון השני. בנתונים שהיו לנו, הבסיס היה חודש מאי, כי הנתונים לגבי חודש יוני עדיין לא היו שלמים. בינתיים כבר יש לנו הנתונים לחודש מאי, ואני יודע שיש הבדל גדול בנתונים, תוכלו ללמוד מתוך ההפרשים על מה מדובר. בהנחות של הממשלה, כאשר אותו שכיר נמצא על גבול העשיריון התחתון, אם הבסיס של הנתון בחודש מאי היה 100, הוא מגיע ביוני ל-87, ביולי ל-81.5, באוגוסט ל-82.7, בספטמבר ל-75, והוא עולה באוקטובר ל-85, יורד בנובמבר ל-83 וכן הלאה. היכן כאן ממוצע של 6%?

היום הטילו מיסוי על קצבאות הויתקה, ניתנה על כך הוראה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

רק להבהרה, כדי להסיר מכשול משנינו, אין כל ספק שב-1 בפברואר זה יהיה 6%, ובמסר עוד פחות.

יעקב שמאי (הליכוד):

ומה תהיה האינפלציה?

סגן שר האוצר ע' אמורי:

בחודש מרס השחיקה תהיה הרבה פחות מ-6%, ואולי תהיה אפילו תוספת. זאת אומרת, לא רק שלא תהיה שחיקה אלא יהיה החזר. נכון שבדרך עד לשם תהיה שחיקה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון על סקירתו של סגן שר האוצר. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני רוצה, חס וחלילה, לפגוע בסגן שר האוצר, ידידי, חבר הכנסת עדי אמורי, אבל, מה שקורה כאן לפנינו אינו מתקבל על הדעת. סקירה של שר על פעולות משרדו צריכה להימסר עלי ידי השר, והשר עצמו צריך לשמוע את מה שיש לכנסת לומר. אני יודע שיש נסיבות אשר מנעו משר האוצר, כגלל המשאומתן הידוע, להגיע לכאן. הביקורת שלי מופנית הפעם אל הבית פנימה. אני חושב שהיתה כאן טעות פרלמנטרית רצינית בקביעת הדיון הזה בשעה, שאכן ביור ששר האוצר לא יכול להגיע לכאן. וחבל.

אדוני היושב-ראש, בחוץ, מול הכנסת, שובתים רעב 20 נכים ונכות. מול משרד האוצר, עשרות נכות ונכים נוספים נמצאים מאז אתמול, במשך הלילה והיום, בכיסאות הנכים, על הקביים. זה שייך לענייננו בכל קשר אפשרי. כי הרי אנחנו היום איננו דנים על התוכנית הכלכלית ועל המדיניות הכלכלית כשלעצמה, אלא למעשה על תפקוד משרד האוצר במערכת הנתונה. זה שנה תמימה הנכים הללו מבקשים להיפגש עם שר האוצר ועם שר העבודה והרווחה ואינם מצליחים, אדוני סגן השר. שנה תמימה הם כותבים ומטלפנים, כותבים ומטלפנים. ואני שואל: מניין אטימות הלב הזאת? הרי מבחינתם אין אלה ימים רגילים. במשך השנה הזאת היה תהליך בישול של הסכם נידות חדש, שהאוצר היה היוזם שלו. האוצר לחץ, האוצר דחף, והוא גרם לכך, שוועדת התקנות של המוסד לביטוח לאומי אכן אישרה את הדבר.

אדוני סגן שר האוצר, אני מבקש שתעביר את הדברים לשר — כאן נעשה דבר נורא. הם מבקשים להיפגש. אני מדבר עכשיו על עצם השאלה, איך עובד משרד האוצר, איך עובד שר האוצר. הם מבקשים להיפגש, להציג את הטענות שלהם בתהליך בישולם של הדברים.

אוריאל לין (הליכוד):

למה דווקא שר האוצר?

יאיר צבן (מפ"ם):

מפני ששר האוצר או משרד האוצר הוא היוזם של ההחמרה. הם ביקשו גם משר העבודה והרווחה.

אוריאל לין (הליכוד):

ככל שאני מעריך את האינטרס שהם מייצגים — האם שר האוצר יכול באמת להיפגש עם נציגי של כל ארגון במדינה?

יאיר צבן (מפ"ם):

ראשית, כן. וכאשר יש בעיה כזאת — — —

אוריאל לין (הליכוד):

האמן לי, יש מאות בעיות דומות.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני חושב שכאשר הולכים לעשות שינוי דרסטי בהסדר נידות רכב של אלפי נכים, בהסדר הזה של התקנת התקנות, מותר להם להגיע גם לראש הממשלה. כאשר עומדים לקבוע שקטע רגל לא יהיה עוד זכאי לניידות רכב, כאשר עומדים לקבוע — וזה כבר אושר בתקנות — שאדם שנקטעו שתי כפות רגליו לא יהיה זכאי לסיוע בניידות רכב, מותר לשמוע אותם לפני זה. הם צריכים לעמוד כאן, אנשים מוכי גורל, ולחכות יום ולילה ועוד יום עד שיקבלו אותם? למה הגענו? אז שר האוצר אומר שכאשר אונייה טובעת, זורקים אנשים לים. האם עושים זאת גם לנכים שלא מסוגלים להגיע לגלגל הצלה?

של משכורת יולי. קיבלתי את התלושים של משכורת יוני ואני עומד על כך שבינוי הכנסת המינימום במשק היתה 196,000 שקל וסוף המס להכנסה של יחיד היה 164,000 שקל. היום אתם נתחם הוראה להטיל מס על קצבאות זיקנה באמצעות חקנות שעת-חירום. אלה שייפגעו מהוראה זו בחודשים הקרובים, הכנסתם הפנויה תישחק ב-14%, ב-16% וב-18%. אלה יהיו קשישים ששייכים לעשיריון התחתון ולעשיריון השני. אתם אמרתם שלא תפגעו בהם.

אומר דבר אחד, שלמדניות הזאת אין מוטו אלא שהשכירים משלמים מחיר גבוה יותר — ואני מצטער על חברי שיושבים כאן, כך הדבר לא רק על-פי הדברים של אנשי האופוזיציה, שמטילים ספק אם היעדים של התוכנית יושגו. כאשר קוראים את דברי השר יעקבי, שמדבר על תחזית אינפלציה של 200%, 7% בחודש; כאשר קוראים את דבריו של הפרופסור בן-שחר, שמדבר על תחזית אינפלציה של 10% בחודש; כאשר קוראים את הניתוח החדש ב"אקונומיסט", שגם הוא מלמד, על סמך המקורות שבדיו, שהמגמה היא להגיע לאינפלציה של 200%, שואלים — ולא רק חברי האופוזיציה: האם זה לא קורבן שווא? מלבד זה שזה קורבן גדול, האם זה לא קורבן שווא? השאלה הזאת תרחף בחלל-כל החודשים הקרובים, מעבר לוויכוח המוסרי על מה שאתם עושים בימים הללו.

אפשר לומר שצריך לזרוק אנשים מאונייה טובעת. השאלה, אדוני סגן השר, מה עושים עם אונייה שאין בה אנשים.

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התוכנית הכלכלית יוצאת לדרך, ואני הייתי אמר שהיא מתארגנת בשיירה. חבלי היציאה קשים. כל פעם מישו או משהו קופץ לצד וצריך להחזיר אותו. אבל אין ספק שהיא מתחילה לנוע לכיוון הנכון.

במקום להסתכל על העבר, כולנו צריכים להתפלל שהתוכנית הזאת תצלח, שכן מן הסיכויים האחרונים שלנו לשקם את הכלכלה המטה לנפול. אני תפילה, או אולי יותר מזה, שאכן כאמור התוכנית תעלה על דרך המלך. אם כי יש לי כמה שאלות, ואני אנסה להתרכז באותן שאלות.

מה חסר לי, אדוני סגן השר, בתוכנית? אני הייתי מצפה לשמוע ממך בעצם את היעדים שאליהם אתה רוצה להגיע תוך כדי ביצוע התוכנית הכלכלית. הייתי רוצה לשמוע ממך מה יקרה לייצור, מה יהיה שיעור האבטלה ב-1 בינואר 1986? מה יהיה היקף היצוא באותו תאריך? אם אנחנו מקווים שהוא יגדל, לאן אנחנו רוצים שהוא יגיע? הייתי רוצה לשמוע ממך בהצגת התוכנית הכלכלית מה יקרה ליבוא? עד כמה הוא יקטן?

הייתי רוצה להיות ספציפי יותר וברור כמה שנוגע לתחום האינפלציה, שכן אנחנו שומעים הערכות שונות ומשונות מצד כל מיני גורמים שעסקו בגיבוש התוכנית. ריזון מכול הייתי רוצה לדבר על הקיצוץ בתקציב, שכן אכן היסוד של ביצוע התוכנית הזאת תלוי ונעומדת ונשענת על הקיצוץ בתקציב. לאחר כ-23 יום, טרם קיבלה ועדת הכספים הודעה מכך כאשר לקיצוץ שיתבצע בתקציב. יכול להיות שסיכמתם. יכול להיות שלא סיכמתם. מוטלת עליכם החובה לומר לנו, מה הוא הגידול בתקציב, ולאחר מכן, מה הקיצוץ שעשיתם בו. עדיין לא שמענו על כך מאומה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני סגן השר, אישית אינני מאשים אותך, כי אתה לא היית הראשון שקפץ עם הנתון המטעה הזה. לא אמרתם לכם ישראל ששחיקת השכר בשנה הבאה תגיע ל-6%. אמרתם: נכון, אנחנו הולכים לשחיקת שכר של 6% בהשוואה לחודש יוני; וכאשר אתה הולך, בחודשים יולי, אוגוסט, ספטמבר ואוקטובר לשחיקת שכר בעשירון התחתון — ומסרתי כאן את הנתון על שכיך בגבול העשירון התחתון — שחיקת שכר בנטו בחודשים האלה. ממך? קיבלתי עכשיו מכתב מוועד עובדי "דלתא", היתה כתבה יפה בטלוויזיה על "דלתא", על הפרס שהמפעל קיבל. זו בושה, הפרס הזה. בשכר רעב עובדים שם, ולהתנהל נותנים פרסים. למר לאוטמן.

דן תיכון (הליכוד):

זה לא הוגן. אין מי שישב לך כעניין זה.

יאיר צבן (מפ"ם):

שישיבו. אני חשוף לביקורת ציבורית כמותו.

דן תיכון (הליכוד):

זהו מפעל מבין המוצלחים.

יאיר צבן (מפ"ם):

בוראי מוצלחים. אני אומר — שכר רעב. 196,000 שקל, ובכלל זה פרמיה של 30%. ומי שלא הגיע לפרמיה — מקבל פחות. ועל כך משלמים מס הכנסה. על שכר של 120 דולר משלמים מס הכנסה.

יכולתי להביא עוד נתונים, על הקשישים, שהיום נתחם הוראה להטיל מס על הקצבאות שלהם. אדוני סגן השר.

דן תיכון (הליכוד):

זה עובר דרך ועדת הכספים?

יאיר צבן (מפ"ם):

לא בתקנות שעת-חירום.

מיכאל חריש (המערך):

אתה מדבר על 196,000 שקל?

יאיר צבן (מפ"ם):

זהו השכר לחודש. חבילת התלושים שקיבלתי היום יש בה תלושים על שכר של 120 דולר, 124 דולר, ועל זה מוטל מס הכנסה. זאת בושה וחרפה. ואתם תנהלו משרד-ומתן ותעשו טובה כשתעלו את סף המס לעובדים אלו.

היום נתחם הוראה, באמצעות תקנות שעת-חירום, למערכת של גמלאי המדינה להטיל מס על קצבאות זיקנה. אמרתם שלא תפגעו בהן, סגן השר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אני הולך לבדוק זאת.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מדבר על נתונים שקיבלתי ממנהל הכנסות המדינה. סף המס ליחיד ביוני — 164,000 שקל.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

ביולי — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מדבר על יוני. זאת דוגמה קלסית למה שקורה. הרי כולכם צריכים לדעת שמשכורת חודש יולי עדיין לא שולמה. נכון? לכן, טבלת המס שאחזק מחזיק היא לגבי משכורת יולי, שתשולם באוגוסט. לא יכולתי לקבל מעובדי "דלתא" תלושים

אפרים שלום (המערך):

הוא חוזר בו.

דן תיכון (הליכוד):

הוא חוזר בו?

המשק נמצא בירידה, במיתון. בלאו הכי יהיה קשה להגיע לדמה של לפני שנה. יכול להיות שיש לך היטל על הרכוש. מה עשית בהיטל הרכוש? הלכת והכרת באפשרות לפרוס אותו על פני חמש שנים, וזה יוכר כהוצאה על המכנים ועל הצידוד. כל חכם, כל מי שיש לו עיניים בראש יאמר לך, שלא כדאי לשלם לפני 31 במרס, אבל כשמוסיפים טלאי על טלאי על טלאי כך זה נראה.

לחסידי אליעזר כהן אני יכול לומר, שיש לבחור הוזה הישג עצום. הוא אילץ את המערכת, לפחות לגבי השנה הבאה, להכניס שינוי מקיף וריאלי בפקודת מס הכנסה. אל נולול בו, גם אם כתב כלשהו בדיון לא מאושר כל כך מההישג הרגעי.

אני אומר לך, שצריך להפסיק את מכול המסים. כשאני רואה את כל אנשי הנציבות במינהל הכנסות המדינה באים כל יום ללועזת הכספים, אני שואל: היכן ההתארגנות של נציבות מס הכנסה? היכן ההתארגנות של האגף הזה, ריכונו של עולם? הרי יש עדיין מה לעשות בארגון המערכת. המלחמה בהון השחור טרם החלה. העמקת הגבייה נמצאת בוודאי בחיתוליה. ולגבי פריסת הרשת — ודאי שיש עוד את מי לצרף במגזר הערבי ואולי בכמה שכונות בירושלים.

אני רוצה להזכיר לך עוד דבר, ארוני סגן השר. בשבוע הבא אנחנו יוצאים לפגרה. אנחנו נמצאים בחקופה שבה הטלתם על המשק תקנות שעת-חירום. שלושה תורשים עוברים מן העולם. התודש הראשון נגמר. אתם חייבים להביא את ההצעות שלכם לחקיקה לאישור בשבוע הבא, ולא — חליו על ועדת הכספים ותאמרו שיש אינה מקיימת את ריוניה בתדירות המתבקשת. אחר כך נתחיל להאשים איש את רעהו. היכן החקיקה שאתם מבטיחים לנו במקום התקנות לשעת-חירום?

לגבי שוק ההון — אני מוכרח לומר לך, שמאז התוכנית אני מבלבל לבלוטין. יכול להיות שאתם מבינים מה קורה בשוק ההון. אינני יודע אם אנחנו שולטים במצב או המצב שולט בנו. יש תופעות שאיני מבין ואיני בטוח שמישהו אחר מבין אותן. נדמה לי שהכול פרוץ, שהר הגעש מחקדם והשיטפון בדרך. דיברת על מחזור תוכניות החיסכון. אני רוצה לומר לך, שיש לך בעיה נוראה. אם האינפלציה תרד, קיימת סכנה שלא ימחזרו את תוכניות החיסכון, ואז כל מה שתעשה, כל המיתון שאתה בונה עליו, יהיה כלא היה. יקרה לך מה שקרה לשר האוצר לאחר משבר מניות הבנקים באוקטובר 1983: היה מיתון גדול וכינואר המשק התיישר, ולא ידע ולא זכר שאכן היה משבר במניות.

אני שמח שהזכרת את ועדת גבאי, שכן חשכתי שהמלצות ועדת גבאי, שעוסקות בהסדר הפעילות בשוק ההון ובבורסה, לא יגיעו אלינו לעולם. אם אתה אומר שהן יגיעו, אני מברך על כך. אבל אני מזכיר לך שיש צורך ברפורמה בקרנות הנאמנות, בקופות הגמל, הזמן חולף והדברים האלה אינם מוסדרים. זה הזמן, וזה בתחום אחריותך.

באשר לעידוד השקעות הון, וזה הסעיף האחרון. אינני יודע מה קורה לכם. היה חלוט של עידוד השקעות הון, שישראל תהיה מרכז לתעשיות ולתעשיות מתחכמות. בשכונות האחרונות אתם מריצים חוקים, כל שבוע חוק, ובמקום לעודד — — —

המשק חוזר לשנת 1980 בתחום השכר, בתחום הפעילויות שבו ובתחומים אחרים. בעצם צריך לומר לעם הזה, שאת כל ההטבות שהוא קיבל במרוצת השנים האחרונות הוא צריך להחזיר. אתה יכול לומר ששר זה נתן ושר אחר נתן, אבל בפועל קרה דבר פשוט: התל"ג — תוצר לאומי גולמי — לא גדל, והשכר גדל הודות לעוצמה החזקה של האיגודים המקצועיים. מה עושים היום? — מחזירים את המשוואה הזאת של פריון למועסק, של העדר צמיחה. של שכר ריאלי גדול יותר.

יעקב שמאי (הליכוד):

מה קרה לחברות? 400 מיליון דולר בשנה.

דן תיכון (הליכוד):

מייד, מייד נגיע. האמן לי שנגיע. זה מה שעושים היום, זה כואב וזה פוגע בכל מיני קבוצות. יהיו הפגנות של כל הסקטורים בלא יוצא מהכלל. כל אחד בתורו יגיע לפני רחבת הכנסת ויפגין, שכן לא הורגלנו למשק מתכווץ. למשק במיתון, למשק שתחזור לממדיו האמיתיים.

הייתי רוצה לומר כמה מלים לראש הממשלה ובמיוחד למשפט שאמר ב"מוקד", שבצעם הצמיחה נפסקה ב-1977. ממך אני מצפה, ארוני סגן השר, שהרי אתה שייך למפלגתו של ראש הממשלה, שתתקן את הטעות הזאת. הצמיחה במשק, הידידה, הסחרור וההתפרצויות מתחילים כולם ב-1973. לפחות נעשה צדק למי שעמד אז, ולא נקבע את התאריך של תחילת הירידה ל-1977, זה לא נכון, ודאי שזה לא הוגן.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

ההרעה במאזן התשלומים החלה ב-1977.

דן תיכון (הליכוד):

הרי יש בינינו מחלוקת, ואני מתייחס לדברים שאמר ראש הממשלה ב"מוקד" באשר לצמיחה. צריך להעמיד דברים על דיוקם, גם אם זה לא נוח ולא נשמע יפה.

באשר ליצוא, אנחנו חיים עדיין בחקופה שאם נייצא נחיה; לא נייצא — לא נחיה. כתוכנית הכלכלית לא שמעתי מה אתם עומדים לתת ליצוא. מה אתם עושים כדי לשמור על רוחיות היצוא. שמענו על המון מסים, לוקחים את הכול בחזרה. אבל מה עושים כדי שמעט היצוא יימשך, ואולי יתקדם ויגדל? אנחנו עדיין לא שמענו על כך.

חיים רמון (המערך):

נותנים ליצואנים הלוואות מסובסדות.

דן תיכון (הליכוד):

אתה יודע שאיני בעד הדרך הזאת. אני חוזר לזה. באשר לתחום החקיקה הפיסקלית, כל יום יש חוק חדש, כל יום יש מס חדש. עוד לא קלטת את המס הקודם, וכבר מבשרים לך שיהיה מס חדש. היום יטילו מס על האש"ל של העובדים, ואולי לא ייתנו לנסוע לחוץ-לארץ כדי לקדם את היצוא. יש עיוותים וצריך להילחם בהם. ריכונו של עולם, אתם רוצים לחסל את הייצור? אם כן, בואו ואמרו: אנחנו מחסלים את הייצור. אתם מחזירים את המשק עשר שנים אחורנית בלהט הרצון לגבות עוד מסים. ייקח לנו עשר שנים להקים את הכול מחדש, אם נצפה לעשות זאת. אתה יודע באיזה מאמצים זה כרוך.

אם אדבר על חוק שטיינברג, יבוא חבר הכנסת רמון אחר ויאמר. שהגאולה לעם ישראל ולממשלה תבוא באמצעות החקיקה הזאת שאותה נאשר בשבוע הבא. אני אומר לך: מזה לא תראה מיל אחד נוסף, כי המשק — — —

הכנסת, יש דברים חשובים ביותר, והם כאמת חשובים — אם זה משאומתן כזה או כזה. אני רק יכול להצטער על כך. אני מקווה שגם הדברים האלה יועברו אליו עליידי סגן השר.

לגופו של עניין, אני מבכר בהחלט את הממשלה על החלטתה בנושא המדיניות הכלכלית, כפי שהתקבלה בישיבת הממשלה לפני כשלושה שבועות. איני שלם עם כל ההחלטות, יש לי ביקורת עליהן, ואומר מה היא. סוף סוף לאחר תקופה של חשעה חורשים באה הממשלה ומנסה להילחם בשתי הבעיות המרכזיות במשק, בעיית האינפלציה ובעיית הגירעון במאזן התשלומים. צריך לברך אותה על כך. דרך אגב, אני גם מאמין שלחונכית יש סיכוי רציני מאוד להצלחה. אני חושב שכולנו צריכים לברך על כך שסוף סוף באה הממשלה, מחליטה ומציגה חונכית כוללת ומנסה להתמודד עם בעיות המשק.

מהי הביקורת שלי? אני רוצה לומר לסגן השר: שחיקת שכר לא היתה ולא תהיה פתרון לחלואי המשק. מי שכונה את עיקר חונכיתו הכלכלית באמצעות השכר — טועה. ויש באוצר אנשים. הרואים את חזות הכול בשכר. מי שכונה את כל הפתרונות לחלואי המשק בשכר, פשוט טועה: לא רק טועה חברתית, לדעתי גם כלכלית. כיוון שהשכר מהווה, במקרה הטוב, 25% — 40% מההכנסות במשק, שאר ההכנסות אינן באות משכר. הרי אומר, על מנת להשיג הישג משמעותי בשחיקת ההון שנמצא בידי הציבור, אינך יכול לשחוק מאוד את השכר ולפתור את בעיית המשק. כי אם תשחק את השכר ב-20% מסך כל ההכנסות במשק, שחיקת אולי 5% עד 10%.

איך אפשר לגרום לצמצום בביקושים? אני רוצה להביא לידיעת סגן שר האוצר נתון: אולי יעניין את סגן השר לדעת פעם אחת, איך באמת הצטבר ההון בידי הציבור, וכן אחראי לכך. בשנים 1970 — 1982 גדל הרכוש הריאלי לנפש בארץ ב-6.7% מדי שנה, ואילו התל"ג גדל רק ב-1.5%.

דן חיכון (הליכוד):
לא בכל תקופה.

חיים רמון (המערך):

אני מדבר על ממוצע. הרכוש גדל ב-6.7%, איך הוא גדל? אני אספר לך: אינני מדבר על ההון השחור — ועוד אחזור לדבר על ההון השחור, להון השחור יש חלק בפער הנורא הזה שבין גידול התל"ג ובין גידול הרכוש הפרטי. הרכוש הפרטי גדל מכיוון שהממשלה, גם לפני 1977, היתה מלווה לציבור כספים לא צמודים — משכנתה, למשל, לא היתה צמודה — היתה לוהה מהציבור כסף צמוד. הממשלה העבירה במשך השנים האלה חלק גדול מהנכסים שלה לידי הציבור. הנכסים גדלו לא מפני שהיה גידול משמעותי בשכר, אלא פשוט מפני שהממשלה העבירה זאת לידי הציבור במענקים ובתמיכות. כך זה נוצר.

אתה רוצה לבוא ולומר: רגע, אני רוצה לקחת את זה כחזרה. קח כמה שנת. אתה צריך לקחת מהנכסים שהצטברו בידי הציבור, כי הם הצטברו בידיהם שלא כדן, לא מעבודה. לא אחת אמרתי מעל דוכן זה, שהחיסכון לנפש בישראל, בכלל זה קרנות פנסיה ושאר דברים, גדול מזה שבארצות הברית. הוא בשעור של 6,200 דולר לנפש כסף לבן, והערכה של 800 דולר לנפש בממוצע — כסף שחור. בכך הכול כ-7,000 דולר חיסכון לנפש בממוצע. זה מקום שלישי בעולם לנפש. מנין זה? מה זה, באנו לארץ רוטשילדים? האם כל אחד הגיע עם מטמון זהב?

שבת וייס (המערך):

חיים רמון (המערך):

האם ראית את התוק?

דן חיכון (הליכוד):

נדמה לי שגם בנושא זה איכרתם את השליטה. אני רוצה לומר לך דבר אחד: לגיטימי להצות לגבות עוד, כאשר הממונה על הכנסות המדינה אומר שהוא צריך כסף והוא רוצה לגבות, זה נכון וצודק, אבל אסור להרוס את הייצור במדינת ישראל על חשבון גביית הכסף. יכול להיות שתצליח לגבות את הכסף, אבל על חשבון ההיטתה של מערכת הייצור. אי לנו שהגענו למצב כזה. טול קורה מבין עיניך. תודה רבה.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחבר הכנסת דוד דנינו: בהיעדרו — לחבר הכנסת אפרים שלום: בהיעדרו — לחבר הכנסת אברהם שפירא: ובהיעדרו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להעיר הערה מקדמית לפני שאתייחס לנושאים הקשורים למשרד האוצר. אני מעריך, מוקיר ומכבד מאוד את סגן שר האוצר. איני אומר זאת כמצוות אנשים מלומדה. אני חושב כך באמת. עם זאת, אין זו הפעם הראשונה שמליאת הכנסת איננה מצליחה לקיים דרישה עם שר האוצר. עם כל הכבוד לסגן שר האוצר, ואני רוחש לו כבוד רב, לא ייתכן שבמשך מושב שלם שבו העניינים הכלכליים החשובים ביותר מוכרעים, איננו מצליחים לדבר במליאת הכנסת עם שר האוצר. לו שר האוצר, בפורומים אחרים, היה מדבר בעדינות ולא היה מתבטא בצורה המעוררת שאלות ותמיהות, הדישה הזאת שלי לא היתה כל כך מוחצת. הייתי בכל זאת רוצה לזכר היום עם שר האוצר האם עומד להיות פיתוח, לא עומד להיות פיתוח? האם שוק ההון עומד להתמוטט ולאגירות התחב עומד לקרות מה שקרה למניות הבנקאיות: האם מה שאמר ראש הממשלה בחונכית "מוקד", שלא יהיה פיתוח עד תודש מרס, הוא אמר על דעת שר האוצר, או שיש חילוקי דעות ביניהם? הייתי מצפה לקבל תשובות. כיוון ששר האוצר איננו — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

מה ההערכות שלך?

חיים רמון (המערך):

כיוון ששר האוצר איננו ואינני יכול להידבר אתו ולשאול אותו שאלות, אומר את דעתי על סמך מה שקראתי בעיתונות ושמעתי ברדיו. אני רוצה לומר לשר האוצר, שההתבטאויות שלו לאחר התוכנית הכלכלית הן הן העלולות לגרום לכישלון התוכנית. כאשר כל מעצבי המדיניות מדברים על יציבות, הוא הופך להיות גורם אי-יציבות מספר אחד.

יאיר צבן (מפ"ם):

למה הוא עושה את זה, לפי דעתך?

חיים רמון (המערך):

למדוע פתרגנים. תיקו — תשבי יתרן קושיות ובעיות. זה פשוט אינו מובן. מופיע ראש הממשלה ומרגיע את האומה, מסביר שהכול יהיה טוב וצריך רק להתאזר בסבלנות, והוא אפילו מצליח לשכנע, ולא עוברת עשרים וארבע שעות, בא שר האוצר והופך את הקערה על פיה. והציבור מכולכל, אינו יודע מה לעשות. למה לעשות את זה? איני מבין זאת. אני שב ואומר: הייתי שואל את השאלות לו שר האוצר היה פה. הייתי מקווה לשמוע ממנו תשובות מרגיעות וטובות. אבל מה לעשות, משום מה כל פעם ששר האוצר צריך להיות במליאת

אני רוצה לומר עוד כמה מלים בנושא המיסוי, הכנסות המדינה. ראיתי כאן את מר יאיר רבינוביץ, ואני רוצה לבדוק אותו. הוא התמנה נציב מס ההכנסה. לדעתי, היום זה אחד התפקידים החשובים ביותר במדינת ישראל. לגבי דידי זה חשוב כמעט. ואיני רוצה להגזים, כמו התפקיד של רמטכ"ל; קצת פחות, אבל בהחלט חשוב.

עניין של מיסוי אינו דבר מוזר, לא ידוע, מסובך. חוקי המס וגביית המס בכל מדינה הם ביטוי לתפיסת עולם. להשקפה חברתית, לסולידריות בין חלקי החברה. מדינה שאינה גובה מסים בצורה צודקת — לא בצורה שווה אלא בצורה צודקת — היא מדינה שמצביעה על האידאולוגיה שמנחה אותה. כולנו יודעים שהמערכת הזאת אינה עומדת בעומס.

נציב מס ההכנסה היוצא אמר, שלו נתנו לו 300 או 400 מפקחים, היינו יכולים לתת מענקים לארצות-הברית. בעיתון כתוב שכן הוא אמר. הוא צודק כאומרו שמערכת המס הרוסה. את מערכת המס צריך להפריד מכל מערכת אחרת, מכל הקשר אחר של עובדי המדינה. אי-אפשר לדרוש מאנשים העובדים במס ההכנסה, הקמים בשעה חמש או בשעה שש בבוקר ועורכים פשיטה על איוה בית. וזה מאוד לא נעים. כי יש שם ילדים וצעירים עליהם. הם יעשו את העבודה הזאת תמורת שכר של 300,000 שקל לחודש. 400,000 שקל לחודש ולפעמים רק 250,000 שקל לחודש. זה פשוט לא סביר. במחלקת החקירות במס ההכנסה נעזרים ערמות ערמות של חקיקים, חומר יוצא מן הכלל שאפשר להפיק ממנו הון תועפות, אבל אין מי שיטפל בזה. עושים עליך פשיטה, ואם אין זה משהו יוצא מן הכלל, הירגע. עד שיגיעו אליך, עד שיטפלו בך ועד שלמרו את החומר שתפסו ולקחו, יעברו שנים. זה לא רציני. ומדובר בהון תועפות. אתם יודעים שעושים עכשיו פשיטות מס. אחזור על סיפור שסיפר לי לפני כמה דקות הממונה על אגף המכס, מר ברקת: עוצרים אדם במחסום, והוא רק שואל כמה כסף אתם רוצים, ולא מדובר כאדם הנוהג ב"שברולט" אלא בכלי רכב קטן. עוצרים אותו, והוא שואל מייד: כמה כסף אתם רוצים? הנו לי דק את מפתחות האוטו. הוא אינו מבקש שיסגרו את החיק, חס וחלילה, או שיגמרו את השומה. כל מה שהוא מבקש — המפתחות, כדי שיוכל להמשיך לנסוע. שלא יצטרך, חס וחלילה, לקחת מונית. ומדובר ב-4 מיליוני שקלים, ב-5 מיליוני שקלים. קח וזמן את המפתחות.

דן חיכון (הליכוד):

זה בוודאי שיק בלא כיסוי.

חיים רמון (המערך):

לא. לא. חדאג. אנשי המכס לא לוקחים שיקים. הם לוקחים רק מזומן. הם מכירים את הקליינטים.

בעניין הזה לא חל שום שינוי, ואני חוזר ושואל: למה? אני לא מבין למה. הנתונים ישנם. כל מי שיש לו במדינת ישראל רכב, דירה או נכס אחר, אפשר לאחר אותו, אפשר לגבות ממנו מס. אבל זה לא קורה. בגלל זה, עומס המס במדינת ישראל מגיע ליותר מ-50%, מפני שכולו מוטל על חלק לא גדול מהאוכלוסייה, ובגלל זה צריך להביא כל יום חוקים חדשים. וכל זאת מפני שמטפלים רק באלה שנמצאים ברשת. אין מטפלים באחרים.

עד שלא יבוא שינוי רציני ומהותי בנושא הזה, לא נוכל לשקם את החברה במדינת ישראל. אין זה נושא שולי. זה נושא מכריע לגבי עתידה של החברה הישראלית ולגבי חלוקת ההכנסות בה, מי נושא בנטל ומי אינו נושא בנטל. ואם לחלק

חיים רמון (המערך):

לכל אדם במדינת ישראל יש חסכונות בשיעור של 7,000 דולר בממוצע.

שבח וייס (המערך):

האם אתה מתכוון לומר בכך של-4 מיליוני אנשים בארץ יש בממוצע 7,000 דולר חסכונות?

יאיר צבן (מפ"ם):

ומה קרה בשבועיים האחרונים בתחום הזה?

חיים רמון (המערך):

כן. אמרתי ש-6,200 דולר חיסכון לכן, והערכה, שהיא מאוד צנועה, של 800 דולר חיסכון שחור. אני מוכן לדבר על הלבן בלבד, ובמקרה זה אנחנו תופסים את המקום הרביעי בעולם. מדוע חשוב לי גם השחור? מפני שעם השחור אנחנו עוברים את ארצות-הברית. על-פי הלבן, אנחנו תופסים את המקום הרביעי בעולם.

אנחנו, שהננו סמוכים על שולחנה של ארצות-הברית, לכל אחד מאתנו יש חיסכון גדול יותר מזה שיש לכל אחד בארצות-הברית.

שבח וייס (המערך):

לכן אנחנו סמוכים על שולחנם.

חיים רמון (המערך):

נכון. עכשיו אני מציע שאנחנו נעביר אליהם סיוע.

מה אומרת התופעה הזאת? מאין הכסף הזה? האם יכול משהו לבוא ולומר לי שאין זה מוסרי לבקש מהציבור, בכללו, שייתן משהו בחזרה, כי אם לא כן נתמוטט? האם משהו יכול לומר שאין זה צודק? אינני מתווכח כרגע אם צריך לפגוע בחיסכון בצורה כזאת או שלא צריך לפגוע בו כלל. אבל אם מדברים על מס הון, האומנם זה דבר לא צודק? האם זה דבר שאפשר לומר שאין לו בסיס, שזה פוגע בנכסים שמישהו צבר או הביא מהגולה או עשה מעבודתו?

לכן, אם רוצים להקטין את הביקושים, הדרך היחידה להשיג זאת היא לקחת נכסים מהציבור. בעבר היינו רגילים לעניין הרבה פחות. בתקופת המנדט, כך סיפרו לי, היה מה שנקרא "כופר היישוב". אז היו באים אל הציבור ומבקשים ממנו: רבותי, תנו לנו מה שיש, כל אדם לפי יכולתו. יש כמובן גם אגדות, אבל הסיפורים מספרים שאשה היתה מורידה שעון, טבעת, ונותנת זאת למשק המדינה. היו דברים כאלה. והיום אי-אפשר לבקש משהו?

היו"ר ד' בן-מאיר:

נשים היו מוסרות את טבעות הנישואין שלהן. אמי המנוחה נתנה את טבעת הנישואין שלה.

חיים רמון (המערך):

הנה, שמענו דוגמה מהיושב-ראש.

דן חיכון (הליכוד):

מה שנשאר מ"כופר היישוב" זו כיכר ברמת-גן בשם זה.

חיים רמון (המערך):

אדוני סגן השר, זה חשוב גם לגבי היצוא שעליו דיבר חבר הכנסת דן חיכון. כל פעם שהצלחנו להקטין את הביקושים המקומיים, התעשייה הסתגלה ליצוא במהירות. שנת 1984 היא דוגמה נהדרת לכן. הירידה הכריכה הפרטית הסתכמה ב-7.5%, היצוא עלה במקביל ב-13% כמעט, ב-12.5%.

הסוחר, מנהל המפעל, רואה-החשבון, יצטרפו בשלוש שנות מס לעבוד לפי שלושה חוקים שונים. הדבר הזה הוא כמעט כלה אפשרי. לכן, הניסיון לתקן את המסיו כפי שהוא נעשה כיום אינו טוב. הוא מבכלל את האזרח, ובסופו של דבר, גם יגבר פחות מסים. הכלכלנים שמכנים בעניין זה — והם הפועים בפני ועדת הכספים — טענו שהתיקון של חוק שטיינברג שקיים היום, שלמעשה בא לתקן את העוול במס האינפלציוני לגבי פחת, מלאי וכדומה, לא יכניס את אותם סכומים שהאוצר מצפה להם, מפני שהוא יהיה מסוכך ולא יוכלו לבצע את הדברים שחושבים שאפשר להטיל על הציבור.

נושא נוסף הוא מיסוי השכירים. כבר דיברו על כך לפני העלאת מדרגות המס והעלאת הסף התחתון חיוניים והכרחיים. לא ייתכן שעובדים שמשכירים 300,000 — 350,000 שקלים בחודש, יחול עליהם מס בתנאים של היום. צריך להעלות את סף המס התחתון. גם צריך לשאוף לדרת מהתקודה הגבוהה של 60% מס, כדי שאנשים ישלמו מס ולא יעלימו כספים.

אני רוצה לומר עוד דבר אחד לגבי שיטת המיסוי בכלל. ייתכן מאוד שיש מקום לחשוב על שיטת מיסוי אחרת מזו הקיימת היום, אם אומנם נכונים הדברים הנאמרים על שיעור העלמות המס. אם באמת העלאות המס הן בהיקף כזה, כפי שאומרים, יכול להיות שצריך לשנות את השיטה. לא ייתכן שציבור גדול ירגיש את עצמו "פרייר", משלם מסים, ואילו ציבור אחר נהנה ואינו משלם את המסים המוטלים עליו, ובסכומים גדולים. אולי צריך להיות מס מחזור, אולי מסים אחרים, אינני יודע, צריך לבדוק את הדברים. על כל פנים, המצב כפי שהוא היום אינו יכול להימשך.

אנשי האוצר טוענים, שהוספת עובדים מיומנים בשטח הזה יכולה להביא להגברת הגבייה בסורה רצינית. אני חושב שצריך להיענות להם בעניין הזה, ואילו במקומות אחרים צריך באמת לקצץ.

כמו קודמי, אני רוצה לומר שלעובד מס הכנסה והמכס יש הפקיד לא קל. לא אחת מגיעות תלונות על יחס לא טוב לאזרחים. יש גם כאלה שנוהגים כך, אבל, אנחנו צריכים להבין את אותם עובדים שנתקלים יום-יום בעשרות אזרחים שמספילים אותם ומצעים אותם כקלגסים וכדומה. והרי בסופו של דבר, הם רק באים לגבות את המס המגיע מאנשים אלה. מדובר על המכס, על מס הכנסה, ועל כל מס אחר. אני חושב שאין גיבוי ציבורי די הצורך לאותם עובדים שעושים את עבודתם נאמנה. מובן שצריך לטפל גם בכל אלה שלא עושים את זה בצורה הנכונה.

דבר נוסף שהייתי רוצה לומר — על צורת המס כבר דיברתי — הוא העניין של חובת ההפקדה. כבר היום יש הוכחה לכך, שהפקדה בשעת היבוא, אף כי רצינו שהיא תעצור את היבוא, הגבירה את האינפלציה, לפי אותם פרופסורים מומחים, באחוזים לא מעטים. לכן, לומר באופן אוטומטי שמגדילים את ההפקדה על היבוא — צריך לחשוב היטב לפני שעושים את הדברים הללו.

אני רוצה להעיר עוד הערה אחת לגבי דיבורים מיותרים של שר האוצר או של מישהו אחר באוצר. ידוע שהמומנט הפסיכולוגי הוא גורם חשוב בציבור בעולם כולו, ובפרט בארץ. לא לחינם נאמר: "חכמים היהירו כדבריהם", ואם אומרים דברים מיותרים, הדיבורים האלה מוזיקים, ולכן הייתי פונה גם לשר האוצר, גם לאנשי האוצר באשר הם: הימנעו מדיבורים מיותרים שיכולים רק לגרום, דווקא בעניינים אלה, לתופעות מוזיקות, לריצה לדולרים או לכספים או למניות.

גדול מהאוכלוסייה יש חמשה שהם "פריירים" ומי שמשלם מס הוא אידיוט. לא רק שההתחמקות יימשכו, אלא גם אלה המשלמים את המס יתקוממו יום אחד. והדוגמה הקלטית היא החוק שהונה כאן, חוק עידוד השקעות הון, שמטיל על חברה מסוימת לשלם 10% מס, ועל חברה אחרת מטיל תשלום של 61%. ועל זאת נדבר בהודמנות אחרת. אני מודה ליושב-ראש על הסבלנות שגילה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת דנינו איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת חופיק טובי.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מקווה שסגן שר האוצר ושר האוצר, שאיננו נוכח אתנו כאן, יביאו בחשבון את הדברים שנאמרים כאן, ונאמרו כמה דברים רציניים, במדיניות השוטפת, כשמשרד האוצר עומד בלחץ האירועים השוטפים היומיומיים, פעמים רבות קשה לו לראות את הטווח הרחוק, והוא נתון בלחצים היומיומיים מכל הצדדים.

הנקודה הראשונה שאני רוצה לדבר עליה היא עניין היצוא. בחודשים האחרונים אנהנו עדים למעין "עליהות" על היצואנים, כאילו הם עושים חיים קלים ונוחים, עוסקים בספקולציות, לא מרחיבים את היצוא ולא עושים מאמצים להחזיק את השווקים. יכול להיות שיש גם יצואנים כאלה, ויכול להיות שיש כמה יצואנים שמנצלים לרעה את האשראי ואת ההטבות האחרות שניתנות להם. אינני חושב שזה אמור על כלל היצואנים. לכן, לדעתי משרד האוצר אינו צריך להירתע מהענקת עזרה נוספת ליצוא, הן התקלאי והן התעשייתי, כי כזה טמון עתידנו.

אינני בטוח שהמדיניות שהופעלה לאחרונה דואגת ליצוא במידה מספיקה, שכן נאמר שהפיחות שנעשה עם התחלת הפעלתה של התוכנית הכלכלית צריך להיות העזרה שניתנת עכשיו ליצואן, ובייחוד עם הקפאת השער היציג, נרמה לי שלא די בכך, אם זה בא במקום ביטוח השער ודברים נוספים שהיו קודם. ועובדה היא, שאף שבשנה הקודמת היתה עלייה ביצוא, במחצית השנה הזאת היתה ירידה בגידול היצוא. אומנם היה גידול, אבל היתה ירידה בגידול. זה אומר דורשני.

טוב יעשה משרד האוצר אם ישים לב לעניין הזה, כי יצוא אינו דבר פשוט. חלק גדול מהתעשייה עובר היום מהשוק האירופי לשוק האמריקני, בעקבות ההסכם שנעשה, בעקבות התנאים והמטבעות וכל הדברים שכלולים בכך. ובכן, עזרה ליצוא היא עניין לטווח ארוך. עד שיצואן נוסע, לוקח דוגמאות עושה משלוחים ניסיוניים, רוכש אמון של קונים, משיג דיוק במשלוחים — זה עניין ממושך, עוברות שנה-שנתיים עד שכלל נכנסים לשוק מסוים. לכן, לדעתי לא מיותר לחזור ולומר לאוצר שיש לעזור ליצוא יותר מכפי שעושים לו היום, כמוכח עם בדיקה קפדנית לגבי כל יצואן ויצואן. ואם יש יצואנים שניצלו את המצב לרעה, כפי שראינו, האוצר צריך "להתלבש" עליהם.

נקודה נוספת היא עניין המיסוי. לא ייתכן שישעזו את האזרחים עם המסים, כפי שהדבר נעשה היום. היה מס קנייה של 15%, הצלו אותו ל-17%, אמרו שזה חשוב וחיוני ומכונים כסף לאוצר. אחרי חודשים מספר הורידו אותו שוב ל-15%. זו דוגמה אחת.

דוגמה נוספת היא עניין חוקי המסים. בשנה אחת יש חוק מיסוי אינפלציוני, בשנה השנייה — תיקון שטיינברג, בשנה השלישית יהיה חוק שטיינברג הסופי. זאת אומרת, התעשיין,

של שלום והפניית עורך למדיניות הכיבוש וההתנחלויות, שהיא מקור כל ההוצאות הענקיות האלה. בלי שינוי דרסטי במדיניות, ובתוקף זה גם בהוצאות הצבאיות, לא ימצא מרפא למשק. החברה תתנון, המשק יידרדר לתהום וסכנות חכריות ופוליטיות ייערמו בפני החברה הישראלית.

ברצוני להתעכב עתה על נושא קונקרטי אחד: בימים אלה ביצע משרד הכריאות את תוכניתו המרושעת — סגירת בית-החולים "הוספיס" בעיר העתיקה בירושלים. זאת החלטה קשה ואכזרית. כמשך חודשים ניסינו, בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, בהמשך להצעה לסדר-היום שהועלתה עליי במליאה והועברה לוועדה, למנוע את התוכנית, לשכנע את השר שלא לבצע את התוכנית המרושעת הזאת, למרות הסיכום, שהיה שונה מהחלטת השר אבל נתן לה כסות, רוב חברי הוועדה, או יותר נכון כמעט כולם, ביקשו מהשר להימנע מהצעד החמור הזה. אך הוא פנה עורף לכל ההמלצות ולכל ההפצרות ולפני יומיים הודיע על סגירת בית-החולים היחיד בעיר העתיקה, המשרת מאז 1948 ציבור של 150,000 אזרחים ערבים בירושלים ובסביבתה — שכבות עניות, נזקקות, כאלה שאין להן לאן ללכת וזוהי הכתובת היחידה שלהם. הילדות, הפצוע, החולה — זאת היא הכתובת היחידה שלהם, גם אם הרמה היא כפי שהיא. גם רמה ירודה זאת אינה באשמתם, אלא באשמת משרד הכריאות, שקיצץ באופן מתמיד בתקציב בית-החולים עד שהיום הביא להחלטה שמשמעותה חיסול בית-החולים ופגיעה חמורה באוכלוסייה ענייה ומרודה ולא מבוססת.

זו איננה רק החלטה תקציבית ורפואית, זוהי בעיקר החלטה פוליטית, זוהי החלטה לחסל מוסדות ערבים בשטחים הכבושים ובירושלים המזרחית. זה חלק מהמדיניות של שלטונות הכיבוש להכשיר את השטחים הכבושים לסיפוח סופי וטוטלי. לא רק עליידי הריסת המבנה הלאומי והחברתי של העם הפלשתיני אלא עליידי הריסת חיסול של מוסדותיו.

לכן אנו מגנים בכל תוקף את ההחלטה הזאת. הבוקר התקיימה מסיבת עיתונאים מול בית-החולים "הוספיס", ובה השמיעו את זעקתם חולים, רופאים ואנשי ציבור. כולם קראו לממשלה שלא לבצע את הפשע הזה. אני מעלה מעל דוכן זה את זעקתם, שהועלתה היום בבוקר בירושלים העתיקה מול בית-החולים "הוספיס", וקורא לממשלה, אם יש בה אוזניים שומעות ואם יש בה ראש פתוח ואם יש בה לב דופק ומרגיש את כאבה של האוכלוסייה בעיר העתיקה — אני פונה וקורא לכיסאות הריקים ליד שולחן הממשלה: אל תעשו את הפשע הזה. השאירו את בית-החולים פתוח, כדי שישירת את האוכלוסייה הזקוקה לו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי, רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים שלום, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד, אפרים שלום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתחילת דברי אני רוצה לכוון את משרד האוצר ואת ראש הממשלה, שסוף סוף הגישו תוכנית כלכלית, וגם אם היא איננה מושלמת, אולי היא תביא לנו ישועה בתחום הכלכלי.

כבואנו לדון היום בפעולות משרד האוצר — לצער, בימים שבהם המשק פועל על-פי צווים לשעת-חירום — אולי יבוא שר האוצר ויסביר מדוע הגענו למצב שאין שליטה על המערכת ועל המשק.

כמשך שבע שנים היה בזבח משוע, עידוד יבוא כמקום יצוא, עידוד העבודה בשירותים כמקום העבודה היצרנית,

מאלה לאלה, ובסופו של דבר הציבור נמצא ניזוק. לכן, אני חושב, זה אחד הדברים החשובים שהיה צריך לומר אותם לראשי האוצר שוב ושוב.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה, רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אפרים שלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון על משרד האוצר אני מוצא לנכון להביע בראשית דברי מחאה נמרצת על דבריו של שר האוצר ב־18 בחודש זה במרכז ההסברה בתל-אביב, גם לאחר שהוא ניסה לחקן אותם. דבריו הוטחו בפני ציבור שלם, עובדי השרות הציבורי והמוסדות הציבוריים. הוא אמר שרבע מהעובדים בשירות הציבורי מיותרים ומהווים נטל על האזרחים והם בבחינת אוכל ואינו עושה, שהם כגור בזבוז מובהק למשק. אלה הם דברים שלא זו בלבד שהם מהווים השמצה ועלבון לציבור שלם, ל־100,000 עובדים שהם רבע מכלל עובדי השרות הציבורי, אלא הם גם מכשירים צעדים דרקוניים של עוד פיטורים, נוסף על ה־3% שמתכננים לבצע עכשיו, ועל עשרות אלפי מובטלים חדשים. גם נבואתו השתווה של שר האוצר, או אזהרתו, על אודות סכנת מפולח גם לאיגרות-חוב ממשלתיות, כפי שהיתה מנת חלקן של מניות הבנקים, מבשרת תוכניות שוד של חסכוניות הציבור וגזילה נוספת של רכבות אזרחים.

חבר הכנסת רמון, שקדם לי, יצא בהתקפה על הצהרותיו התוזזות ונשנות של שר האוצר, המחזירות אי-אמון בתוכניות הממשלה וכך הלאה. רבותי, תוכניות הממשלה הן אלה שמבטא אותן שר האוצר, זו האמת. הוא אשר מצביע על המלך העירום. דבריו הם האינדיקציה האמיתית לתוכנית הנקראת "תוכנית לייצוב המשק", שנתקבלה עליידי הממשלה בראשית יולי. עכשיו אומרים לנו, לאחר שהכינו את הגזירות החותכות בבשר החי: זהו זה, יהיו שלושה חודשים רדים, קיצוצים, שחיקה — כאשר שחיקת השכר תגיע עד 50% — 60% — ואחר כך יתחיל המשק לעלות על דרך המלך. האומנם? ועם שחיקת השכר האכזרית וקיצוץ תקציבי השירותים, שירותי הכריאות, החינוך והרווחה, ועם האבטלה והפיטורים של עשרות אלפים, עם כל השוטים והעקרים האלה המופנים נגד ציבור העובדים, כאשר הממחקים ממשיכים להיות מנת חלקם של בעלי ההון, שלא פוגעים בהם במאומה, בכל זאת באים ואומרים: זהו זה, אחר כך נעלה על דרך המלך.

יש מי שאולי משלה את עצמו ורוצה להשלות אחרים, אבל זהו גם שקר לציבור, כי זו לא תהיה הבראה וזו לא תהיה הבאת המשק לחוף מבטחים אלא עוד צעד, כפי שהיו עסקות החבילה הקודמות, והפעם זה צעד אכזרי של פגיעה ברמת חייו של ציבור העובדים, בשירותים החברתיים, עם פיתוח האשליה שזה ירפא את הכלכלה.

אך האמת הנשארת היא, שלא נוגעים בשורש הבעיה, וכל זמן שההוצאות הצבאיות והחזר החובות הנובע מן ההוצאות הצבאיות אוכלים שלושה-רבעים מתקציב המדינה, יותר משליש התל"ג — התוצר הלאומי הגולמי — לא עשיתם דבר, בימים כאלה ממשיכים לרמות את הציבור וממשיכים לומר לו שרק בדרך שחיקת השכר, הפיטורים, השוטים והעקרים, רק כך תהיה הבראה.

בכל יום נשמע קול חדש האומר למתכנני המדיניות הזאת, כי חייב לבוא קיצוץ דרסטי בהוצאות הצבאיות. כמובן, זה מחייב שינוי במדיניות היסודית של הממשלה אל עבר מדיניות

בשיחות שקיימו בעבר עם אנשי האוצר הם זלזלו ביצוא והעדיפו הלוואות במטבע חוץ על פני יצוא חקלאי, שאין דוגמתו מבחינת ערך מוסף גבוה והכדאיות שלו אינה נתונה בספק. אני יכול להבין את המחשבות הזדוניות, שנבעו רק מתוך רשעות, ולא התחשבו באינטרס המדינה.

אדוני סגן השר, המגזר החקלאי יכול עדיין להגדיל את היצוא בלא השקעות נוספות, ונוכל להגיע לאותו מיליארד דולר תוך 3–4 שנים, במקום לכרוך כרך בפני ארצות-הברית כדי לקבל הלוואות ותכתיבים גם בשטח המדיני. בשביל 800 מיליון דולר נוכל להגדיל את היצוא כתחליף להלוואות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עובדה נוספת היא, שנוכל לצמצם גם יבוא מוצרים כדורלים, כגון בשר קפוא, אבקת חלב ופירות יבשים, ובמקומם לייצר במשקים הקיימים, שנאבקים על קיומם כמושבי הגליל, בפרהודיר ירושלים, בדרום, בנגב ובכל מקום אחר בארץ. אפשר לחסוך מעל 200 מיליון דולר יבוא ולהקטין את הנוק למדינה. במקום להשמיר ביצים, יוכלו לייצר במשקים בשר ולהתקיים בכבוד מעמל כפיים ומיצירה.

לצער, הממשלה והאוצר אינם נותנים דעתם על כך, והם הפכו את החקלאים למוכסלים. חבל ששר האוצר איננו נוכח באולם, הייתי מציע לו שיזהר בלשונו. הכרוזותיו בסוף השבוע שעבר לא תרמו לאמון הציבור באמינות השקעות פיננסיות וציבוריות וממלכתיות. איגודות-חוב ובתוכניות חיסכון, הוא משגע את הציבור — כן יהיה פיתוח, לא יהיה פיתוח. חמור מזה, שר האוצר מכריז שהמדינה לא תוכל לפדות את איגודות-החוב, גם אם זה נכון, לא שר האוצר צריך להכריז הכרזות כאלה.

אני מסכים עם שר האוצר, שלא נוכל לשאת על גבנו את מחצית העובדים המועסקים בשרותים, מהר ככל האפשר חייבים להכין תוכנית לקליטת אותם עובדים, אם רוצים שהם יועסקו בעבודה יצרנית. אני בטוח שבין ציבור עובדי השירותים יש כוחות טובים, מהנדסים, כלכלנים ובעלי מקצועות, שיוכלו להיקלט במשק היצירני, בתעשייה ובחקלאות. אם האוצר יהיה מוכן לסייע בפיתוח ענפי תעשייה וחקלאות, נגדיל את היצוא ונשתחרר מהתלות הכלכלית שלנו בגורמי חוץ. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שפירא.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקרמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סקירתו של סגן שר האוצר התחמקה באופן ממושך כמעט מכל המוקשים שצריך היה לתת עליהם את הדעת דווקא שעה שמציגים את תוכנית העבודה של משרד האוצר, וזאת לאחר התוכנית הכלכלית שהוצגה והבעיות הגדולות שהתעוררו בעקבותיה. למשל, עניין נטל מס ההכנסה, מספרים שנעשו כבר שגורים, הפרופורציה של 40% מס הכנסה משכירים לעומת 60% מחברות ועצמאים; הפרופורציה של שנת 1976 לעומת הפרופורציה של היום, שהיא ברוך הפוכה: 60% משכירים ו-40% מחברות ועצמאים. האם זו גזירה שזה יישאר כך? האם יש לאוצר מחשבה כלשהי לתקן את המצב, לשנות אותו, ולא דווקא עליידי אמצעים טכניים כמו העמקת גבייה, חיפוש אחר משתמשים וכל מיני דברים אחרים, אלא כמדיניות של מס הכנסה? האם התמורה הזאת בפרופורציה מבטאת באמת את מה שהתרחש במשק? האם נכון לומר שבמשך התקופה הזאת

עידוד רווחים קלים בכורסה מהחלפת ניירות במקום השקעות יצרניות. אלה הסיבות שהביאו אותנו למצב הכלכלי החמור שאלינו נקלענו.

אדוני סגן השר, הסקירה על משרד האוצר מראה, שרק אורחים נוהגים למופת. הא ראה, הצריכה הפרטית ירדה בשנת 1984 כ-8% לעומת הצריכה הציבורית שגדלה כ-7%. האצת האינפלציה, שהחלה ברבע האחרון של 1983 בממדים של 15.5%, הגיעה ל-45.5% לשנה. גרמה לאובדן השליטה במשק ולעיוות כגביית המס. בכל פעם מביאים הצעות וחוקים נוספים להעלאות במסים ולפגיעה כמשלמי מס אמת בלבד. במקום להתמודד ולהעמיק את גביית המס מהמשתמשים, לכן יש ירידה ריאלי של גביית מס הכנסה בשנת 1984 כ-8% ומעלה ובמע"מ כ-4% ומעלה. מדי שנה יש יותר העלמות מס, וזה נובע מכך שמערכת מס ההכנסה אין לה הכלים הדרושים למלחמה במעלימי מס.

אין לי טענות אל אנשי מס הכנסה ומע"מ, אני יכול רק לשבח אותם על כל המאמצים שהם עושים. אם יש לי ביקורת, הרי היא רק על האוצר, שלא השכיל לאפשר הגדלת הכוחות המקצועיים. היום כבר אין זה סוד, שכ-200,000 אזרחים אינם נמצאים ברשומת המס, גם אם נוריד מהם נכים ואחרים, עדיין די אזרחים שאינם משלמים מס. כדאי להם לקחת את הסיכון הזה, מכיוון שרק אחד ממאה נתפס ומובא לדין. מנתונים שאני מכיר, מתוך למעלה מ-800 חקיקים שהוגשו לשיפוט, רק רבע נשפטו למעשה. משך השפיטה הוא מעל לארבע שנים.

הבעיה העיקרית איננה העלאת מסים, אלא גביית מס אמת.

תקציב המדינה, המסתכם ב-23 מיליארד דולר, מחציתו מיועדת לביטחון ולתשלום חובות. לכן יש הגירעון הגדול במטבע חוץ והחובות הולכים וגדלים. למרות זאת, אין מגיעים למסקנה, שפתרון-השושר של הבעיה הוא בצמצום עובדי השירותים והעברתם למגזר היצירני.

לצער, שר האוצר מכריז הכרזות שאין להן כיסוי, אם ככוונתו להגדיל את האבטלה, הוא צריך לומר זאת בפה מלא.

לצער, אני רואה שמשקיעים בכיוון פיתוח התעשייה, התיירות והחקלאות, והראיה לכך היא, שתקציבי הפיתוח הוקפאו וקוצצו ומפנים את ציבור המשקיעים לבנקים.

אדוני סגן השר, אני רוצה לדעת איך תבטיח שאותו משק חקלאי יקבל אישור לענפי הפיתוח שלו והבנק יעדיף סקטורים אחרים ולא חקלאיים. אי עדיף חקלאי חזק יותר על פני חקלאי חלש. גם אם הממשלה תסבסד את הריבית, הבנק ישקול תמיד למי כדאי לו לתת את כספו, והוא בוודאי לא יעדיף יישובים חלשים ויישובי ספר. למרות חוק עידוד השקעות הון, בעצם הממשלה אינה מקיימת את החוק.

עוד אנו למדים מהדוח, שלמרות ירידה מסוימת ביבוא, עודף היבוא בשנת 1984, בלא יבוא ביטחוני, מסתכם במיליארד ו-200 מיליון דולר. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, איך אפשר להקטין את היבוא אם איננו מעודדים את היצוא ואת פיתוח ענפי היצוא? מתוך תקציב של 23 מיליארד דולר אין אפילו 5% לפיתוח תעשייה, בתיירות ובחקלאות. אביא רק דוגמה אחת: לפני 5 שנים, שר החקלאות המנוח שמחה ארליך, שהיה גם סגן ראש הממשלה, הכין תוכנית חומש בחקלאות שמטרתה להגדיל את היצוא החקלאי מ-600 מיליון דולר למיליארד ו-50 מיליון דולר. מה קרה מאז? לא רק שהממשלה לא נתנה בעבר את העידוד ליצוא החקלאי, אלא היא נמצאת במכון בסקטור החקלאי, והיצוא ירד מ-600 מיליון דולר ל-500 מיליון דולר.

מגיעה באופן גורמלי לחברי הכנסת, לשכרם של חברי הכנסת. אינני רוצה לדון כרגע בשאלה, האם חברי הכנסת מקבלים משכורת גבוהה או נמוכה. מכל מקום, זו משכורת שניתן לבססה על ערכים קבועים, על ערכים כדורים ביחס מסוים לממוצע השכר במשק, וזה בוודאי יכול היה לעבור ללא בעיות מיוחדות. אבל, אותם חברי הכנסת שנחפזו להעביר את ההחלטה הזאת נשארו אדישים לגמרי כאשר האוצר ביטל את מדרגת המס שמעל 66% לאנשים המשחקים למעלה מ-4 מיליוני שקלים לתודש.

אני שואל: מה חברי הכנסת האלה רוצים לעשות? הם רוצים לזרות חול בעיני הציבור? יש אפשרות להבטיח הכנסה גדולה יותר למדינה, והדבר עובר בלי תשומת לב, בלי שום ביקורת, כאילו הדברים מובנים מאליהם. אחר כך, כדי להתנאות בעיני הציבור כמי שבכל זאת דואגים לגורל המשק, עושים איזה ויתור חסר משמעות מבחינה תקציבית, ג'סטת שלפי דעתי איננה יותר מג'סטת סרק.

תפקידם של חברי הכנסת, אם הם באמת מודאגים מן המצב ורוצים לרסן את האינפלציה, אולי היה לחייב את האוצר לצמצם יותר את התקציב, לצמצם את האלמנט האינפלציוני שלו, שהוא עדיין כל כך גדול, ולא להימלט אל ג'סטות שאין בהן שום משמעות ושום תוכן מבחינה כלכלית; אני גם מניח שאין להן שום תוכן מבחינה ציבורית.

אומר מלה אחרונה על ההון השחור. גם עליו לא שמענו דבר היום. ההערכה ששמעתי לאחרונה היא, שאילו טיפלו ברצינות רבה יותר בהון השחור, אפשר היה להגיע לגבייה של עד מיליארד דולרים לשנה, אבל, בתוכנית הכלכלית ובסקירה היום — שום התייחסות לעניין הזה.

לאחר כל הדברים האלה, אינני יכול להביע אופטימיות רבה מדי לגבי הצלחתה של התוכנית הכלכלית, אף כי ודאי שהייתי שמח, כמו כל אחד, לראות בהצלחתה. אבל, לצערי, היא משאירה יותר מדי שטחים אפורים בלי טיפול מכדי שאפשר יהיה לפתח אמונה אמיתית ביכולתה לחלץ את המשק ממצוקתו. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא — איננו באולם. חבר הכנסת מאיר כהנא — איננו באולם. חבר הכנסת בני שליסא — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, אחרון הנואמים בדיון זה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב ראש, האם אפשר שיטולח לי על שלא הייתי נוכח כאשר קראת בשמי ואדבר?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת וירשובסקי, יש לנו סדר יום עמוס ביותר, הוא יארוך עד השעות הקטנות של הלילה. לדעתי, אנשים גם צריכים לשמוע אחרים מדברים ועליהם להיות פה באולם. כיוון שקראתי בשמך ולא היית — לא אוכל לחזור בי עכשיו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מריבך את ראשי פגני החלטתך.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת וירשובסקי, רשמתי לפני שבפעם הבאה אפצה אותך בדרך כלשהי.

שבח וייס (המערך):

עמיתי היושב ראש, חברי הכנסת מתי פלד, מרדכי

עלתה ההכנסה של השכירים עד כדי כך וירדה ההכנסה של החברות ושל העצמאים עד כדי כך? הרי ברור כשמש שלא זה המצב.

במשך שנים ארוכות אפשרו לעצמאים ולחברות להתחמק מתשלום מס הכנסה. הנה באה תוכנית חירום נועזת שצריכה לחלץ את המשק מהמצוקה שלו, והדבר הזה נשאר כאילו הוא מוסכם ואין כל אפשרות לערער עליו. בכל אופן, אנחנו לא רואים שום עדות לכך שיש כוונה לשנות את הפרופורציה הזאת.

עם פרסום התוכנית, כרגע מסוים היתה הרגשה שאולי אפשר היה עוד לחפוס סכומי עתק שנמצאו מופקדים בפקידנות פתים. שאילו הטילו עליהם מס כלשהו זה היה יכול להחזיר את מה שהאוצר הפסיד במשך שנים. אבל אפשרו להון הזה לברוח בקלות במשך שבועות אחדים. אינני יודע איזה סכום ברח מפקידנות פתים, אם זה שלושת-רבעי מיליארד דולר או מיליארד דולר. בכל אופן, כל מה שנותר הוא החסכוניות של החוסכים הקטנים, ואני מקווה שלא ייגעו בזה לאחר שנתנו לפיקדונות הגדולים לברוח. אבל הבריחה העצומה העידה על כך, שהיה משהו מעוות בכל התפיסה על ההכנסה של החלקים השונים של החברה.

אנחנו יודעים שהחוב הפנימי של המדינה מגיע לכ-150% של התל"ג, ושאיך דרך בורה להתמודד עם הדבר הזה. נכסים פיננסיים ופיסיים אדירים נמצאים בידי אותם אנשים שבמשך שנים הניחו להם להתחמק מתשלום מס הכנסה, ואנחנו לא רואים שום סימן לכך, שיש כוונה להחזיר לאוצר את מה שהוא הניח לו להתחמק מידי במשך כל השנים הללו.

אני יודע שהעצמאים חוששים מאוד כאשר מדברים על הגברת הנטל עליהם, אין כל ספק שיש עצמאים שאולי חייבים פחות מאחרים, אבל עובדה היא שהשומה השנתית הממוצעת לעצמאי בשנת 1983 הגיעה ל-340,000 שקל. האם זה סביר? האם אפשר לקבל דבר כזה כנתון שאיננו מעורר שאלות? והשומה הממוצעת השנתית לשנת 1984 מגיעה למיליון שקל. הרי אלה מספרים גבוהים, והאוצר מקבל את הנתונים האלה. ואין שום עדות לכך, שהוא מתכוון להתמודד עם הבעיה.

שמענו לאחרונה, בהקשר אחר לגמרי, בהקשר של הדיון על פעולתו של משרד האנרגיה, על עסקות בכורות. אלה עסקות מפוקפקות מאוד. עסקות ספקולטיביות ממדרגה ראשונה. האם עסקות כאלה צריכות לעבור גם כן בלא שום התערבות, בלא הטלת מס כלשהו, בלא מטלה כלשהי על ספקולציות כאלה? נניח כבר לעסקות השקולות יותר, הסולידיות יותר, שהשקעות לזמנים ארוכים יותר, אבל עסקות ספקולטיביות, מן הסוג שמשרד האנרגיה מוצא צורך לפרסם משהו משלו כדי לבלום אותן? מדוע אי-אפשר לחשוב על כך שעסקות כאלה בכל זאת תתורומנה משהו לאוצר המדינה? שלא לדבר על השוק שנקרא משום מה "השוק האפור", משמע שוק שבוודאי איננו פועל במסגרת המלאה של החוק, אבל הוא זהיר די כדי שלא לעבור באופן בוטה על החוק; שוק שרק לאחרונה, בקשר לאירועים מאוד לא נעימים של התנועה הקיבוצית החבר לאילו מדרים עצומים הוא מגיע, איזה סכומי עתק הוא מגלגל. היות שהוא אפור ולא שחור, אני מניח שצריך להיות נוח יותר להגיע אליו, צריך להיות נוח יותר להטיל עליו את המסים הדורשים. אבל, שום דבר ושום רמז לכך אין בתוכנית ולא כנאום ששמענו היום.

אני רוצה לומר מלה אחת על מה שהתרחש היום — ההחלטה שנתקבלה בוועדת הכנסת על מניעת התוספת שהיתה

שוויון בשכר גם בין השכירים בינם לבין עצמם ולא בהתייבחות אוטומטית מאחורי הסולם הפעור שנוצר בין השכירים בינם לבין עצמם. חלק מהם נהנה מרמת שכר סבירה — הנה, אני לא אומר מופרזת — פלוס אפשרויות אין ספור לחיות לא על הכנסות אלא על הצאות.

גם אנחנו, חברי הכנסת, בעניין זה, ביוזמתנו, תרמנו איזו תרומה, וחברי ועמיתיה חבר הכנסת מתי פלד התורעם על כך ואני מוכרח לומר שהוא בעצם צודק למדי. אבל בעניין זה אין לנו האפשרות הציבורית להיות צודקים. מה שלא נעשה, יבואו ויתאדו תיאור מעוות ומשובש לחלוטין את שכרנו. לדאבון לב, פה ושם יש כמה חברי הכנסת, שבתוכם לב וכלי משים מצרפים את עצמם למקהלה הזאת. אנחנו, חברי הכנסת, איננו נהנים משום יתרון בתחום הסייע הלוגיסטי של הגעה לירושלים, זולת הצאות נסיעה כמו הפקיד הכי נמוך בארץ. אין לנו שום השתתפות בדרכי כפקידים נדרשים בדרגה הכי נמוכה. אנחנו נוסעים ברכב שלנו, והנה רכב ישראל ופרשניו מתארים אותנו כמי שנהנים מרכב פרלמנטרי ואולי גם מנהגים פרטיים. כולנו משלמים מסים לקופות החולים. אלה הם מסים גבוהים ביותר בשל שכרנו, ובאים ומתארים אותנו כמי שנהנים מכיסות בריאות חיים. אין לאיש מאתנו קרן שכתון בחוקף היותו חבר כנסת או קרן השתלמות. איננו זקוקים לכך, כי זאת ההשתלמות הכי טובה. זה בית האולפנה הכי חוסס והכי מפרה בעולם. לפי דעתי, ואני אומר זאת כלא שמץ של קנטרנות וציניות. אנחנו משתלמים פה. אין לנו ותק. חבר הכנסת תופיק טובי, ותיק חברי הכנסת הנוכחים פה, ולדעתי גם — איני רוצה לפגוע באיש — הטוב שבהם, מקבל בדיוק אותו שכר כמו חבר הכנסת שמאי שרק לפני שלושה-ארבעה חודשים נכנס לכנסת. יש קומפנסציה בתחום הפנסיה על הוותק, ולמרות הכול, ועדת הכנסת החליטה היום שאנחנו משתתפים במאמץ הזה מעבר לכל השכירים. בכך שלא עדנו את שכרנו, ויתרנו על חוספת שחיקה של שלושה חודשים שכלל הסקטורים האחרים כבר קיבלו באופן משוקלל. ואני אומר את זה כדי להלין על המצב. קודם כל אני אומר את זה כדי להבהיר את העובדות, אם כי איש לא ישים אליהן לב. כי אנחנו פה בפורום אינטימי: יכולנו לעשות את הכינוס הזה בראש לפון. אבל אני אומר את הדברים כדי שהם יהיו בפרוטוקול למען בנינו ובנותינו. על כן אין זה פגום שהממשלה אמרה: חברים, השכירים שותפים במאמץ שותפות גדולה מאוד.

העצמאים — אינני בא להגן עליהם. להם לא דרושה הגנתי, אף שצריך לומר שיש קבוצה מסוימת של עצמאים שחיה מעמלה, בעלי מלאכה עובדים. שום תנועה סוציאליסטית לא זלזלה בעצמאים כאלה. תמיד קיבלו לשורות את הנגרים, את החייטים, ואם תרצו, את המוסכניקים — נניח שאין זה בעל מוסך אלא מוסכניק שעובד בעצמו — וכן הלאה וכן הלאה. ההבחנה הזאת של שכיר ועצמאי יש לה קשר לפולקלור הארץ-ישראלי והישראלי. אבל היא אינה יושבת בהכרח על המודלים של התורות הסוציאליסטיות השונות. שם יש סידור אחר. הסידור הוא בין אלה שיש להם אמצעי ייצור ובין אלה שאין להם אמצעי ייצור ובין אלה שבמלם מאפשרים לבעלי אמצעי הייצור ליהנות מהצבר ההון או מעודף הערך. זה לא מסתדר תמיד על-פי ההתפלגות של שכיר ועצמאי. יש עצמאי שהוא בעצמו האיש העמל, ויש שכירים מטובי חברינו, מחברי המחוזים בכיתות שלנו, שהם משתכרים הרבה ויפה ויש להם חשבון הצאות נדיב מאוד ומפולפל והם בעמדה ציבורית כזאת, שהם בעצמם מחליטים על היקף ההוצאות שלהם.

ורשוכסקי, עדי אמוראי, ד"אק אמיר וחופיק טובי — אני מציין את השמות, כדי ליצור תקרים, שחברינו הנואמים כאן יפנו באופן אישי אל הנוכחים. וזאת תהיה מעין רשימת נוכחות במליאה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא היה לי למי לפנות כאשר דיברתי.

שבח וייס (המערך):

פעם היה כאן חבר הכנסת לשעבר יוחנן בדר לבדו על הדוכן — כך נאמר ב"דברי הכנסת" — והוא פנה ואמר: אדוני היושב-ראש, רבותי הפרוטוקול, והכתיב את כל הנאום לפרוטוקול.

ברשותכם, ברצוני להעיר הערות אחדות, אם מותר להתיימר ולומר, בעיניי הפלטפורמה, מפלגתי נושאת היום בעיקר האחריות לממשלה הזאת, שכן ראש הממשלה הוא מתיבה ומטעמה, והוא מעורב מאוד בהחלטות הרבות והשונות וגם בהחלטות הכלכליות. כך צריך להיות. לדעתי, ראש הממשלה צריך להיות מעורב בעניינים העיקריים העומדים על סדר-יומה של המדינה. אך מכיוון שכך, ודאי שבאופן טבעי עיקר הביקורת מופנית כלפינו. כאשר הוצגה המדיניות הכלכלית החדשה, מוכן שמבקרים רבים מאוד ביקשו להטיל עלינו כמה וכמה תגים ואחות קין. תג אחד הוא התג של נטישת הפלטפורמה הסוציאליסטית של תנועת העבודה. גם לו היינו אנחנו בכוחות עצמנו מכוננים את הממשלה הזאת ולו אפשר לנו הבוחר להגות כך, היינו נוהגים בוודאי בדרך שעבר נהגו אשכול, ספיר ואחרים, ומנסים להדגיש עד כמה שאפשר את הדגשים המיוחדים שלנו. אבל, בהחלט משתפים פעולה עם המשק הפרטי ומהלים כלכלה פלורליסטית, גם מכיוון שזאת הדרך הטובה ביותר להניע את כלכלת ישראל ואולי גם מכיוון שדרך זאת איננה זרה לשום מפלגה סוציאליסטית, גם לא למפא"י ההיסטורית וגם לא למפלגת העבודה.

חברינו, מבקרינו, במקרה זה עמיתינו — אינני אומר "בשמאל", כי אנחנו כשמאל; לנו, לפחות, יש עדיין קצת פרולטריון יהודי, וזה גם כן דבר בעל ערך. יש גם פרולטריון ערבי, ובאמצעות ההסתדרות שמונהגת על-ידינו אנחנו עושים כל מאמץ כדי שהפרולטריון הזה יהיה מדרגה גבוהה מאוד של שוויון. חברינו ומבקרינו שלא מן השתתפי בהרכב מאוד ממשלות, שלא פעם אחת, בעת מצוקה, נקטו מהלכים חמורים יותר, כמו המיתון ב-1966, הממשלה הזאת עד כה — ואני יודע שבהשראת מפלגת העבודה — עשתה מאמץ מודע ושיטתי שלא להשתמש במכשיר האכטלה כאחד המכשירים לפתרון הבעיות העומדות עכשיו במרכז העניינים במשק הישראלי.

לא אחת חברי הכנסת משתמשים בסטטיסטיקות פרטיות, פולקלור של מידע. כל אחד יש לו "אידיאה פיקס", והוא מתפש לו טבלה מתאימה לדעה שלו. זה חלק מתרבות בלתי ארגומנטטיבית, לכאורה ארגומנטטיבית. כל מביא ארגומנטציה חופשי תופשי. עצם השיטה הזאת די בה לבדה כדי לומר שאנחנו צמודים לעיקרון מרכזי ביותר בפלטפורמה שלנו.

בתוכנית הכלכלית החדשה יש בהחלט שחיקה בשכר. זה נכון. אני רוצה לומר, שציבור השכירים הגדול, כ-85% מן המעסקים בכלכלת ישראל, יש בתוכם אנשים אשר בעת צרה אפשר לשחוק משכרם מבלי להיות על-ידי כך אנטי-סוציאליסטי. כי סוציאליזם אולי מתחיל במאבק ליתר

בשנה שעברה, בתוספת גבייה מארוחות ומקן השתלמות, בסך הכול, זה אמור להיות 41.5% מכלל הגבייה. מהמגזר העסקי מתוכננת גבייה של 2.250 מיליארד, על-פי החוקים הקיימים, כפי שהיה בשנה שעברה, בתוספת סכום של 400 מיליון דולר באמצעות החיקון שנקרא תיקון-שטיינברג — 100 מיליון דולר העמקת מס, מס יסף 100 מיליון מתוך 170 מיליון בחשבון שנת, ובסך הכול 2.850 מיליארדים, שהם 58.5% מהגבייה. במלים אחרות, חלקם של השכירים יקטן ב-20%, ואילו החלק של המגזר העסקי יגדל ב-20%. נוסף על כך, ישלם המגזר העסקי 240 מיליון דולר באמצעות היטל הרכוש, לעומת השכירים שישלמו באמצעות אותו היטל 35 מיליון דולר על מכונות. נתונים אלה סותרים את כל הנתונים שכמה חברי הכנסת חוזרים ומציגים אותם.

כמה הערות בעניין הנכסים הפיננסיים, כדי להשיב לחבר הכנסת חיים רמון. הוא חוזר בכל פעם על הצעתו לפגוע בנכסים הנזילים. מלבד העובדה שהכנסת חוקקת חוק האומר שאין לפגוע בנכסים פיננסיים ובחסכונות, אני רוצה להוסיף כמה נימוקים מעשיים וכלכליים מדוע אין לפגוע בנכסים הפיננסיים, שהם רובם ככולם חסכונות של הציבור. נימוק ראשון הוא, שמול השכר עומדים הריבית, הרנטה והרווח, ולא החיסכון של העבר. צריך לשחוק אותם ולא את החסכונות. נימוק שני — כל פגיעה בחסכונות לא תוסיף כהוא זה להכנסות המדינה באותה שנה. זה בסך הכול מחיקת חוב עידי, ואם צריך לפרוע אותו השנה, זה אינו אלא תרגיל חשבונאי. הממשלה תדפיס את הכסף ותחספוג אותו בצד השני. נימוק שלישי, הבעיה המרכזית שלנו השנה היא למחזר 4 מיליארדי דולרים, כל פגיעה בנכסים הפיננסיים ובחיסכון של הציבור עלולה לפגוע באמון, ויצא שכרנו בהפסדנו. נימוק רביעי, אם נפגע בנכסים האלה בצורה כלשהי, זו תהיה פרמיה לאלה שצברו נכסים פיסיים, מוצרי צריכה ואחרים, וקנס לאלה שחסכו בדרך המקובלת. זו תהיה פרמיה למכריה הון ולחוסכים ב"פתחם בלטות". מכל הטעמים האלה, דומני שבצדק לא שעתה הממשלה לעצות שניתנו לה, ובצדק החליטה שלא להציע לכנסת בשום פנים ואופן לסטות מהמדיניות שהכנסת הביעה דעתה עליה בחוק להגנה על הנכסים הפיננסיים.

בסיכום, אני רוצה לומר שאמת אמרו חברים, כי התוכנית הכלכלית יש לה סיכור טוב ואולי אפילו סיכוי טוב מאוד להצלחה, אבל היא מתנית בכך שנקיים את מה שהחלטנו בשלושה מישורים: בתחום מדיניות ההכנסות בצד העלויות; בתחום המדיניות הפיסקלית, היינו צמצום הגירעון בתקציב; ובתחום מניעת הצפה מונטרית, שהיא מסימי הדפלציה במה ששייך למדיניות המונטרית. אם כך נעשה, יש לנו סיכוי טוב להצלחה, קיבלנו על עצמנו אילוצים קשים, אני מקווה שנוכל לבצע את התוכנית תוך כדי שיפור במאון התשלומים. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה לסגן שר האוצר, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות סיכום והצבעה. רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי, שיביא את הצעת הסיכום בשם סיעת חד"ש.

תומיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להציע, בשם סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, את הסיכום הזה לדיון על סקירת שר האוצר על פעולות משרדו:

1. הכנסת דוחה את התבטאויותיו של שר האוצר נגד ציבור העובדים בשירות הציבורי ומגנה את קביעתו המשמיעה,

לכן, להגן ביטחונות על כל השכירים כקבוצה, ולעשות "עליהם" על כל העצמאים — אל לה לתנועה סוציאליסטית לעשות זאת. יותר ממיליארד דולר, או משני מיליארדי דולר של מסים חדשים למיניהם הוטלו עכשיו על החברות ועל העצמאים. לפי הערכתי, פחות מ-100 מיליון דולר — על השכירים, יכול להיות שאין בכך די. אבל, בוויכוח מוטב גם לומר כמה דברים שהם פשוט אמת. זה אולי מכיש לומר את זה, ולכן אני לוקח על עצמי את התפקיד הצנוע להשמיע אותם כאן בקצרה.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
איש לא מאמין ברצינות שזה יבוצע.

שבח וייס (המערך):

אבל זה קיים בתוכנית, חבר הכנסת פלד, כזרוע המפקחת, כוא נשגית על כך, שהממשלה תבצע את זה, מה עוד שגם לממשלה ברובה, לראש הממשלה ולמפלגת העבודה, יש אינטרס לבצע את זה; אגב — גם בליכוד, שהם בעצם פרולטרס, ולפי דעתי, הם בטעות בצד ההוא.

אנחנו חייבים להעניק לממשלה תמיכה; לא חייבים, רוצים, אני רוצה, כדי שהיא תצליח, וכדי שבעוד שלושה חודשים, ארבעה או חמישה היא תוכל להתפנות במלוא כוחה, על בסיס ציבורי איתן, לטיפול נמרץ בעניינים נוספים או בעניינים שהיא התחילה את הטיפול בהם. אני רוצה לומר בזירות מסורות, לא מופרות, שלו היה ראש הממשלה בטוח שהוא עומד בעניין זה על בסיס איתן, ועל כך הוא יכול גם להסתכן בכמה וכמה מהלכים מדיניים שיכולים להביא אותו בתוקף המבנה הפוליטי של הכנסת לבחירות מוקדמות — אבל הוא היה בטוח שעקב הצלחה בתחום הכלכלה, כשעניין לבנון כבר הוכיח את עצמו פחות או יותר — אם כי יש עוד ויכוח על הספחים של סיום המלחמה הזאת — לפי דעתי, הוא יהיה חופשי בהרבה בעריכת ניסויים נוספים בחיפוש הדרך לשלום וכן הלאה.

על כן, לפחות חברי רוצה המחנה שאיננו דבק במיתולוגיה של הקיפאון המדיני ורוצה תנועה צריכים בוודאי להעניק תמיכה לממשלה בעניין זה. על כן, עם כל ההסתייגויות שהיו פה ושם ועם כל הוויכוח בעניין צווי החירום, כאשר ברור לי היום שהכוונה היא שלא להפעיל אותם כמעט או שלא להפעיל אותם כלל, ולכן אני רוצה לחזור להיסטוריה, מדוע החליטו להשתמש בהם, אני חושב שצריך להעניק תמיכה לממשלה ולראש הממשלה, ולצפות לכך, שבעוד שלושה-ארבעה חודשים התוכנית הזאת תישא פירות טובים. אולי נדבר במונחים אופטימיים ולא מקסימליים, ולכן לא יהיה לי שום קושי להעניק לממשלה תמיכה כנושא זה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. כזה תמו דברי הנואמים. רשות הדיבור לסגן שר האוצר להשיב למתווכחים.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אומר רק שתי הערות על הדיון, שכן בחלק ניכר של דברי הנואמים היתה חזרה על דבריהם בדיונים קודמים, שהתייחסו לתקציב או למדיניות הכלכלית החדשה.

הערה ראשונה ביחס למסים הישירים. בשנת 1984/85 נגבו מהשכירים 2 מיליארדי דולרים, שהם 48% מכלל גביית מס הכנסה, ו-2.250 מיליארד דולרים מהמגזר העסקי, שהם 52%. בשנת 1985 מתוכננת גבייה משכירים של 2.032 מיליארדים שנחלקים לגבייה של 2 מיליארדי דולרים, כמו

— סקירת שר האוצר על פעולות משרדו: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26) —

שברצ מהעובדים בשירות הציבורי "אוכל ואינו עושה", והם כגוד בזכו מובהק למשק. הכנסת דוחה דברים אלה, המבשרים, נוסף על השמעת ציבור שלם, צעדים דרקוניים של פיטורים נוספים ותוספת עשרות אלפי מובטלים למשק.

2. הכנסת דוחה את התוכנית האנטי-פועלית של הממשלה, המיועדת להיות צעד דרסטי נוסף במדיניות הנורית רמת החיים והרחבת האבטלה. אין ביכולת תוכנית זו להביא לשום הבראה לכלכלה, כל זמן שנשארות על כנו ההוצאות הצבאיות, שהן שלוש-רבעי התקציב הלאומי ולמעלה מ-34% מהתוצר הלאומי הגולמי. מה שנחזק כיום בהבראה כלכלית הוא הסתלקות ממדיניות הכוח, הכיבושים, ההתנחלויות וההתנגדות לזכויותיו הצודקות של העם הערבי הפלשתיני. מדיניות של שלום צודק תשחרר את ישראל מעומס ההוצאות הצבאיות, ההורסות את החיים הכלכליים והתרבותיים בישראל.

3. הכנסת קוראת למשרד האוצר לפעול לשחרור ההקדשים המוסלמיים והעברתם לניהול הוועדים הנבחרים של הציבור המוסלמי במדינה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
בשם הסיעות מפ"ם ור"צ יביא את הצעת הסיכום חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בשם הסיעות מפ"ם ור"צ אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום הזאת:

הכנסת דוחה את סקירת שר האוצר על פעולות משרדו הן בגין מדיניותו הכלכלית, הפוגעת קשות בציבור העובדים ובשכבות החלשות, הן בגין התבטאויותיו חסרות האחריות, הפוגעות קשות בציבורי עובדים שלמים וזורעות מבוכה ואי-ודאות במשק.

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון), התשמ"ה — 1985 — שהחזירה ועדת הכספים:

לקריאה ראשונה מטעם הממשלה — 1. הצעת חוק סחר חופשי באילת (פטורים והנחות ממסים), התשמ"ה — 1985: 2. הצעת חוק הרבנות הראשית לישראל (הוראת שעה), התשמ"ה — 1985.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תורה רבה.

ט. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ה — 1985 *

מטרת החוק המוצע היא לעודד משקיעי חוץ להקים מפעלים חדשים או להרחיב מפעלים קיימים על-ידי השקעת מטבע חוץ.

על-מנת לעניין משקיעים בכוח עלינו להתמודד עם התחרות הקיימת בעולם, הן על-ידי מדיניות המציעות למשקיעים הנחות מס וחסיכות תקציביות נרחבות והן על-ידי מדיניות המאפשרות הימנעות ממס על-ידי מקלטי מס שונים.

על-פי החוק לעידוד השקעות הון, כפי שהוא לפני התיקון המוצע, על חברה בעלת מפעל מאושר חל מס בשיעור של 30%

היו"ר ד' בן-מאיר:
הודעה למוזכירות הכנסת.

מ"מ מזכיר הכנסת ח' מן:
כרשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, כי היום הונחו על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק היטל על

היו"ר ד' בן-מאיר:
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ה — 1985. רשות הדיבור לסגן שר האוצר להגיש את ההצעה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא לאישור הכנסת בקריאה ראשונה חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ה — 1985.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1746).

תוכרת מ"א, ישיבה ק"ד
— הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26) —

אבל, יש כאן דבר אחד שהוא גרוע מכול.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני לא מבין.

דן תיכון (הליכוד):
תקשיב, חבר הכנסת צבן.

במשך שנים, בתחילת דרכה של המדינה, משחוקק החוק לראשונה, היתה אפליה בין משקיע זר לבין משקיע מקומי. היה מיחוס שאמר, שמשקיע זר תורם יותר ממשקיע מקומי. מהר מאוד התאוששנו מן המיתוס הזה והגענו למסקנה, שדין משקיע מקומי כדין משקיע זר, והחוק לא הפלה עוד בין משקיע זר למשקיע מקומי. אבל, במסגרת ההליכה של צעד אחד קדימה ושניים אחורה, אנחנו חוזרים לתקופה הראשונה של החוק, ושוב אני יודע לשם מה אנחנו מפלים לטובה את המשקיעים הזרים.

מאחר שאני יודע שתועלת מן החוק הזה לא תהיה, יכול להיות שמישהו מן המשקיעים המקומיים יחזיר את כספו בעסקה סיבובית, לאחר שהוא הוציא את הכסף הזה לחוץ-לארץ וקיבל את ההטבות הללו. אם זו המטרה, אני נגד.

לכן, אין כל תועלת בתיקונים האלה, והייתי רוצה שסגן השר בדבריו החשובה שלו יסביר את מי הוא רוצה לעודד, איה משקיעים זרים הם אלה, ומי יתפתה היום להשקיע כאן ולו אגורה שתוקה אחת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת נחמיאס איננו באולם. חבר הכנסת אוריאל לין איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני שותף לדאגה שמביע עמיתי, חבר הכנסת דן תיכון, לא בפעם הראשונה, לנוכח התהליכים המתפתחים במשק שלנו, שאינם מבשרים חידוש הצמיחה. אלא מאיימים במיתון מתפשט ומעמיק — המלה "מיתון" היא המלה הערנית לאבטלה. אנחנו יודעים שבמשק כמו המשק הישראלי יש הרבה מפלטי אבטלה. ההיבטים הצבאיים של המשק, גם מבחינת גיוס כוח אדם וגם מבחינת התעשייה הצבאית, הם מפלט מספר אחד. תגורות בעלייה וביוריה — מפלט שני. תגורות בהעסקת עובדים מהשטחים — מפלט שלישי. לכן יכולה לקרות התפתחות, שאף שלכאורה יש לחצים של מיתון, ומצפים שאכן אחוז הבלתי מועסקים במשק ילך ויגדל בקרב חושבים מן הצד הזה של הקו הירוק, אין ממצאים הבאים לאחר מכן ומאשרים את הציפיות האלה. הציפיות האלה אינן נחלת חלק זה או זה של הבית. היה קונסנזוס, שצפריה עלייה כלשהי באבטלה, ציפייה שלמולנו לא התממשה, אבל כאמור, לא היתה עלייה הודות למפלטים השונים. לכאורה, היה צריך לכרך מאוד על כל הצעת חוק, שמגמתה להביא לחידוש הצמיחה במשק. מבחינה זאת, החוק לעידוד השקעות הון, בתפיסות המקובלות בכלכלה הישראלית המקובלת, הוא לכאורה צעד בכיוון של עידוד צמיחה מתודשת.

נשאלות כאן שתי שאלות. שאלה אחת כבר הציג חבר הכנסת דן תיכון. האם אומנם עומדים משקיעי חוץ ממש — לא משקיעים ישראלים המתחפשים למשקיעי חוץ — בתור, ומחכים לאותן הטבות? כדאי לשמוע מסגן השר הבהרות בתחום זה. השאלה השנייה היא, האם אומנם ההטבות שאנחנו מעניקים מדי פעם למשקיעי הון הן הטבות נחוצות? אני

בתקופת הטבות של 7 שנים. על הדיבידנד המשולם מהרווחים, שהופקו בתקופת ההטבות, חל מס בשיעור של 15%, אם הדיבידנד מחולק בתקופת ההטבות או במשך 12 שנים לאחריה.

בחוק המוצע, שיעור המס יהיה בין 10% לבין 25%, על-פי שיעור ההשקעה של המשקיע במטבע חוץ, בהון וביתר הזכויות בחברה. תקופת ההטבות תהיה 10 שנים ועל דיבידנד יחול אותו שיעור מס, היינו 15%, אולם לא תהיה הגבלה בזמן כאשר למועד משיכת הרווחים, וזה, על-מנת לעודד את היום להשקיע מחדש את הרווחים בפיתוח המפעל ולא למושכם.

בעבר ניתן עידוד למשקיעי חוץ בפרק השביעי לחוק, על-ידי מתן הגנה מפני שחיקה אינפלציונית, על ההון העצמי המושקע על-ידי המשקיע בחברה. ההטבות שמהם נהנו המשקיעים היו נרחבות, כי הוראות הפרק הנ"ל נחננו הגנה יתירה, דבר שגרם, שלמעשה שולם מס בשיעור נמוך, ביחס לרווח הריאלי של החברות.

אבקש להביא את ההצעה לאישור הכנסת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אנו ניגשים לדיון, הדיון יהיה אישי. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן נחמיאס. אני מודיע שרשימת הנואמים סגורה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זהו חוק מס נוסף מבין מבול החוקים, או הצעות החוק, המוגשים לבית. רק בסוף השבוע שעבר הוגש תיקון לחוק לעידוד השקעות הון, תיקון מס' 25 כמדומני, וכבר בשבוע הבא יוגש עוד חוק שעוסק בעידוד השקעות הון — תיקון מס' 27. אני שואל את עצמי מה קורה לנו? האם איבדנו את הכיוון הנכון?

הבוקר נחבשרנו בעיתונים, ואולי גם הוגש חומר על כך לוועדת הכספים, שהוצאות בגין איש"ל ונסיעות לחוץ-לארץ של פירמות לא יוכרו. יש לי הרשם שאנחנו גורמים, כנראה, לייצור ולמגזר העסקי עוול גדול, והוא לא יוכל לעמוד בו. הדבר מגיע לכלל אבטלה, שכן על-פי אותו כלל, נסיעות של שרים או של פקידים בכירים ייחשבו כהכנסה חייבת, וזה מה שאני אציע במסגרת תקנת מס הכנסה כשהיא תבוא לדיון.

יאיר צבן (מפ"ם):

יהיו נוקים מדיניים.

דן תיכון (הליכוד):

אולי אתה צודק. לגבי החוק לעידוד השקעות הון, את התיקון הקודם כיניתי החוק לחיסול השקעות הון, שכן, בעצם, הוא בא לרוקן מכל תוכן את המרכיבים שהיה בהם עידוד להשקעות. בחוק הזה, בדבריו ההסבר בסעיף 2 כתוב: נוכח העובדה שמדינות אחרות בעולם מעניקות הטבות מס מפליגות למפעלים המקומיים כדי יזמים תושבי חוץ-במטבע חוץ, וכדי שניתן יהיה להציע תנאים מושכים להקמת מפעלים בישראל, יש צורך לקבוע שיעורי מס נמוכים מאלה הקבועים כיום. אני יכול רק לומר, ששום משקיע זר לא יבוא להשקיע באווירה ובחוקים שמחוקקת היום הכנסת. אין כאן כל תמיכה, כל סיוע, ואני לא יודע לשם מה מתוקקים את התיקון הזה. הייתי מניח שאם הוא חל רטרואקטיבית, ודאי שהוא יביא תועלת לכמה משקיעים שהתאכזבו, אבל באווירה הנוכחית אינני מאמין שמשקיע זר, שהוא משקיע זר באמת, ישקיע בתעשייה או בתיירות במדינת ישראל.

מחוז, ואלה הטבות הן לא מבוטלות, ואני יכול להרגיע את חבר הכנסת דן תיכון שיחזור בסבלנות, מתחילים ממשקיעי הון מבחן ועוזרים למשקיעי הון מבית; זאת שיטה ידועה שכבר עברנו אותה. היום קשה, לא נעים לעשות זאת לגבי משקיעי הון מבית, כי יש בעיה של יתרות מטבע-חוץ —

חיים רמון (המערך):

גם אלה שבאים מבחן הם מבית.

יאיר צבן (מפ"ם):

כן, הם מתחפשים למשקיעי הון מבחן.

וכאן יש הטבות מפליגות — עידוד של משיכת רווחים מהחברה והשקעתם מחדש במפעל; משיכת רווחים ללא גבול, של 15%, ועוד הטבות שאיני רוצה לבטל את ערכן, ויש לי חששות גם לגבי המשמעות החברתית וגם לגבי המשמעות הכלכלית שלהן.

אני רוצה לשאול אותך, אדוני השר, מה אתם עושים כדי להבטיח שההשקעות הללו והסיוע הממשלתי הניתן, בין במשירין ובין בעקיפין, לא יישפך אל חבית שאין לה תחתית.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

זה מכון לפירות.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני יודע, אבל אני מדבר עכשיו על כל הנושא של עידוד השקעות הון. אני יודע שזה מכון לפירות.

אדוני סגן השר, יש כאן שלושה שלבים שעברנו אותם. השלב הראשון — עידוד בהשקעה, סיוע בהשקעה. אני יודע שזה לא נוגע בחוק הזה, אבל המסכת היא אחת. השלב השני הוא השנים הראשונות שבהן מוציאים בדרך כלל את הרווחים השמנים אחרי הרצה של המפעל, והשלב השלישי, כאשר מסיבות אלה או אלה, או מפני שלא מחדשים ציוד, או מפני שהשקיעו את הכספים כדורסה במקום להשקיע אותם במפעל, מאלץ סיבות ואחת יש משבר, וכורחים עם ההשקעה לחוץ-לארץ. ואני שואל מה עושה משרדך, בשיתוף עם משרד התעשייה והמסחר, במסגרת כל מערכת החוקים לעידוד השקעות הון, כדי לפקח על כך, שמפעלים שזוכים בהטבות מפליגות גם בשלב ההקמה שלהם וגם בשלב ההפעלה שלהם, שההשקעות הללו וההטבות הללו לא ירדו לטמיון מכל הבחינות שהתנסו בהן בשנים האחרונות. לדוגמה, מפעל "אתא", שאומנם אינו מפעל מהסוג הזה, אבל גם בו הושקע כסף ממלכתי בגלל סיבות שונות, וגם פרשות בית-שאן ופרשות אחרות, תורה רבה.

היו"ר ד' נץ-מאיר:

תודה רבה לחבר הכנסת יאיר צבן, רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת מתתיהו פלד.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתפלל מאוד על משרד האוצר, שאחרי הביקורת שנמתחה על מה שקרוי חוקי רונאל למיניהם, הוא מגיש לנו היום הצעת חוק לעידוד השקעות הון בנוסח שלפנינו. ביקורת חריפה נמתחה עלייך ועדה ציבורית שהגדירה את המצב "בלתי נסבל". אני יכול להביא דוגמה לכך, שתברות כאלה מפרסמות בחשקפים שלהן, שהן חברה שאינה משלמת מס. כאשר חברה כזו מוציאה חשקף לחוץ-לארץ, זה הדבר שהיא מציינת. אין

מעמיד זאת בסימן שאלה. מוסכם על כולם, שעידוד מסוים להשקעות הון הוא דבר חיובי. אני מקווה שמוסכם על כולם, לפחות מבחינה רטרואקטיבית, שעידוד יתר ועודף עידוד לא רק אינם צודקים מבחינה חברתית אלא לעתים גם מקובלים מבחינה כלכלית. אני רוצה לקבוע שאין לנו, לאיש בבית הזה, תשובה מבוססת על השאלה, האם אנחנו נותנים עידוד יתר או עידוד חסר להשקעות הון בצמיחה. יש אינדיקטורים סותרים. אני חסר בפעם האלף ואחת ולא אלאה מלחזור על זה בפעם העשרת-אלפים ואחת, שהגורמים הקובעים במשק מסריבים לערוך חקירה אמיתית בתחום הזה, וכל עוד הם מסריבים לערוך חקירה אמיתית מהי התמורה להון ומהי התמורה לעבודה בתעשייה הישראלית, לא נדע את האמת. כך לא נדע אם עידודים שונים שאנחנו מעניקים הם עידודים ראויים או עידודי יתר, שאינם צודקים מבחינה חברתית, ואולי גם מנוונים מבחינה כלכלית, כי במקום להשקיע מאמץ בייעול הניהול, בייעול טכנולוגי, בייעול הארגון, אנחנו מבטיחים את הרווחיות על-ידי פינוק ודפון הרווחים באמצעים אדמיניסטרטיביים.

מה שכרור לכולם, שהיום כושר התחרות העיקרי של התעשייה הישראלית בשוקי היצוא מקורו בשכר הנמוך של העובד הישראלי. למכון לפירות העבודה והייצור, שעומד על כך לא שנה אחת ולא שנתיים בדוחות השנתיים שלו, לפעמים במשירין ולפעמים בעקיפין, יש הערות קשות לגבי הנושא של פרויקט הייצור כהיבט של הנעשה במערכת כולה. כאשר הצמיחה נבלמת, פרויקט הייצור לא יכול לעלות. יש לו הערות קשות לגבי הצדדים הטכנולוגיים בתעשייה הישראלית; יש לו הערות קשות מאוד לגבי רמת הניהול במשק הישראלי. אנב, דוח בנק ישראל לפני שנים מעטות, כאשר שיבח את ההישגים של היצוא הישראלי, אמר במפורש שההישגים האלה הושגו בגלל שחיקת השכר של עובדי ישראל; לא בזכות שיפורים טכנולוגיים בעיקר, לא בזכות שיפור ביוממה ובניהול, אלא בגלל שחיקת שכר. וכאשר רוצים לתמרץ את הצמיחה ביצוא, ובמיוחד בייצור ליצוא, עלייך שחיקת שכר מצד אחד ועלייך חמריצים קוסמים למשקיעי הון, בשלב זה בעיקר מבחן, מצד שני, מתעוררות השאלות הקשות שהצגתי אותן, גם בתחום החברתי וגם בתחום הכלכלי.

אני רוצה להעיר לחברי, חבר הכנסת דן תיכון שאיננו כאן — ידיו הקרוב, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ישמח בוודאי להעביר לו את ההערה הזאת, והיא מתייחסת גם אליו — שהליכוד, בעיקר עם חוד התנית של המפלגה הליברלית בתחום הכלכלי-אידאולוגי, הסתער על השלטון באמירה: אנחנו נכנה כאן משק ליברלי לתפארת, שישמש מגנט למשקיעי הון מבחן. מה שקרה בשבע השנים של שלטונם

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

ואת זה אתה חושב שאשמש להעביר לו?

יאיר צבן (מפ"ם):

בוודאי. בשבע השנים של שלטונם היקף השקעות הון מבחן הוזרמות לארץ. ההשקעות בתעשייה לא גרלו. ההשקעות ההון הישראליות בשוקי החוץ הלכו ופרצו ורבו, בדרכים כשרות ובלתי כשרות, במישרין ובעקיפין. הקונצפציה של עידוד השקעות הון, החל מן החוק הראשון, עדיין עומדת למבחן ולשיפוט היסטורי.

אדוני השר, אני מבקש לדעת, האם אחרי כל ההטבות שאנחנו נותנים למשקיעי הון, מבית ומחוץ — במקרה זה

החוק, ופתאום קם איזה לובי. מאין זה בא? וכבר משלמים 10% רשמי, עלי-פי חוק. לא היה כדבר הזה.

אני מתפלא על החוק הזה. אעשה כל מה שאני יכול, לפחות בוועדה, כדי שהשיעורים המגוחכים שהממשלה הציעה יתוקנו בצורה המשמעותית.

יאיר צבן (מפ"ם):

כמסגרת המשמעת הקואליציונית.

חיים רמון (המערך):

אני אשתדל. אני כבר וזה, ולכן אומר שאינני קובע בשביל איש מלבד לעצמי. אשתדל לשכנע את חברי, שלא תהיה השקעת חוץ הנהנית מתשלומי מס שהם נמוכים מ-30%. תודה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון. אחרון המשתתפים בדיון זה הוא חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להצטרף לאלה שהביעו את אכזבתם מהגשת הצעת חוק זו עלי-ידי הממשלה. ההחליף של הגשת חוקים שנועדו להקל במסים, במס הכנסה, הגיע לשלב שהוא היה לזר. אני רוצה להזכיר משהו שאני בטוח שכולם יודעים אותו, אבל לעתים קרובות נוטים אולי שלא לזכור אותו. מס הכנסה לוקחים מרווחים. ההנחה הבסיסית היא, שהמפעל הגיע למצב שהוא עושה רווחים, ואז נכנסת השאלה של לקחת מס הכנסה ממנו.

אני משוכנע שהניסיון שלנו, כמו הניסיון של רבים אחרים, מעיד על כך, שההקלה הגורעת ביותר שאפשר לתת למשקיעים היא ההקלה במס הכנסה. יש הקלות אחרות שאפשר ורצוי לתת, ובמקרה אצלנו לעתים קרובות אין נותנים אותן למשקיעים, הקלות כמו מתן שירותים בעריפות מסוימת, טלפון, חשמל, התקנת כבישים, אפילו הקלות בתעריפי הובלה ומסירת נכסים כתנאים מועדפים. אלה דברים שיכולים בהחלט לעודד משקיעים. אבל, לאחר שהמשקיע עשה את המאמץ ועבר את כל תקופות ההסתגלות והמבחן והגיע לרווחים, הרי מצבו טוב, ומשום כך, עליו לשלם מס הכנסה. ואין מדובר כאן במס הכנסה קטלני. אחרי הכול מדובר, גם לפי המצב הקיים, במס בשיעור של 30% ופטר מכל מס אחר ועל דיבידנדים בשיעור של 15% לתקופות ארוכות ביותר.

אם לאור המצב הזה עדיין צריך להציע הקלות נוספות, הייתי מצפה לפחות שהממשלה תסביר כמה מדובר. כמה חברות חוץ או כמה משקיעי חוץ נמשכו עד כה, לפי החוק הקיים, וכמה היו נמשכים אילו החוק היה כפי שהוא מוצע היום; אולי כמה חברות ישראליות הגיעו לפשיטת רגל עקב החוק הקיים, וצריך לעודד אותן עלי-ידי החוק המוצע. והייתי מוסיף שאלה: האם יש חישוב כמה כסף הפסיד האוצר עקב החוק הקיים וכמה הוא יפסיד לפי חישוביו, אם הוא יוכל לעשות אותם. אם יתקבל החוק המוצע?

מכל מקום, אינני חושב שיש מקום להגיש הצעה כזאת בלא שום נתונים מסבירים, אלא סתם על יסוד המשאלה שמופיעה בסעיף 2 בדברי ההסבר: "כדי שניתן יהיה להציע תנאים מושכים להקמת מפעלים יש צורך לקבוע שיעורי מס נמוכים יותר". על מה מדובר כאן? האם זו שאלה אמיתית? האם זו בעיה אמיתית?

אני נוטה לחשוב, כמו אחרים שדיברו לפני, שאין תור גדול מדי של משקיעים שרוצים לבוא להשקיע בתנאים

מדובר בסכומים מזעריים. מדובר בסכום של מיליוני דולרים שהחברות האלה אינן משלמות עליהם מס. והנה באה היום הממשלה ומציעה שבמדינת ישראל יהיה מפעל של אורח רגיל, של חושב מקומי, המשלם 61% מס, ותהיה חברה אחרת שתשלם 10%. האם אתם חושבים שאפשר כלל לקיים משק, שבו חברה מסוימת משלמת 61% מס הכנסה וחברה אחרת רק 10%, והיו הנימוקים לכך אשר יהיו? האם זה עולה כלל על הדעת, והאם אפשר לעשות דבר כזה? עלי-ידי הצעת החוק הזאת אתם מכריחים למעשה את אלה שנמצאים בארץ להביא לידי כך שהיו משקיעי חוץ בכל דרך אפשרית, כי אם לא כן הם יתמוטטו. והדרכים ידועות. רשם החברות הוודווי יעשה כסף רב אחרי שהחוק הזה יתקבל. ופתאום, הרבה חברות ודוויות או קיימניות ישקיעו במדינת ישראל במסווה של חברות חוץ, כי זה לא סביר.

למיד צועקים ואומרים: אירלנד. ככל מקום שאני הולך אליו אני שואל, איפה קיים דבר כזה, ולא במדינות העולם השלישי ואף לא במדינות סמיי-אשיטיות, ומשיכים לי: אירלנד היא הדוגמה.

שבח וייס (המערך):

אביא לך עוד דוגמה, פולין. אבל אינני יודע אם זו דוגמה טובה.

חיים רמון (המערך):

אני חושב שחבר הכנסת וייס לא משווה את הכלכלה בישראל לכלכלה של מדינות קומוניסטיות בהקשר הזה.

שבח וייס (המערך):

אני מדבר על הצימאון למשקיעי חוץ.

חיים רמון (המערך):

כאשר הכלכלה נמצאת בידי המדינה, היא יכולה לעשות כל מה שהיא רוצה. אתה מסכים אתי שבמדינות אלה אין תחרות בין יזם מקומי אחד לבין יזם אחר. אין דבר כזה.

מוזכרים לנו את אירלנד כל הזמן, ואני שואל האם באירלנד התחוללה מהפכה תעשייתית, האם הוקמו בה מאות מפעלים, והאם המפעלים שהוקמו בה משגשגים. על זה לא קיבלתי תשובה, ובצדק.

למהינת ישראל יש משק מפותח, ויחסית לרמת כוח העבודה שבה, אנחנו משלמים את השכר הנמוך בעולם. כבר דיבר על זה חבר הכנסת יאיר צבן. אם מפעל רוצה להשקיע בארץ, האם אנחנו צריכים לתת את ההטבות האלה? אין לזה שום תקדים. פירושו של דבר הוא — לתת מתנות לא מוצדקות. אינני מבין זאת.

שמעתי את הממונה על הכנסות המדינה מסביר, שלא יהיה עוד חוק רונאל, וכי יתחילו לשלם מס הכנסה. אני מצטט אותו מהזיכרון כשהוא אומר: בסדר, משקיע ההון לא רוצה לשלם מס בשיעורים הרגילים, אבל הוא רוצה לשלם 30%, 25%. ופתאום באים אליו עם 10%. לשם מה הבאנו את חוק שטיינברג? האם היה לו את זה גם בחוק שטיינברג? גם לפני חוק שטיינברג הוא שילם 10%.

יאיר צבן (מפ"ם):

אולי תבקש רבייה של חוק שטיינברג?

חיים רמון (המערך):

אני חושב. עשו תיקון בחוק שטיינברג, קוממו את כל משקיעי החוץ. אמרו להם שלא עוד ישלמו במדינת ישראל 10% מס, שלא היה כדבר הזה. בסדר. עוד לא חוקקנו את

מזאת שנגבתה על-פי תיקון רונאל, ועם זאת שומרים על הייחוד של עידוד למשקיעים.

נשאלנו במרוצת הדיון על מפעלים בדרך. קיימים משקיעים מספר המעוניינים להקים מפעלים באזורי פיתוח, בעיקר בענפי האלקטרוניקה ובענפים המושחתים על טכנולוגיה מפותחת. החוק המוצע יעודד אותם להקים את המפעלים בישראל. הוא הדין בהרחבת מפעלים קיימים של חברות רבות. מתוך 80 החברות הקיימות יש כאלה שמעיינות בהרחבה. מאחר שהחוק, לפי תיקון רונאל, מעניק הקלות רק למי שאושר לפני 1982, ותקופת ההטבות מסתיימת בתוך 10 שנים מעת שהחברות קיבלו הטבות לראשונה, אין כל סיכוי להרחבת המפעלים על-ידי המשקיעים, אם המס שיחול יהיה 30% על-פי חוק עידוד השקעות הון. שכן ניתן לקבל הטבות כספיות, מענקים, הלוואות ופטור ממסים כשיעור גבוה יותר בארצות אחרות.

חבר הכנסת חיים רמון, חוק רונאל זכה לביקורת של הציבור. ואכן, חברות רבות לא שילמו מס או שילמו מס כשיעורים נמוכים. לכן, אין כל כוונה להאריך את התוקף של תיקון רונאל, אשר נתן הנחות מס מעל ומעבר לכל הפרופורציה.

חיים רמון (המערך):

החוק הזה נותן 10% יותר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

לא, זה לא כך, אם אתה מתחשב כמה שקרה בפועל ובמה שמחובנן כאן.

כפי שאמרתי, הכוונה של תיקון רונאל היתה אמיתית. התיקון חוקק בשנת 1975. באינפלציה נמוכה כפי שהיתה בשנת 1975, כאשר התיקון חוקק, היתה לו הצדקה, ואילו באינפלציה הגבוהה שהיתה בשנים 1980—1984 החוק החטיא את מטרתו ונתן הקלות יתר למשקיעים, ובסופו של דבר גרם לתשלום מס נמוך. אילו נמשכה האינפלציה בממדים של 1975, הוא היה עונה על הבעיה. מטרת הצעת החוק אינה להמשיך במתן ההקלות על-פי תיקון רונאל, אלא לגבות מס מהירות הריאלי האמיתי כשיעורי מס נמוכים יותר, הנעים בין 10% ל-25%.

חבר הכנסת רמון העלה טענה, שעליה נשאלתי במהלך הדיון גם על-ידי חברי הכנסת מיכאל חריש ושבח וייס, ולפיה עלולה להיות תנועת הון סיבוכית ויהיו השקעות של חברות ודחיות. ובכן, על-פי ניסיון המעבר אני קובע שבין 80 החברות הקיימות —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, נוכחתי לדעת שקל יותר לנהל ישיבה רבת משתתפים מלנהל ישיבה מעוטת משתתפים. אני מבקש שלא להפרע.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

זו ישיבה רבת משתתפים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

זו ישיבה רבת משתתפים?

אורה נמיר (המערך):

זו ישיבה המונית.

שבח וייס (המערך):

זו ישיבה רבת המון.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אם כן, אני חוזר כי מהערת.

הנוכחיים. ואם הם יחליטו להשקיע, זה צריך להיות בוודאי משקיעים רציניים הרבה יותר מאשר הציפייה, בסופו של דבר, שלא לשלם מס על רווחים שנעשים כאן.

היות שהצעת החוק הזאת מוגשת בלי נתונים מסבירים, בלי נתונים שיכולים לשכנע את מי שמטיל ספק בחבונה של ההצעה, אני מציע לממשלה לקחת את הצעת החוק חזרה. ואם היא יכולה לבוא פעם נוספת עם נתונים מאיר-עניים, שישכנעו את חברי הכנסת בצורך האמיתי שבחוק הזה — נחזור ונדון בו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. אני מזמין את סגן שר האוצר להשיב למחייבים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער מאוד, חבר הכנסת שפירא, עם כל הכבוד, אינך רשום ברשימת המבקשים רשות להשתתף בדיון. הוכרו כאן לפני כמה דקות, שחבר הכנסת פלד הוא אחרון המשתתפים בדיון זה. אינני יכול לסטות מזה. אני מצטער. הרשימה בפני. לא אני המצאתי אותה. אילו היה שמך כתוב כאן, יכול אתה להיות סמוך ובטוח שהייתי קורא בשמך.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא יושב-ראש ועדת הכספים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

עם כל הכבוד, גם יושב-ראש ועדת הכספים צריך לדאוג להירשם בזמן. אני מצטער מאוד. בבקשה, סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת דן תיכון הרבה להקשות. לצערי הרב הוא איננו באולם, אבל, בגלל חשיבות הטיעונים, אענה עליהם. הוא טען על האפליה לטובה של המשקיעים הזרים. לעומת המשקיעים המקומיים. ובכן, בכל הארצות המתפתחות בעולם, אלה שמעוניינות בצמיחה ובזרימת מטבע חוץ אליהן, ניתן עידוד מפליג למשקיעי חוץ.

עד 1982 ניתן לחברה של משקיעי חוץ הטבות מס נרחבות באמצעות הפרק השביעי, מס' 3, לחוק הירודע בכינויו בלשון העם תיקון רונאל. חוק זה מקורו בדרישה הצודקת של משקיעי חוץ להגן על השקעתם מפני האינפלציה. מ-1982 לא ניתן היה לאשר חברות חדשות והרחבת מפעלים במסגרת תיקון רונאל. מאחר שניתנה הגנה להון המושקע באמצעות חוק המיסוי בתנאי אינפלציה, לאחר שפג תוקפו של חוק זה הוא שונה צורה, וההגנה ניתנת כעת בהוראת השעה, מה שקרוי בלשון העם "תיקון שטיינברג". למעשה, שולם מס כשיעורים נמוכים, דבר אשר גרם לכך ש-80 חברות של משקיעי חוץ הוקמו ב-10 השנים האחרונות וייצאו בסכום של כמיליארד דולרים.

איגוד משקיעי החוץ בעולם קובע וממליץ על מקומות להקמת מפעלים, על-פי שיעורי המס המשתלמים מהפירות ועל-פי סל התמריצים האחרים. בארצות כמו אירלנד, פורטוגל, ולאחרונה אפילו בלגיה, עולים התמריצים הניתנים למשקיע במידה ניכרת על אלה המוצעים כאן, ועלינו להתחרות בארצות האלה על רצונו הטוב של המשקיע, כדי שגם אנחנו נזכה בנתח של משקיעים פוטנציאליים, אמריקנים ואחרים.

שיעורי המס המוצעים מבטיחים גביית מס גבוהה יותר

ה צ ב ע

בעד ההצעה להחזיר את הצעת
החוק לממשלה — מייעוט
בעד ההצעה להעביר את הצעת
החוק לוועדת הכספים — רוב
ההצעה להעביר את הצעת חוק לעידוד
השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ה
— 1985, לוועדת הכספים נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
זה בסדר, חבר הכנסת תופיק טובי?

יאיר צבן (מפ"ם):
זה לא בסדר, רק הפרוצדורה היתה בסדר.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, לאור בקשתם של חברי הכנסת המציעים את
ההצעה הבאה, שעומדת על סדר-היום של הכנסת —
בהתחשב במיעוט המשתתפים בנושא חשוב זה ובהעדר נציגי
הממשלה, הוחלט, בהסכמת היושב-ראש, לדחות את הדיון
בנושא זה עד לישיבה אחרת.

דב בן-מאיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, אינני רואה מעט חברים.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
פעם אחת אומרים שזה המון ופעם אחת אומרים שזה
מעט. לדעתי זה מעט. זו כבר החלטה של היושב-ראש. לא
אחזור בו. זו לא החלטה שלי. ביקשתי להתייעץ עם
היושב-ראש, ואני נעתר לבקשתו.

דב בן-מאיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, יש לחץ מתמיד של חברי כנסת על
נשיאות הכנסת לאשר הצעות דחופות לסדר-היום. אני חושב
שאם נענים לדחייה עכשיו, מעמידים בספק את רצינות חברי
הכנסת, שמבקשים שנאשר להם הצעות דחופות.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת בן-מאיר, חברי הכנסת, לא עשיתי זאת באופן
שרירותי — שיהיה ברור. פנו אלי חברי כנסת מסוימים וביקשו
זאת. לא רציתי לפסוק בנושא זה. הם פנו ליושב-ראש, והוא
הודיע וביקש ממני לעשות זאת. אני נעתר לבקשתו של
היושב-ראש: נקודה, סוף פסק.

חברי הכנסת, תם סדר-היום, הישיבה הבאה תתקיים, אם
ירצה ה', מחר, יום רביעי, בשעה 11:00. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:27.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

חבר הכנסת שבח וייס, אתה מסתכן: קול המון כקול שדי.
זה לא היה המון. לכל היותר, שלושה הם ציבור.

חבר הכנסת רמון העלה טענה, שתהיה תנועת הון סיבוכית
יהיו השקעות של חברות ודויות. ובכן, בין 80 החברות
הקיימות ופועלות כיום בישראל אין חברה ודוית אחת. למה
לחשוד בכשרים?

היור"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לסגן שר האוצר, חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להחזיר את הצעת החוק
לממשלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
הבינותי שאמרת את זה בדברייך, בדברי הנאום שלך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כתבתי את זה ליושב-ראש.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
כן, קיבלתי את הפתק והודעתי לך והסברתי לך, שבהתאם
לתקנון אני רק יכול להצביע: מי בעד העברת החוק לוועדה ומי
נגד.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא, אדוני.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
קראתי את הסעיף הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מצטער מאוד, אתה חייב לנהוג בהתאם לסעיף
116(ב), כי הצעתי את ההצעה להחזיר את החוק לממשלה.
בהתאם לכך צריך להצביע מי בעד החזרת החוק לממשלה ומי
בעד העברתו לוועדה. זה הנוהג.

יאיר צבן (מפ"ם):
האמת תישאר בחיפה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
הוויכוח נשאר בבית. הרשה לי להעיר: עיינתי רק בסעיף
116(א), לא עיינתי בסעיף 116(ב). ובכן, אצביע בהתאם לסעיף
116(ב).

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תודה רבה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
מי בעד, ואשתמש בלשון הסעיף עצמו: מי בעד ההצעה
להחזיר את הצעת החוק לממשלה? מי בעד להעביר את הצעת
החוק לוועדה?